

**SPECIJALNI IZVJEŠTAJ O PRAVIMA
DJECE SMJEŠTENE U USTANOVE, S
POSEBNIM OSVRTOM NA
NORMATIVE I STANDARDE**

Oktober 2010. godine

Sadržaj

I. Uvod.....	5
1.1. Metodologija	7
II. Pravni okvir	8
2.1. Međunarodni standardi	8
2.1.1. Preporuke komiteta UN-a za prava djece	10
2.2. Zakonodavni okvir u BiH.....	12
2.2.1. Ustavni okvir.....	12
2.2.2. Zakonodavni okvir	13
2.2.3. Zakonodavstvo o nevladinim organizacijama	21
2.2.3.1. Uloga nevladinog sektora u oblasti socijalne zaštite.....	22
2.2.4. Uloga i važnost centara za socijalni rad.....	24
2.2.5. Nadzor i inspekcija rada ustanova socijalne zaštite	25
III. Situaciona analiza	26
3.1. Smještaj u ustanove i udruženja.....	26
3.1.1. Centar za djecu bez roditeljskog staranja “Duga”, Kulen Vakuf.....	26
3.1.2. „Dječiji dom“, Mostar.....	28
3.1.3. Dječiji dom „Rada Vranješević“, Banja Luka.....	29
3.1.4. „Dom i porodica“, Zenica	31
3.1.5. Dom za djecu bez roditeljskog staranja „Bjelave“, Sarajevo.....	32
3.1.6. Dom za djecu bez roditeljskog staranja, Tuzla	34
3.1.7. Dom za djecu i omladinu „Kiseljak“, Zvornik.....	36
3.1.8. Obiteljski centar „Papa Ivan Pavao II.“, Vionica-Čitluk.....	37
3.1.9. Osnovna škola i dječiji dom „Al Walidein-Gazzaz“, Sarajevo	39
3.1.10. Štadlerov dječiji dom Egipat, Sarajevo	40
3.1.11. Ustanova za prihvata i odgoj djece „Mala škola“, Vareš.....	42
3.2. Porodični smještaj	43

3.2.1. Fondacija Rudolf Walter Selo mira Turije, Lukavac	43
3.2.2. „Prijateljska kuća“, Doboj	45
3.2.3. Sirotište “Duga”, Gradačac	46
3.2.4. Socijalno pedagoška životna zajednica (SPŽZ).....	47
3.2.4.1. Socijalno-pedagoške životne zajednice Republike Srpske	47
3.2.4.2. Socijalno- pedagoška životna zajednica(SPŽZ) Unsko-sanskog kantona	49
3.2.5. SOS Kinderdorf Dječija sela (Sarajevo, Gračanica)	53
3.2.5.1. Dječije selo, Gračanica.....	54
3.2.5.2. Dječije selo, Sarajevo.....	55
3.2.6. Ustanova za predškolski odgoj i socijalnu skrb “Majčino selo”, Međugorje-Bijakovići	55
3.3. Smještaj djece s posebnim potrebama	56
3.3.1. Centar za djecu i mladež s teškoćama u razvoju „Duga“, Novi Travnik	56
3.3.2. Centar za djecu i omladinu s posebnim potrebama „Los Rosales“ Mostar	58
3.3.3. Centar za djecu s višestrukim smetnjama „Koraci nade“, Tuzla	60
3.3.4. Centar „Zaštiti me“ Banja Luka.....	61
3.3.5. Dom za djecu ometenu u tjelesnom ili psihičkom razvoju „Marija-naša nada“ Široki Brijeg ..	62
3.3.6. Udruženje „Humanost-societas humanitatis“, Zenica	63
3.4. Smještaj djece s društveno-neprihvatljivim ponašanjem	63
3.4.1. Vaspitno-popravni dom za maloljetnike, Tunjice.....	63
3.4.2. Disciplinski centar za maloljetnike, Sarajevo.....	65
3.4.3. Zavod za vaspitanje muške djece i omladine „Hum“, Sarajevo	66
IV. Slučajevi povreda ljudskih prava.....	67
4.1. Problem saobraćajnice ispred Doma za djecu bez roditeljskog staranja u Tuzli.....	67
4.2. Smještaj dječaka u ustanovu protivno njegovoj volji	68
4.3. Kršenje prava hraniteljica u Socijalno-pedagoškim životnim zajednicama (SPŽZ) Unsko-sanskog kantona i nenamjensko korištenje Đačkog doma u Bihaću	68
4.4. Dječiji dom “Kiseljak”, Zvornik.....	68
4.5. JU Dječiji dom“Bjelave”, Sarajevo	69
V. Zapažanja i zabrinutosti ombudsmena.....	69

5.1. Nedostatak statističkih podataka	69
5.2. Zanemarivanje uloge centara za socijalni rad	70
5.3. Nedefiniran odnos ustanova i osnivača	71
5.4. Stanje objekata u kojima su smještena djeca	71
5.5. Zdravstvena zaštita	72
5.6. Obrazovanje	72
5.7. Komunikacija s biološkom porodicom, prijateljima, okruženjem	72
5.8. Problemi djece s posebnim potrebama	73
5.9. Problemi djece u vaspitno-popravnom dom, odgojno–popravne ustanove, disciplinskom i dnevnom centru	74
VI. Preporuke	75
Aneks I. Raspored posjeta.....	78
Aneks II. Osnovni podaci o ustanovama	81
Aneks III. Podaci o zaposlenima u ustanovama	86

I. Uvod

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH, Odjel za prava djeteta (u daljnjem tekstu: ombudsmeni), uz podršku Save the Children Norway, Regionalni ured u Sarajevu, u 2010. godini provela je istraživanje o stanju u **ustanovama za smještaj djece bez roditeljskog staranja, ustanovama za djecu društveno neprihvatljivog ponašanja i dio ustanova za djecu s teškoćama u razvoju**. U okviru istraživanja organiziran je obilazak 33 ustanove u cijeloj BiH za koje su informacije dobivene od nadležnih ministarstava¹, nevladinih organizacija, građana, kroz rad na terenu i iz predmeta koji su bili zaprimljeni u Instituciji ombudsmena.

Cijeneći značaj osiguranja uživanja prava djeteta u oblastima socijalne i zdravstvene zaštite i obrazovanja, kao najznačajnijim oblastima za formiranje ličnosti u odrastanju, a svjesni činjenice da se ustavnim uređenjem BiH nadležnosti različitih nivoa vlasti isprepliću ili čak preklapaju upravo u ovim oblastima, ombudsmeni su odlučili istraživanje zasnovati prije svega na ocjeni stanja na terenu. Kroz posjete ustanovama izvršen je **direktni uvid** u stanje objekata i okruženja u kojem žive djeca, kao i uvid u strukturu i obrazovanje zaposlenih u ustanovama, posebno direktora i odgajatelja, te provjera načina supervizije njihovih radnih sposobnosti. Posebna pažnja posvećena je pitanju finansiranja ustanova, mehanizmima za zaštitu djece od svih oblika diskriminacije, kao i mehanizmima za ocjenu kvaliteta njihovog življenja, a s obzirom na dob djeteta i standarde koji se primjenjuju u ustanovama.

Istraživački tim je u istraživanje ušao s određenim iskustvenim saznanjima i/ili pretpostavkama o pravima korisnika u sistemu pravne i socijalne zaštite. Međutim, tokom istraživanja otvorila su se i/ili produbila neka važna pitanja koja zbog svoje ozbiljnosti u potpunosti dovode u pitanje opstanak uspostavljenog koncepta zbrinjavanja djece u ustanovama. Ova pitanja se, prije svega, odnose na:

- a. osnivanje² i višegodišnje funkcioniranje ustanova za smještaj djece bez roditeljskog staranja, koje nisu zvanično pod nadzorom organa vlasti i o kojima se informacija ne može dobiti u ministarstvima socijalne zaštite, dok se istovremeno u te ustanove upućuju djeca rješenjima centara za socijalni rad;
- b. nesigurnost/neizvjesnost finansiranja ustanova. Naime, nesistematski pristup finansiranju ustanova za zbrinjavanje djece ima za posljedicu različito uspostavljene modalitete finansiranja, koje stavljaju ustanove u različit položaj, a što za posljedicu ima i različite uslove za smještaj djece, što u konačnici rezultira različitim tretmanom djece iste kategorije. Tako su neke ustanove zbog činjenice da raspolažu viškom poslovnog prostora u mogućnosti da dodatna sredstva osiguraju od zakupa tog prostora, dok se druge ustanove finansiraju isključivo od iznosa koji za djecu uplaćuju centri za socijalni rad iz kojih su djeca upućena, koja su često i neredovna;
- c. opterećenost organa starateljstva administrativnim poslovima koje mogu obavljati i općinski organi, što se posebno odnosi na izdavanje rješenja o pravima iz oblasti socijalne zaštite, uključujući i pravo na invalidnine. Na ovaj način onemogućava se puna posvećenost

¹ Prema zvaničnom podatku resornih ministarstava, u RS-u ima 6, a u FBiH 14 ustanova u koje su smještene djeca bez roditeljskog staranja

² Registrirane kao humanitarne organizacije u skladu sa Zakonom o udruženjima i fondacijama FBiH, a prema Zakonu o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštiti porodice s djecom FBiH mogu se baviti socijalnom zaštitom

profesionalnom radu, uključenost i redovna saradnja organa starateljstva sa ustanovama za smještaj djece u pružanju svih vidova stručne pomoći potrebna djeci;

- d. lokacije ustanova za smještaj djece, koje se često nalaze daleko od saobraćajnica ili npr. doma zdravlja, škola, ili se radi o objektima neprilagođenim klimatskim uslovima i sl.;
- e. imenovanje direktora ustanova koji nemaju adekvatne kvalifikacije ili se ne vrše dovoljno kvalitetne provjere kandidata, tako da su registrirani slučajevi da se na ovim pozicijama nalaze osobe protiv kojih se vodio krivični postupak po osnovu objektivne odgovornosti za nesretne događaje u ustanovi ili osobe koje imaju razorenu vlastitu porodicu ili ne plaćaju izdržavanje za svoju djecu ako su povjerena drugom roditelju. Prisutne su i pojave da se na poziciji direktora nalaze osobe koje ne poštuju zakon, na način da se ne zapošljavaju radnike u skladu s normativnim aktima i odobrenim budžetom, već se angažiranje radnika vrši po ugovoru o djelu na duži vremenski period, čak i u uslovima kad su ta radna mjesta sistematizirana unutrašnjim aktom o sistematizaciji,
- f. nepostojanje jasnih kriterija i nadzora nad procedurom izbora SOS majki, od kojih su neke i same žrtve rata, domaćice i majke vlastite djece koje se novim angažmanom opterećuju dodatnom odgovornošću i za drugu djecu;
- g. angažiranje djece u radionicama organiziranim u okviru ustanova, pod izlikom da se to radi samo za njihovu praktičnu obuku, iako je očigledno da radionice imaju radno vrijeme i pružaju usluge trećim osobama. To istovremeno indicira da se sva djeca ciljano usmjeravaju upravo na zanatska zanimanja – pekara, automehaničara, krojača i frizera i da se ne razvijaju njihove ambicije za obrazovanjem u akademskom smjeru.

Obilazak i direktan kontakt sa osobljem, a dijelom i s djecom, jasno je pokazao šaroliku sliku i raznolikost uslova i standarda življenja koje pružaju ove ustanove. Situacija na terenu potvrdila je postojanje neujednačene prakse osiguranja smještaja i življenja djece i odsustvo minimuma zajedničkih standarda u pružanju navedene usluge, što se bez sumnje direktno reflektira na kvalitet življenja djece, formiranja djece kao ličnosti, posebno kroz ograničenost sticanja raznovrsnih vještina, znanja i ukupnih sposobnosti za budući samostalan i dostojanstven život.

Nažalost, zbog nedostatka statističkih podataka³, pouzdan podatak o broju djece bez roditeljskog staranja u BiH ne može se sa sigurnošću iskazati.⁴

Također, nema pouzdanih podataka ni o djeci koja su pod rizikom da se razdvoje od roditelja, odnosno stave pod starateljstvo.⁵ To je zbog toga što se radi o heterogenoj populaciji koja se sastoji od više grupa i podgrupa djece koja različitim povodima dolaze u kontakt sa sistemom pravne i socijalne zaštite.

Međutim, referiranje stručnjaka u javnosti i ombudsmenima direktno iskazuje sumnju da je samo dio djece bez roditeljskog staranja obuhvaćen zaštitom i da je broj djece koja trebaju sigurnost i brigu društva u ozbiljnom i stalnom porastu.

³ Statistički program BiH za period 2009.-2012. godina, kao statistički prioritet zvanične statistike u BiH, određen je kako obavezom i prioritetima BiH u procesu euroatlantskih integracija, razvojnim projektima, strateškim ciljevima i politikama BiH tako i obavezom zvanične statistike da bude proizvođač kvalitetnih međunarodno uporedivih informacija. U okviru strateških smjernica, pojedinačni sektorski prioriteti, u oblasti demografske i socijalne statistike, obuhvaćeni su i popisom stanovništva, te unapređenjem i harmonizacijom postojeće socijalne politike, kao i uvođenjem u redovnu proizvodnju statistike zdravlja i kriminaliteta.

⁴ Procjena da je u BiH oko 3000 djece bez roditeljskog staranja, oko 1000 u ustanovama, dječijim selima i životnim zajednicama, a najveći broj u hraniteljskim porodicama (profesionalni hranitelji ili rođaci)

⁵ Roditelji umrli ili napustili/zanemarili brigu o djeci, ili privremeno spriječeni brinuti se o njima, a djeca ostala u široj porodici.

1.1. Metodologija

Metodologija koja je korištena u izradi Specijalnog izvještaja o pravima djece smještene u ustanove je, prije svega, analiza stanja sačinjena na osnovu posjete ustanovama, te analiza pravnog okvira u okviru kojeg ustanove egzistiraju i funkcioniraju, uključujući i nadzor nad njihovim radom. Osim analize, u izradi izvještaja je kao metodološki instrument korišten strukturirani intervju koji je obavljen s upravom i zaposlenima u ustanovi, a dijelom i s djecom, te na kraju analiza relevantne dokumentacije o svakoj pojedinoj ustanovi, kao i analiza slučajeva vezanih za zaštitu prava djece smještene u ustanovu, a koja su aktuelizirana tokom istraživanja. Sve navedeno rezultiralo je zaključnim razmatranjima i preporukama ombudsmena organima vlasti u BiH, koje su date na kraju ovog izvještaja.

Pravni okvir obuhvatio je međunarodne standarde, prije svega Konvenciju o pravima djeteta, Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom, preporuke komiteta UN-a upućene Bosni i Hercegovini nakon razmatranja izvještaja o primjeni Konvencije; Ustav BiH, ustave entiteta i Statut BDBiH, zakone iz socijalne, zdravstvene i krivičnopravne oblasti na nivou BiH, entiteta i BDBiH,⁶ uključujući analizu institucionalnog okvira i nadzora, odnosno djelovanja inspekcijskih organa.

S obzirom da su predmet istraživanja djeca bez roditeljskog staranja, djeca s posebnim potrebama i djeca društveno neprihvatljivog ponašanja kategorije, dakle u većini slučajeva djeca koja su po zakonu korisnici usluga socijalne zaštite, to je u Izvještaju data i informacija o posjetama centrima/službama za socijalni rad, (u daljnjem tekstu: CSR) uz poseban kritički osvrt na uslove njihovog rada, te data preporuka za izmjenu zakonske regulative o centrima za socijalni rad.

U okviru posjeta ustanovama: (a) obavljen je razgovor s upravom i zaposlenima u ustanovi; (b) izvršen obilazak prostorija u kojima borave, uče/rade djeca; (c) u nekim ustanovama ostvareni su kontakti s djecom smještenom u njima.

U toku pripreme posjeta ustanovama obavljeni su konsultativni sastanci s predstavnicima resornih ministarstava, a izvršeno je i zvanično informiranje kako resornih ministarstava, tako i samih ustanova obuhvaćenih istraživanjem o svrsi i ciljevima istraživanja, kao i o datumima posjeta.

U svim aktivnostima vezanim za izradu ovog izvještaja, istraživački tim rukovodio se osnovnim principima Etičkog kodeksa istraživanja o djeci⁷, odredbama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH⁸, te Pravilima funkcioniranja Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH.⁹

Istraživački tim je za konačnu ocjenu stanja i uporedbu postignutog u posljednjih pet godina dijelom koristio i materijal o djeci u ustanovama dječije zaštite Institucije ombudsmena Federacije BiH iz septembra 2005. godine, kao i drugih institucija i organizacija.

⁶ U BDBiH trenutno nisu organizirane ustanove za smještaj djece bez roditeljskog staranja, djece s posebnim potrebama i djece društveno neprihvatljivog ponašanja, ali je pravnim okvirom obuhvaćen i BDBiH, s obzirom da ih je moguće organizirati.

⁷ "Sl.glasnik BiH", broj 26/06

⁸ Zakon o ombudsmenu za ljudska prava BiH, "Sl.glasnik BiH", br. 19/02 i 32/06

⁹ Pravila za funkcioniranje Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH, "Sl.glasnik BiH", broj 45/04

II. Pravni okvir

2.1. Međunarodni standardi

Konvencija UN-a o pravima djeteta je za BiH (u daljnjem tekstu: Konvencija) je obavezujući međunarodni standard u zaštiti prava djece. Njene odredbe imaju snagu ustavne norme, zbog čega se principi Konvencije mogu uvijek direktno primjenjivati. Osnovni principi, među kojima je posebno značajan princip - ***najbolji interes djeteta*** - obavezuju na primjenu sve javne i privatne institucije za socijalnu zaštitu, sudove, administrativne organe ili zakonodavna tijela.¹⁰ Taj princip zajedno s ***principom nediskriminacije i poštivanja mišljenja djeteta*** uz očekivanu standardnu profesionalnost mora se uvijek usmjeravati i/ili određivati odluku nadležnih organa i u njima stručnih osoba za postupanje/smještaj djeteta bez roditeljskog staranja.

U članu 20. Konvencije uređuje se pitanje prava djeteta na smještaj, prema kojem:

1. Dijete koje je privremeno ili trajno lišeno porodične sredine ili kojem u njegovom najboljem interesu nije dopušteno da ostane u tom krugu ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć države.
2. Države članice, u skladu sa svojim nacionalnim zakonima, osiguravaju alternativnu brigu za takvo dijete.
3. Takva briga treba da obuhvata, među ostalim, smještaj u drugu porodicu, kafalah prema islamskom pravu, usvojenje, ili ako je nužno, smještaj u odgovarajuće ustanove za brigu o djeci. Pri razmatranju rješenja treba obratiti pažnju na činjenicu da je poželjan kontinuitet u podizanju djeteta, a i na etničko, vjersko, kulturno i jezičko porijeklo djeteta.”

U članu 21. Konvencije utvrđeno je da “države članice koje priznaju i/ili dopuštaju sistem usvojenja osiguravaju da najbolji interesi djeteta budu odlučujući i:

- a. osiguravaju da usvojenje djeteta odobrava samo nadležni organ koji utvrđuje, u skladu s određenim zakonom i procedurama i na osnovu svih relevantnih i pouzdanih informacija, da se usvojenje dopušta s obzirom na položaj djeteta u vezi s roditeljima, rođacima i zakonskim skrbnicima, i, po potrebi, da su zainteresirane osobe svjesno dale saglasnost za usvojenje na osnovu savjeta koji može biti potreban;
- b. priznaju da se međudržavno usvojenje može smatrati alternativnom mogućnošću brige o djetetu ako se dijete ne može smjestiti u drugu porodicu ili biti usvojeno, ili ako se o njemu ne može voditi adekvatna briga u zemlji njegovog porijekla;
- c. osiguravaju da dijete na koje se odnosi međudržavno usvojenje uživa zaštitu i standarde jednake onima koji postoje u slučaju usvojenja u okviru jedne zemlje;
- d. preduzimaju sve odgovarajuće mjere da u slučaju međudržavnog usvojenja smještaj ne bi imao za posljedicu neopravdanu finansijsku korist za one koji u tome učestvuju;
- e. unapređuju, gdje je to pogodno, ciljeve ovog člana sklapanjem bilateralnih ili multilateralnih aranžmana ili sporazuma i nastoje, u tom okviru, da smještaj djeteta u drugoj zemlji obave nadležni organi ili tijela.”

Kada se govori o **djeci s posebnim potrebama**, relevantna je odredba člana 23. Konvencije prema kojoj se država obavezuje da prizna mentalno zaostalom ili fizički invalidnom djetetu pravo na

¹⁰ Član 3. Konvencije o pravima djeteta

potpun i dostojanstven život u uslovima koji osiguravaju njegovo dostojanstvo, potiču samostalnost i olakšavaju aktivno učešće djeteta u zajednici. Pravo djeteta na posebnu njegu država će prema raspoloživim sredstvima podsticati i osiguravati kroz pomoć djetetu prema uslovima koje zadovoljavaju dijete i oni koji se o njemu brinu.

Uvažavajući posebne potrebe djeteta s invaliditetom, država će pomoć pružati besplatno, uvijek kada je to moguće, imajući na umu finansijska sredstva roditelja ili drugih osoba koje se o njemu brinu, i koja je tako osmišljena da invalidno dijete ima uspješan pristup obrazovanju, obuci, uslugama zdravstvene zaštite i rehabilitacije, pripremi za zapošljavanje i mogućnost rekreacije što sve doprinosi ostvarivanju što potpunije društvene integracije i ličnog razvoja djeteta, uključujući njegov kulturni i duhovni razvoj.

Nadalje, članom 25. Konvencije utvrđeno je da se država obavezuje da uvažava pravo djeteta koje je zbrinuto od nadležnih organa radi zaštite, brige ili liječenja njegovog fizičkog ili mentalnog zdravlja na periodične provjere liječenja koje se osiguravaju djetetu uz sve ostale okolnosti njegovog zbrinjavanja.

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i Opcioni protokol¹¹ jedan je od značajnih međunarodnih dokumenata relevantan za ostvarivanje prava djece s invaliditetom, uključujući i djecu smještenu u ustanove. Ratifikacijom ove konvencije će se, prema sadašnjem stanju zakonodavstva u BiH, morati izmijeniti i dopuniti zakoni u dijelu koji se odnosi na zapošljavanje, socijalnu i zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, učešće u javnom i kulturnom životu i dostupnost svih javnih usluga, a naročito javnog saobraćaja osoba s invaliditetom.

U članu 1. navodi se svrha Konvencije kao promoviranje, zaštita i osiguravanje punog i ravnopravnog uživanja svih ljudskih prava i osnovnih sloboda svih osoba s invaliditetom i promoviranje poštivanja njihovog urođenog dostojanstva.

Osobe s invaliditetom su one osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili oštećenja čula, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i efikasno učešće u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.

U članu 5. stav 4. Konvencije država se obavezuje na posebne mjere potrebne za ubrzanje ili ostvarivanje de facto jednakosti osoba s invaliditetom koje se neće smatrati diskriminacijom prema odredbama Konvencije.

Pitanje prava **djece društveno neprihvatljivog ponašanja** uređeno je članom 37. Konvencije o pravima djeteta prema kojem se države obavezuju da osiguraju da nijedno dijete ne bude izloženo mučenju ili drugim okrutnim, neljudskim ili ponižavajućim postupcima ili kaznama, da ne može biti lišeno slobode nezakonito ili samovoljno, te da se s djetetom lišenim slobode postupa tako da se poštuje njegovo dostojanstvo, uzimajući u obzir potrebe njegovog uzrasta i obavezno pravo na hitnu pravnu i drugu odgovarajuću pomoć.

Prema odredbama člana 39. Konvencije o pravima djeteta, država je obavezna da preduzima odgovarajuće mjere za bolji fizički i psihički oporavak i socijalnu reintegraciju djeteta koje je žrtva nekog oblika zanemarivanja, eksploatacije, zloupotrebe, mučenja ili nekog drugog oblika okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.

U članu 40. Konvencije države članice priznaju pravo svakom djetetu, za koje se tvrdi ili koje je optuženo ili za koje je priznato da je prekršilo krivični zakon, da se s njim postupa na način koji je u skladu s podsticanjem njegovog osjećaja dostojanstva i vrijednosti, što jača njegovo poštovanje za prava čovjeka i osnovne slobode drugih, uzimajući u obzir dob djeteta i želju da se poboljša njegova reintegracija i da ono preuzme konstruktivnu ulogu u društvu. Radi toga će se u postupanju prema

¹¹ Ratificirana u Parlamentarnoj skupštini BiH u decembru 2009. i objavljena u "Sl.glasniku BiH", međunarodni ugovori broj 11/09

takvom djetetu imati na umu odgovarajuće mogućnosti zasnovane na odredbama međunarodnih instrumenata.

Raznolikost raspoloživih mogućnosti podrazumijeva brigu, savjetovanje, nadzor, pravno zastupanje, uslovno kažnjavanje, prihvata, obrazovanje kroz programe stručnog usmjeravanja i druge mogućnosti institucionalne brige kako bi se osiguralo postupanje s djecom koje odgovara njihovoj dobi i koje je proporcionalno i okolnostima i počinjenom djelu.

2.1.1. Preporuke komiteta UN-a za prava djece

Bosna i Hercegovina izvijestila je Komitet UN-a za prava djeteta (u daljnjem tekstu: Komitet UN-a) o stanju prava djeteta u BiH, na što je Komitet UN-a 2005. godine dostavio zaključna razmatranja¹² prema kojima BiH još uvijek nije u cijelosti postupila, iako se približava vrijeme za dostavljanje novog izvještaja¹³.

Za oblast **porodičnog okruženja i alternativnih oblika staranja o djeci** Komitet UN-a:

- a. primjećuje **važan posao i široke mandate centara za socijalni rad** kao organa vlasti nadležnih za starateljstvo, koji se bave i pitanjima kao što je smještaj djece u institucije primjenom zakona koji se tiču usvojenja, administrativnoj i drugoj pomoći djeci i porodicama i drugo;
- b. izražava zabrinutost zbog nezakonitog međunarodnog usvojenja djece bez roditeljskog staranja, da proces usvajanja nije u skladu s članom 21. Konvencije, te da BiH nije potpisala Hašku konvenciju o zaštiti djece i saradnji u oblasti međudržavnog usvojenja;
- c. primjećuje **da se broj ustanova koje su preuzele brigu o djeci bez roditeljskog staranja više nego udvostručio tokom** i nakon oružanog sukoba. Komitet UN-a izražava zabrinutost zbog mogućnosti da te institucije postanu mjesto potencijalne diskriminacije zbog, između ostalog, ograničenog pristupa zdravstvenoj zaštiti, nedostatka odgovarajuće obuke u oblasti životnih vještina, nedostatka obučenog stručnog kadra, lošeg stanja smještajnih objekata i nedostatka odgovarajućih resursa.
- d. Komitet UN-a zabrinut je i zbog činjenice da se nakon smještaja djeteta u neki od alternativnih oblika staranja malo napora ulaže u ponovno ujedinjenje djeteta i porodice.

Stoga je Komitet UN-a preporučio:

1. da se centrima za socijalni rad osiguraju odgovarajući ljudski i finansijski resursi i sistematična obuka osoblja, kao i preduzimanje svih drugih neophodnih mjera kojima bi se zagarantirali kvalitet, efikasnost i transparentnost svih aktivnosti ovih institucija;
2. da država preduzme neophodne zakonske, administrativne i druge mjere kako bi u potpunosti uskladila nacionalne procedure za usvajanje s članom 21. Konvencije, te da razmotri mogućnost potpisivanja Haške konvencije o zaštiti djece i saradnji u oblasti međudržavnog usvojenja;
3. da se smještaj djeteta bez roditeljskog staranja u institucije koristi samo u krajnjoj nuždi, tj. samo kada je to preporučuju stručnjaci i u najboljem interesu djeteta. Državi se preporučuje da vrši sistematske periodične provjere smještaja djeteta u skladu s članom 25. Konvencije.
4. da država izradi kvalitetne standarde za hraniteljstvo i u znatnoj mjeri skрати vrijeme koje djeca bez roditeljskog staranja provode u institucijama. Posebno se preporučuje izdvajanje

¹² CRC/C/15/Add.260

¹³ U 2011. godini

dovoljnih sredstava za ispravno funkcioniranje i monitoring starateljskih institucija i hraniteljskog smještaja.

Vezano za oblast osnovne zdravstvene i socijalne zaštite, Komitet UN-a pozdravio je preduzimanje raznih zakonskih mjera, koje je učinila BiH s ciljem zaštite djece s invaliditetom, ali sa zabrinutošću primjećuje da i dalje postoje diskriminatorne prakse i predrasude prema osobama s invaliditetom, uključujući i djecu, kao i da tim osobama nedostaje zadovoljavajuća medicinska njega i odgovarajuće mogućnosti za obrazovanje.

Komitet sa žaljenjem konstatira da se odredbe Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH koje se odnose ne inkluziju nedosljedno provode.

Imajući u vidu navedeno činjenično stanje, Komitet UN-a preporučio je državi da ustraje u aktivnom ulaganju napora za unapređenje stanja u ovoj oblasti, a što između ostalog uključuje:

- a. provjeru postojećih politika i praksi koje se tiču djece s invaliditetom, posvećujući dužnu pažnju Standardnim pravilima o izjednačavanju mogućnosti za osobe s invaliditetom i preporukama Komiteta usvojenim na dan opće diskusije o "Djeci s invaliditetom";
- b. ulaganje napora s ciljem detekcije onesposobljenja u okviru obrazovnog sistema i osiguranje evaluacije sveukupnih potreba učenika s invaliditetom;
- c. preduzimanje konkretnih i specifičnih mjera koje će djeci s invaliditetom omogućiti da u najvećoj mogućoj mjeri koriste svoje pravo na obrazovanje koje će olakšati inkluziju ove djece u redovni obrazovni sistem, uključujući i strukovno obrazovanje;
- d. ulaganje većih napora u osiguranje neophodnih stručnih i finansijskih resursa, naročito na lokalnom nivou, kao i promoviranje i širenje programa rehabilitacije u zajednici, uključujući i roditeljske grupe za samopomoć;
- e. jačanje kampanje za podizanje svijesti, kako bi se promijenili negativni stavovi javnosti prema osobama s invaliditetom.

U oblasti maloljetničkog pravosuđa Komitet UN-a, razmatrajući Izvještaj BiH o primjeni Konvencije UN-a o pravima djeteta, bilježi informacije da svi sudovi imaju savjete za osobe mlađe od 18 godina, dok prvostepeni sudovi imaju sudije za osobe mlađe od 18 godina, ali ne postoje odvojeni maloljetnički sudovi per se. Komitet je istakao svoje zabrinutosti zbog:

- a) nedostatka podataka o broju osoba mlađih od 18 godina koje su u sukobu sa zakonom;
- b) neodgovarajućih mehanizama za provođenje istraživanja, studija i evaluacija u vezi s aktivnostima prevencije ili adekvatnošću postojećih mjera;
- c) stigmatizacije djece koja su u sukobu sa zakonom;
- d) nedostatka alternativnih mjera za pritvor i odgovarajućih vidova rehabilitacije djece koja su u sukobu sa zakonom;
- e) nedostatka odgovarajućih objekata za lišavanje slobode osoba mlađih od 18 godina, koje se često zatvaraju u zatvorske objekte zajedno s odraslim osobama;
- f) loših materijalnih uslova objekata za pritvor osoba mlađih od 18 godina koje su lišene slobode;
- g) neadekvatnog pristupa obrazovanju za osobe mlađe od 18 godina koje se nalaze u pritvoru.

Komitet UN-a za prava djece, imajući u vidu navedene zabrinutosti, preporučio je državi da u potpunosti usaglasi sistem maloljetničkog pravosuđa s Konvencijom, naročito čl. 37., 39. i 40., kao i ostalim standardima UN-a u oblasti maloljetničkog pravosuđa, kao što su Pravila UN-a o minimalnim standardima za maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila), Smjernice UN-a za sprečavanje maloljetničkog pravosuđa (Rijadske smjernice), Pravila UN-a za zaštitu maloljetnih

osoba lišenih slobode i Bečke smjernice za preporuke Komiteta koje su proistekle iz opće rasprave o maloljetničkom pravosuđu.

2.2. Zakonodavni okvir u BiH

2.2.1. Ustavni okvir

Ustav BiH propisuje da će BiH i oba entiteta osigurati najveći nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda,¹⁴ a opći principi međunarodnog prava bit će dio integralnog zakonodavstva BiH i entiteta.¹⁵

Ustav BiH, također, u prijelaznim i završnim odredbama propisuje da svi zakoni, propisi, sudske procedure, koje su na snazi na teritoriji BiH u trenutku kada Ustav stupi na snagu, ostaju na snazi u onoj mjeri u kojoj nisu u suprotnosti sa Ustavom dok drugačije ne odredi nadležni organ BiH.¹⁶

U smislu navedene ustavne odredbe Pravilnik o općim, tehničkim i stručnim uslovima za osnivanje i rad organizacija u oblasti socijalne zaštite iz 1988. godine trebalo bi da primjenjuje inspektor nadležnog ministarstva prilikom inspekcijskog pregleda¹⁷.

Ovo je značajno istaći, jer Pravilnik predviđa standarde koji obuhvataju lokaciju objekata, građevinske karakteristike, površine prostora za kupaonice, igru, rad, zajednički prostor po djetetu/broju djece, osvjetljenje, broj odgajatelja i sl., a na terenu je situacija vrlo šarolika zbog čega bi primjena Pravilnika za posljedicu trebalo da ima izricanje oštih mjera i poboljšanje situacije, što nije slučaj.

Ustav FBiH je podjelom ovlaštenja između ***federalne i kantonalne vlasti, socijalnu i zdravstvenu politiku*** propisao kao nadležnost oba nivoa¹⁸ s tim što se ovlaštenja mogu provoditi zajednički ili zasebno, ili od strane kantona, a koordinirano od federalne vlasti. S tim u vezi, kantoni i federalna vlast se međusobno dogovaraju na trajnoj osnovi o svojim ovlaštenjima. Federalna vlast ima pravo stvarati politiku i donositi zakone vezano za svaku od ovih oblasti,¹⁹ dok je provođenje socijalne politike i uspostava službi socijalne zaštite u nadležnosti kantonalnih vlasti.²⁰

Svaki kanton u provođenju obaveza iz socijalne politike i uspostave socijalnih službi preduzima sve potrebne mjere zaštite ljudskih prava i sloboda, među kojima su zaštita porodice i djece, socijalna i zdravstvena zaštita²¹ koji su navedeni u Ustavu FBiH i Dodatku Ustava, te izvršava svoje obaveze vodeći računa o nacionalnom sastavu stanovništva u svakoj općini,²² s tim što može svoja ovlaštenja prenijeti na općinu na svojoj teritoriji ili na federalnu vlast.²³

¹⁴ Iz člana II. Ustava BiH

¹⁵ Iz člana III. 3. b) Ibidem

¹⁶ Aneks II. Ustava 2. kontinuitet propisa

¹⁷ Sl.SR BiH broj 17/88

¹⁸ Iz člana III. 2. Ustava FBiH

¹⁹ Iz člana III. 3. Ibidem

²⁰ Iz člana III. 4. Ibidem

²¹ Član II. 2. Ibidem

²² Član V. 1.1. Ibidem

²³ Član V. 1.2. (1) Ibidem

Općinska vlast je također obavezna preduzimati sve potrebne mjere s ciljem osiguranja zaštite prava i sloboda navedenih u Ustavu FBiH i Dodatku Ustava, pri tome vodeći računa o nacionalnom sastavu svog stanovništva.²⁴

Ustav RS-a propisuje da su u **nadležnosti entiteta** sve funkcije osim onih Ustavom BiH izričito prenesenih na institucije države,²⁵ te da se ustavno uređenje RS-a zasniva *inter alia* na garantiranju i zaštiti ljudskih sloboda i prava u skladu s međunarodnim standardima.²⁶ RS garantira minimum socijalne sigurnosti građanima i osiguravanje funkcioniranja javnih službi u skladu sa zakonom, a preko fondova i budžeta.²⁷ RS uređuje i osigurava, *inter alia*, ostvarivanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda, socijalno osiguranje i druge oblike socijalne i zdravstvene zaštite.²⁸

Statutom BDBiH²⁹ Distrikt je ustanovljen kao jedinstvena administrativna jedinica lokalne samouprave pod suverenitetom Bosne i Hercegovine.³⁰ Distrikt je pravna osoba i ima pravnu sposobnost nužnu da obavlja svoje funkcije, uključujući sposobnost sticanja prava i obaveza; te pravo da tuži i da bude tužen na sudu.³¹ Zdravstvena i socijalna zaštita su u nadležnosti javne vlasti BDBiH,³² koja se provodi kroz javnu upravu koju strukturalno čine i odjeli Vlade Distrikta BiH.³³

2.2.2. Zakonodavni okvir

U oblasti socijalne zaštite u BiH nadležnost postupanja je definirana u nekoliko zakona donesenih na više nivoa vlasti, koji nisu zasnovani na ujednačenim principima, niti su jednako primijenjeni u praksi.

Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave BiH³⁴, kojim je ustanovljeno Ministarstvo civilnih poslova BiH, utvrđuje nadležnost ovog ministarstva za obavljanje poslova i izvršavanje zadataka iz nadležnosti BiH, te utvrđivanje osnovnih principa koordiniranja aktivnosti, usklađivanje planova i kroz Sektor za rad, zapošljavanje, socijalnu zaštitu i penzije, entitetska tijela vlasti, definiranje strategije na međunarodnom planu za pitanje zdravstvene i socijalne zaštite. U okviru svoje aktivnosti Ministarstvo je donijelo strateški dokument **Politika u oblasti invalidnosti u BiH**³⁵ koji ocjenjuje postojeću zaštitu osoba s invalidnošću. U dokumentu se u poglavlju ocjene postojećeg stanja kaže:

“Postojeći propisi nedvosmisleno naglašavaju pravo svakog djeteta na odgoj i obrazovanje pod jednakim uslovima. Teškoće na koje nailaze djeca i mladi s invaliditetom u ostvarivanju ovog prava

²⁴ Član VI. 1.

²⁵ Član 3. Ustava RS

²⁶ Član 5. Ibidem

²⁷ Član 61. Ibidem

²⁸ Amandman XXXII. koji zamjenjuje član 68. Ustava RS-a

²⁹ Prečišćeni tekst donijela Skupština BDBiH 14.1.2010. ("Sl.glasnik BDBiH", broj 2/10)

³⁰ Član 1. stav 1. Statuta BDBiH

³¹ Član 5. stav 1. Ibidem

³² Član 8 stav 1 Ibidem

³³ Član 45 stav 2. t. a) Ibidem

³⁴ "Sl.glasnik BiH", br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07,59/09

³⁵ "Sl.glasnik BiH", broj 76/08

su loši prostorni i materijalni uslovi, arhitektonsko - urbanističke i informacijske barijere, neujednačena rasprostranjenost mreže ustanova, nedovoljno osposobljen stručni kadar, predrasude, kao i neprilagođeni udžbenici, literatura i didaktička pomagala. Postoji razvijen sistem specijalnih škola u kojima se obrazuje manji broj djece i mladih s invaliditetom, ali status ovih ustanova nije riješen i najčešće nemaju uslova za adekvatno obrazovanje. Institucije obrazovanja u većini slučajeva ne planiraju sredstva neophodna za provođenje programa inkluzivnog obrazovanja za djecu i mlade s invaliditetom. U toku samog procesa obrazovanja nastavnog osoblja ne postoje predmeti koji ih pripremaju za rad s djecom i mladima s invaliditetom. Nepristupačno i neodgovarajuće obrazovanje isključuje većinu osoba s invaliditetom, čime su njihov razvoj i osposobljavanje za život i rad umanjeni ili onemogućeni.

U socijalnoj zaštiti osoba s invaliditetom dominiraju mjere usmjerene na novčanu podršku i institucionalno zbrinjavanje, dok su službe za socijalne usluge nerazvijene, uglavnom sistemski neuređene i vezane za određene projekte. U većini slučajeva, postojeći kadar i institucionalni mehanizmi su neadekvatni potrebama, skloni su stereotipima i teško se otvaraju za nove pristupe. Ova oblast bazirana je na pravima i statusima, a ne na individualnim potrebama i ima pristup zasnovan na sistemu određivanja kategorija osoba s invaliditetom. Otkrivanje i evidencija osoba s invaliditetom nisu institucionalno adekvatno uređeni tako da se za veliki broj osoba s invaliditetom ne mogu planirati programi socijalne zaštite. Visina novčanih davanja je nedovoljna za stvarne potrebe osoba s invaliditetom i njihovih porodica. Novčana davanja za tuđu njegu i pomoć često se tretiraju kao prihod za izdržavanje osoba s invaliditetom, a ne kao podrška za samostalno funkcioniranje. Porodica je osnovna i jedina služba za podršku osoba s invaliditetom, jer društvo nije razvilo mehanizme podrške ni za porodicu ni za osobe s invaliditetom. Osobama s invaliditetom ograničeno su dostupna pomoćna sredstva i oprema, službe za tumačenje, njega i pomoć, asistencija, pomagala, a kako bi ih osigurale i nabavile, one same moraju finansijski značajno participirati. Alternativni oblici zbrinjavanja u zajednici nisu razvijeni, a tamo gdje ih ima ograničenih su kapaciteta i nisu dostupni svim osobama s invaliditetom.

Zahvaljujući aktivnostima samih osoba s invaliditetom i njihovih udruženja, kao i različitim programima reforme u sistemu obrazovanja, socijalne zaštite i zdravstva, razvijaju se pilot programi službi podrške kao primjeri dobre prakse u pojedinim sredinama; većina ovih službi podrške, u javnom i civilnom sektoru, nisu institucionalizirane, niti održive, uticaj im je ograničen i međusobno ne sarađuju. Postojeće stanje je većinu osoba s invaliditetom dovelo do stanja izrazitog siromaštva, dodatno opteretilo njihove porodice, a njima onemogućilo da aktivno učestvuju u privatnom i javnom životu i time izrazito povećalo njihovu socijalnu isključenost.

Kapacitet sistema koji garantira socijalnu sigurnost nije adekvatan potrebama i ne osigurava minimum za preživljavanje, te je usko vezan za finansijske mogućnosti sistema u kojem se realizira. Ne postoji državna i entitetska politika sistema socijalne sigurnosti. Nisu usaglašeni pristupi između različitih sektora i prisutna je diskriminacija po osnovu invalidnosti kada je u pitanju garantiranje socijalne sigurnosti. Finansiranje mjera socijalne sigurnosti u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini je značajno ispod evropskog i prosjeka u regiji. Zaštita djece s invaliditetom i njihovih porodica nije adekvatno riješena i ne uključuje sve aspekte dječije i druge zaštite, a posebno u Federaciji BiH."

Zakonom o federalnim ministarstvima i drugim organima federalne uprave³⁶ ustanovljava se Federalno ministarstvo socijalne politike, raseljenih osoba i izbjeglica kao nadležno za upravne, stručne i druge poslove utvrđene zakonom koje se odnose na nadležnosti Federacije BiH.

U okviru Ministarstva organiziran je **Sektor za socijalnu zaštitu i zaštitu porodice i djece** u čijoj su nadležnosti sljedeći poslovi:

- planiranje i programiranje socijalne zaštite i zaštite porodice i djece u Federaciji BiH;

³⁶ "Sl.novine FBiH", br. 19/03,38/05,2/06,8/06,61/06

- izrada prednacrt, nacrt i prijedloga zakona i drugih propisa i općih akata, kao i priprema izmjene i dopune propisa iz oblasti socijalne zaštite i zaštite porodice i djece;
- davanje stručnih mišljenja o prednacrtima, nacrtima i prijedlozima međunarodnih sporazuma i ugovora; stručna obrada sistemskih i drugih pitanja koja služe za izradu zakona, drugih propisa i općih akata;
- pripremanje stručnih pravnih mišljenja i objašnjenja za primjenu zakona, drugih propisa i općih akata povodom upita građana, pravnih osoba i drugih subjekata, ili po službenoj dužnosti;
- provođenje politike i zakona, te drugih propisa i općih akata i s tim u vezi utvrđivanje stanja u oblasti socijalne zaštite i zaštite porodice i djece;
- izrada stručnih izvještaja, analize, mišljenja i programa, praćenje i proučavanje stanja i pojava na osnovu prikupljenih podataka ili podataka koje dostavljaju drugi organi ili pravne osobe i obrada tih podataka s prijedlogom mjera za rješavanje utvrđenih problema;
- nadzor nad stručnim radom i nadzor nad zakonitošću rada ustanova socijalne zaštite od značaja za Federaciju BiH;
- vođenje upravnog postupka i rješavanje u upravnim stvarima u drugom stepenu u oblasti porodičnih odnosa (usvojenje, starateljstvo, odnosi roditelja i djece i dr.), obrada predmeta usvojenja od stranih državljana, postupanje po alimentacionim zahtjevima u inozemstvu, u skladu sa zakonskim i drugim propisima iz ove oblasti i u tom pravcu neposredna saradnja s općinskim i kantonalnim organima uprave i usklađivanje njihovog rada s programima socijalne zaštite i zaštite porodice i djece u Federaciji BiH;
- praćenje izvršavanja propisa, kao i stanja u oblasti socijalne zaštite (djeca bez roditeljskog staranja, djeca ometena u fizičkom i psihičkom razvoju, vaspitno zanemarena i zapuštena djeca, djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, odrasle, stare i nemoćne osobe bez porodičnog staranja, materijalno neosigurane i za rad nesposobne osobe, osobe s društveno negativnim ponašanjem i ostale osobe u stanju socijalne potrebe), praćenje zastupljenosti, učestalosti i oblika asocijalnog i socio-patološkog ponašanja djece i odnosa prema djeci i davanje stručnih mišljenja i sugestija za poboljšanje postojećeg stanja;
- planiranje, programiranje i praćenje rada ustanova socijalne zaštite; procjena i planiranje potrebnih sredstava korisnicima i izvršavanje propisa iz oblasti socijalne zaštite i zaštite porodice i djece, propisa iz porodičnih odnosa, zaštite materinstva i ostvarivanje prava po osnovu porođaja i odgoja djece, dodataka na djecu, kao i drugi poslovi iz djelatnosti socijalne zaštite i zaštite porodice i djece;
- ostvarivanje prava socijalne zaštite i zaštite porodice i djece, njihovo usklađivanje prema zakonu i kontrola zakonskog i namjenskog trošenja tih sredstava;
- praćenje stanja materijalnih uslova rada ustanova socijalne zaštite u Federaciji BiH, nevladinih i drugih humanitarnih organizacija i organa;

Organi koji provode socijalnu zaštitu u FBiH³⁷ su: Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Unsko-sanskog kantona; Ministarstvo rada, zdravstva i socijalne politike Posavskog kantona; Ministarstvo za rad, socijalnu politiku Tuzlanskog kantona; Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice ZE-DO kantona; Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene i izbjegle Bosansko-podrinjskog kantona; Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Srednjobosanskog kantona; Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike Hercegovačko-neretvanskog kantona; Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne zaštite Zapadnohercegovačkog kantona; Ministarstvo za

³⁷ Federalna i kantonalna vlast nadležna je za oblast socijalne politike, dok su kantoni posebno nadležni za provođenje socijalne politike i uspostavu službi socijalne zaštite – Ustav FBiH član III. 2. i 4.

rad, socijalnu politiku, raseljene osobe i izbjeglice Kantona Sarajevo; Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne zaštite i prognanih Kantona 10.³⁸

Iz samih naziva resornih ministarstava na nivou FBiH i kantona može se uočiti neujednačenost pristupa ovoj oblasti. U nekim kantonima je ministarstvo nadležno za socijalnu zaštitu i zdravstvo, a u nekima za socijalnu zaštitu i rad, dok ima ministarstava gdje je nadležnost utvrđena za sve tri oblasti. Ovo je značajno ako se u obzir uzme ministarstvo kao cjelina u kojem nekada radi veoma mali broj zaposlenih, od kojih je značajan broj administrativno osoblje zaposleno u kabinetu ministra, što za posljedicu ima da se veoma mali broj zaposlenih u ministarstvu bavi specijalizirano pitanjem socijalne zaštite, čime se dovodi u pitanje sam kvalitet ovog oblika zaštite.

U kantonima su kao ustanove socijalne zaštite organizirani centri/službe za socijalni rad, a u službama za opću upravu ostvaruje se npr. pravo na dječiji dodatak kojim mogu biti obuhvaćena i djeca bez roditeljskog staranja i djeca s teškoćama u razvoju.

Zakon o ministarstvima Republike Srpske³⁹ utvrđuje da Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS-a vrši upravne i druge stručne poslove koji se odnose, *inter alia*, i na očuvanje i unapređenje zdravlja građana i praćenje zdravstvenog stanja i potreba stanovništva, a u oblasti socijalne zaštite to je:

- društvena briga o porodici i djeci,
- djelatnost društvenih organizacija i udruženja građana u socijalno-humanitarnoj oblasti
- pružanje informacija putem medija i drugih vidova informiranja o radu u oblasti socijalne zaštite
- i drugi poslovi u skladu sa zakonom i drugim propisima RS-a i BiH.

Organi koji provode socijalnu zaštitu u RS-u i u prvom stepenu rješavaju o pravima su: centri za socijalni rad, kao ustanove socijalne zaštite s javnim ovlaštenjima čiji su osnivači općine (ima ih ukupno 45) i službe za poslove socijalne i dječije zaštite koje se obavljaju u okviru administrativne uprave grada/općine ili na nivou referata (ima ih 17).⁴⁰

Statutom BDBiH propisano je da su organi u oblasti socijalne zaštite, Odjel zdravstvenih i drugih usluga, organizirani za davanje usluga javnog zdravstva i socijalne zaštite na nivou BDBiH⁴¹ i centar za socijalni rad/ustanove socijalne zaštite.

Zakonom o ustanovama⁴² propisuje se da osnivači ustanova u oblasti dječije i socijalne zaštite mogu biti strane i domaće prave i fizičke osobe u svim oblicima svojine. Za obavljanje javne službe osnivaju se javne ustanove.

Ustanova ne može početi obavljati djelatnost dok nadležni organ ne utvrdi da su ispunjeni zakonski uslovi.⁴³

³⁸ Kantoni su zaduženi da odrede iznose socijalne pomoći, kao i uslove i procedure za korištenje prava na socijalnu zaštitu što je u direktnoj ovisnosti od budžeta kantona, zbog čega se mogu pojaviti različitosti zavisno od kantona i time generirati diskriminacija

³⁹ "Sl.glasnik RS", br. 70/02,33/04,118/05,33/06

⁴⁰ Str.11 Strategije unapređenja socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja s planom akcije za period 2009.-2014, RS

⁴¹ "Sl.glasnik", 19/07 (član 25. t.b)

⁴² Preuzet u FBiH raniji propis ("Sl.list RBiH", 6/92,8/93 i 13/94)

Naziv ustanove upućuje na njenu djelatnost, a u njen naziv se može unijeti ime historijske i druge znamenite ličnosti.⁴⁴

Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštiti porodice s djecom FBiH propisuje se da djelatnost socijalne zaštite obavljaju ustanove socijalne zaštite, koje imaju svojstvo pravne osobe i na koje se odnose propisi o ustanovama, ako ovim zakonom nije drugačije uređeno.⁴⁵

Dalje, u istom zakonu se daje mogućnost humanitarnim organizacijama, udruženjima građana, vjerskim zajednicama i organizacijama koje one osnivaju, građaninu pojedincu i stranoj fizičkoj ili pravnoj osobi da mogu obavljati djelatnost socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i porodice s djecom.⁴⁶

Zakonom o socijalnoj zaštiti RS-a propisuje se da se radi ostvarivanja socijalnih prava građana osnivaju ustanove socijalne zaštite; a da poslove socijalne zaštite mogu obavljati građani i druge ustanove i preduzeća u skladu sa zakonom.⁴⁷ Programima invalidskih, socijalno-humanitarnih, stručnih i drugih organizacija i udruženja građana, doprinosi se unapređenju socijalno-ekonomskog i društvenog položaja, rehabilitaciji i socijalizaciji invalida u stanju socijalne potrebe. Nad stručnim radom u obavljanju djelatnosti i pojedinih poslova iz oblasti socijalne zaštite provodi se nadzor.⁴⁸

Oba zakona uređuju smještaj djece bez roditeljskog staranja u ustanovu ili hraniteljstvo.

U BiH se ne može dobiti pouzdan i tačan podatak o broju i vrsti organizacija nevladinog sektora koje se bave pružanjem socijalnih usluga, ne može se dobiti informacija o tome na kojem nivou su te organizacije registrirane,⁴⁹ koliki imaju korisnika, kakva je njihova programska orijentacija i sl.⁵⁰

U Ministarstvu pravde BiH registrirano je tek 15 nevladinih organizacija koje se isključivo bave pružanjem socijalnih usluga. Nijedna od njih nije proglašena organizacijom od javnog interesa.

Sistem socijalne zaštite za djecu s posebnim potrebama/djeca ometena u psihofizičkom razvoju, u FBiH ostvaruje se kroz sljedeće institucije i/ili organizacione oblike:

- Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH;
- Centre za socijalni rad/službe socijalne zaštite
- Ustanove socijalne zaštite za smještaj djece ometene u psihofizičkom razvoju - dnevni centri i stalni smještaj
- Hraniteljske porodice ako su uključena i djeca s lakšim smetnjama
- SOS sela ako su uključena i djeca s lakšim smetnjama
- Socijalno-pedagoške životne zajednice, ako su uključena i djeca sa smetnjama
- Nevladine organizacije koje rade s djecom s posebnim potrebama, kao dnevni centri ili patronaže.

⁴³ Član 9. Ibidem

⁴⁴ Član 21. i 22. Ibidem

⁴⁵ Član 3. Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštiti porodice s djecom

⁴⁶ Člna 4. Ibidem

⁴⁷ Član 5. stav 1. Zakona o socijalnoj zaštiti RS

⁴⁸ Iz članova 5.,6, i 7. Ibidem

⁴⁹ BiH, entitetski, kantonalni ili općinaski nivo

⁵⁰ Magistarski rad Ermine Memić-Porča: "Saradnja vladinog i nevladinog sektora u oblasti socijalnih usluga u BiH", str. 107.,108

Istovremeno se ovaj sistem socijalne zaštite u RS-u ostvaruje u okviru nadležnosti sljedećih institucija:

- Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite RS-a
- Centara za socijalni rad/službi socijalne zaštite
- Ustanova za smještaj djece ometene u psihofizičkom razvoju
- Socijalno-pedagoške životne zajednice, ako su uključena djeca s posebnim potrebama
- Javnog fonda za dječiju zaštitu
- Nevladinih organizacija koje rade s djecom s posebnim potrebama, smještenim u nekom od smještajnih oblika

Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštiti porodice s djecom FBiH uređuje se ko je korisnik tih prava, šta može biti i osoba s posebnim potrebama, invaliditetom, kao i osoba ometena u psihofizičkom razvoju. Po Zakonu su to:

- a. slijepa i slabovidna djeca;
- b. gluha i nagluha djeca;
- c. djeca s poremećajima u govoru i glasu;
- d. djeca s tjelesnim oštećenjima i trajnim smetnjama u fizičkom razvoju;
- e. djeca sa smetnjama u psihičkom razvoju;
- f. djeca s kombiniranim smetnjama.

Djeca s ovakvim smetnjama imaju pravo na: (a) ličnu invalidninu, (b) dodatak za njegu i pomoć druge osobe, (c) ortopedski dodatak, (d) pomoć u troškovima liječenja i nabavci pomagala, (e) osposobljavanje za rad i prvenstvo pri zapošljavanju uz mogućnost da kanton proširi obim prava utvrđenih ovim zakonom.

Postupak za ostvarivanje navedenih prava provodi se u centrima za socijalni rad ili općinskim službama za upravu kojima su povjereni poslovi socijalne zaštite, kao prvostepenim organima. Izmjenama Zakona utvrđeno je da npr. prava na tuđu njegu i pomoć mogu ostvariti samo osobe sa 100% i 90% oštećenja organizma, te da je u nadležnosti kantona obaveza da se kantonalnim propisima o socijalnoj zaštiti uredi način ocjenjivanja sposobnosti, razvrstavanje i evidencija djece ometene u psihofizičkom razvoju i isplata naknade koja treba da se vrši iz budžeta kantona. Promjene federalnog ne prate istovremeno i promjene kantonalnih propisa, zbog čega je ostvarivanje ovog prava u nekim kantonima onemogućeno.

Zakon o socijalnoj zaštiti RS i Zakon o socijalnoj zaštiti BDBiH u korisnike socijalne zaštite također ubraja i maloljetnike ometene u fizičkom i psihičkom razvoju. To su maloljetnici oštećenog vida, sluha, s poremećajem u govoru i glasu, tjelesnim oštećenjima, psihičkom zaostalošću i kombiniranim smetnjama.

Pravo na dodatak za pomoć i njegu druge osobe, nezavisno od materijalnog osiguranja, imaju:

- osobe s teškim tjelesnim i čulnim smetnjama, koje bez tuđe pomoći ne mogu zadovoljiti osnovne životne potrebe;
- osobe koje su teže ili teško ometene u mentalnom razvoju;
- osobe koje su višestruko ometene u razvoju, s umjereno težom i teškom mentalnom ometenošću;

- autistične osobe;
- hronično duševno oboljele osobe.

Pravo na pomoć u osposobljavanju za rad imaju djeca i omladina ometena u fizičkom i psihičkom razvoju koja se po sposobnostima i godinama mogu osposobiti za rad.

Zakon daje **pravo na smještaj u ustanovu** socijalne zaštite djetetu srednje, teže i teško mentalno ometenom ili višestruko ometenom u razvoju, djetetu oboljelom od autizma i djetetu sa smetnjama u tjelesnom razvoju koje nema adekvatne uslove u svojoj porodici, sve dok traje potreba za tim oblikom zaštite.

Djeca s psihofizičkim smetnjama se u ustanovi omogućava odgovarajući stepen vaspitanja, obrazovanja i osposobljavanja za rad u skladu s njihovim mogućnostima, rad na ublažavanju ili otklanjanju posljedica u njihovom razvoju, radno angažiranje pod posebnim uslovima, potpuno i trajno zbrinjavanje (stanovanje, ishrana, njega, zdravstvena zaštita, kulturni-zabavne i druge aktivnosti) u skladu s njihovim sposobnostima.

Djeca i omladini s tjelesnim invaliditetom i očuvanim mentalnim sposobnostima osigurava se smještaj, zdravstvena zaštita, vaspitanje, rekreativno i kulturno-zabavne aktivnosti, pomoć u obrazovanju i osposobljavanje za rad, a sve u skladu s njihovim sposobnostima i stepenom invalidnosti.

Zakonom o dječijoj zaštiti RS⁵¹ regulira se dječija zaštita kao pravo djece sa smetnjama u razvoju na organizirane aktivnosti vaspitanja i obrazovanja u okviru predškolskih ustanova. **Zakonom o dječijoj zaštiti BDBiH**⁵² regulira se pravo na dječiji dodatak bez obzira na materijalno stanje porodice ako je dijete ometeno u razvoju, a nije smješteno u ustanovu.

Porodičnim zakonima u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i BDBiH⁵³ uređuje se nadzor organa starateljstva nad staranjem o djetetu u svim situacijama, i kada je dijete u porodici, a zbog primijećenih propusta u staranju o njemu, i/ili kada je organ starateljstva dao dijete na smještaj u ustanovu ili hraniteljsku porodicu. Nadzor se provodi i u slučaju smještaja djeteta u buduću usvojiteljsku porodicu, sve s ciljem provjere da li je tim rješenjem zaista i ostvaren najbolji interes djeteta.

Organ starateljstva djetetu imenuje staratelja u slučaju da je dijete ostalo bez roditeljskog staranja smrću roditelja, napuštanjem djeteta ili zbog oduzetog roditeljskog prava. Poslovi starateljstva obavljaju se preko imenovanog staratelja ili neposredno preko stručne osobe zaposlene u organu starateljstva. Odluku o imenovanju staratelja organ mora donijeti imajući u vidu najbolji interes djeteta, ne samo okolnosti, nego uvažavajući i mišljenje djeteta ako je ono u mogućnosti da ga izrazi. Starateljstvo traje do djetetovog punoljetstva. Rješenje o starateljstvu evidentira se u matičnoj knjizi rođenih, kao i u zemljišnim knjigama ako dijete pod starateljstvom ima nepokretnu imovinu. Staratelj ne može preduzimati poslove koji prelaze okvire redovnog upravljanja djetetovom imovinom bez prethodnog odobrenja organa starateljstva, ne može je otuđiti ili opteretiti, ne može se odreći nasljedstva, ne može odlučiti o promjeni škole, prekidi školovanja ... bez prethodnog odobrenja organa starateljstva. O svom radu, znači o svim radnjama preduzetim u zaštiti prava djeteta pod starateljstvom, staratelj treba da podnosi redovne izvještaje organu starateljstva. U FBiH i BDBiH staratelj ima pravo na naknadu za svoj rad, dok u RS-u nema.

⁵¹" Sl.glasnik RS", br. 4/02, 17/08, 1/09,

⁵² "Sl.glasnik BDBiH", br. 1/03, 4/04, 21/05, 19/07, 2/08

⁵³ "Sl. novine FBiH", br. 35/05, 41/05; Sl.glasnik RS broj 54/01, 41/08; "Sl. glasnik BDBiH", broj 23/07

U pogledu usvojenja djeteta ovi zakoni imaju određene različitosti. ***Porodičnim zakonima FBiH i BD BiH*** uređuje se usvojenje kao poseban oblik porodično-pravne zaštite djeteta bez roditelja ili bez odgovarajućeg roditeljskog staranja, kojim se zasniva roditeljski, odnosno srodnički odnos. Usvojenje koje može biti potpuno i nepotpuno u FBiH je uređeno da potpuno može biti do 10 godina starosti djeteta, a nepotpuno do 18 godina, dok je u RS-u ta dobna granica za potpuno usvojenje pet godina. Usvojenje se vodi pred organom starateljstva prebivališta djeteta.

Zakonom o preuzimanju prava i obaveza osnivača nad ustanovama socijalne zaštite u FBiH⁵⁴ propisano je preuzimanje prava i obaveza od strane Parlamenta FBiH, kao osnivača nad sljedećim ustanovama socijalne zaštite u FBiH: Zavodom za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba u Fojnici i Bakovićima; Zavodom za zaštitu djece i omladine u Pazariću; Zavodom za odgoj muške djece i omladine u Sarajevu (Hum) i Zavodom za odgoj ženske djece i omladine u Ljubuškom.

Nedostatak ovog propisa je evidentan. Iako već u naslovu, a zatim i članu 1., naglašava da se radi o preuzimanju "prava i obaveza", nije jasno o kojim konkretno pravima i obavezama se radi i ko ima obavezu da osigura uslove u ustanovama čije će korištenje osigurati dostojanstvo i zaštitu korisnika. Osim toga jedna od ustanova - Zavod za odgoj ženske djece i omladine u Ljubuškom, već dugi niz godina ima sasvim drugu namjenu i njeni korisnici su preuzeli objekat kao vraćenu ranije oduzetu imovinu prijašnjim vlasnicima, o čemu u zakonu kao ni u prijelaznim i završnim odredbama nije ništa rečeno.

Osnovno pitanje, a to je finansiranje ustanova, nije uređeno Zakonom o preuzimanju prava i obaveza osnivača nad ustanovama socijalne zaštite u FBiH, već je zadržan ranije uspostavljeni princip prema kojem se ustanove finansiraju iz naknada za obavljene usluge, iako je općepoznato da su ta sredstva nedovoljna i uz to se neredovno uplaćuju. Osim toga, ostalo je otvoreno pitanje popravka samih objekata zbog oštećenja ili su neodgovarajući za namjenu kojoj trebaju služiti. Tako da je nejasno šta je uopće smisao donošenja navedenog zakona, jer očito da nije došlo do stvarnog preuzimanja prava i obaveza. Čini se da je i ovo jedan od propisa koji suštinski ne doprinosi boljem uređenju socijalne zaštite u FBiH. Ovakav zaključak potvrđuje činjenica da je stanje i dvije godine nakon donošenja propisa, za sve ustanove izuzev Zavoda za odgoj muške djece i omladine, isto kao i prije preuzimanja. Zavod za odgoj muške djece i omladine je jedini u boljem stanju, ali ne zahvaljujući pomoći Federacije BiH i ulozi ovog nivoa vlasti kao osnivača, nego isključivom aktivnošću menadžmenta i Upravnog odbora koji su osiguravali donacije. O tome će biti više riječi u sljedećem poglavlju.

Krivičnim zakonom BiH⁵⁵ propisuje se da se prema maloljetnom počiniocu krivičnog djela mogu primijeniti odgojne preporuke za djelo za koje je zapriječena novčana kazna ili kazna zatvora u trajanju od tri godine. Odgojne mjere mogu se izreći ako je maloljetnik u vrijeme počinjenja djela navršio 15, ali ne i 16 godina, a ako je navršio 16, ali ne i 18 godina može mu se izuzetno izreći i kazna maloljetničkog zatvora. Maloljetniku se ne može izreći uslovna osuda. Kazna maloljetničkog zatvora izdržava se u zatvorenim, poluotvorenim ili otvorenim ustanovama za izdržavanje kazne. Stariji maloljetnici do navršene 18. godine kaznu maloljetničkog zatvora izdržavaju u posebnim kazneno-popravnim ustanovama za maloljetnike. Za vrijeme izdržavanja kazne izbor posla za osuđenog maloljetnika vrši se prema njegovim sposobnostima i sklonostima za određenu vrstu posla, s ciljem stručnog osposobljavanja, a u skladu s mogućnostima koje postoje u kazneno-popravnoj ustanovi za maloljetnike. Radno vrijeme osuđenog maloljetnika određuje se tako da mu se omogući školovanje i stručno osposobljavanje uz omogućeno slobodno vrijeme za fizički odgoj i razonodu; osim u izuzetnim okolnostima, maloljetnik ima pravo održavati kontakte sa svojom porodicom putem pisama i posjeta.

⁵⁴ "Sl novine FBiH", broj 31/08

⁵⁵ "Sl.glasnik BiH", br. 37/03,54/04,61/04,30/5,55/06,32/07, 8/10

Krivičnim zakonom FBiH⁵⁶, Krivičnim zakonom RS-a⁵⁷ i Krivičnim zakonom BDBiH⁵⁸ na isti način uređuje se sankcioniranje maloljetnika osim u donjoj granici za izricanje odgojnih preporuka, koja je 14 godina, za razliku od KZFBiH gdje je ta utvrđena granica 15 godina.

Zakonom o krivičnom postupku BiH⁵⁹ propisuje se naročito obazrivo postupanje prema maloljetniku, kako sam postupak ne bi štetno uticao na njegov razvoj, što slijede i odredbe u zakonima o krivičnom postupku FBiH⁶⁰, RS⁶¹ i BD BiH⁶².

Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera BiH⁶³ nalaže se obaveza odvojenog smještaja maloljetnih od punoljetnih osoba.

Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija FBiH⁶⁴ propisuje se da maloljetnici kaznu maloljetničkog zatvora izdržavaju odvojeno od odraslih – u posebnim ustanovama ili odjeljenjima za maloljetnike, gdje mogu ostati do 23. godine života, odnosno najduže do 25. godine ako je to potrebno radi završetka školovanja. Osuđenim maloljetnicima ne može se ograničiti dopisivanje s roditeljima i drugim bliskim srodnicima.

Isto je propisano i Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija RS-a⁶⁵ i Zakonom o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija BDBiH⁶⁶.

2.2.3. Zakonodavstvo o nevladinim organizacijama

Registracija nevladinih organizacija vrši se na osnovu Zakona o udruženjima i fondacijama BiH⁶⁷, Zakona o udruženjima i fondacijama FBiH⁶⁸, Zakona o udruženjima i fondacijama RS⁶⁹ i Zakona o udruženjima i fondacijama BDBiH⁷⁰.

⁵⁶ "Sl. novine FBiH", broj 6/03, ispr. 21/04, 69/04, 18/05

⁵⁷ "Sl.glasnik RS", br. 49/03, 108/04,37/06,70/06

⁵⁸ "Sl.glasnik BDBiH", br. 10/03, 45/04, 6/05

⁵⁹ "Sl.glasnik BiH", br. 36/03,13/05,48/05,76/06,32/07,76/07, 58/08,12/09,16/09,93/09,8/10

⁶⁰ "Sl.novine FBiH", broj 35/03, ispr.56/03,ispr.37/03,78/04,28/05,55/06,27/07,53/07,9/09,12/10

⁶¹ "Sl.glasnik RS", broj 100/09 prečišćeni tekst

⁶² "Sl.glasnik BDBiH", br. 10/03,48/04,6/05,14/07,19/07,21/07,2/08,17/09

⁶³ "Sl.glasnik BiH", broj 12/10 prečišćeni tekst

⁶⁴ "Sl.novine FBiH", br. 44/98,42/99,12/09

⁶⁵ "Sl.glasnik RS", broj 12/10

⁶⁶ "Sl.glasnik BDBiH", broj 8/00, izmj, 1/01,19/07,36/07

⁶⁷ "Sl.glasnik BiH", br. 32/01,42/03,63/08

⁶⁸ "Sl.novine FBiH", broj 45/02, 63/08

⁶⁹ "Sl.glansik RS", broj 52/01, 42/05

⁷⁰ "Sl.glasnik BDBiH", broj 12/02

Zakonom o udruženjima i fondacijama BiH propisuje se da je udruženje u smislu zakona svaki oblik dobrovoljnog povezivanja tri ili više fizičkih ili pravnih osoba, u svim kombinacijama, radi unapređenja i ostvarivanja nekog zajedničkog ili općeg interesa ili cilja, u skladu sa Ustavom i zakonom, a čija osnovna svrha nije sticanje dobiti.⁷¹

Udruženje koje ispunjava uslove za registriranje mogu osnovati najmanje tri fizičke osobe koje su državljani Bosne i Hercegovine ili u njoj imaju boravište ili pravne osobe iz Bosne i Hercegovine, koje su u Bosni i Hercegovini registrirane, u bilo kojoj kombinaciji s tim da osnivači ne mogu biti država BiH, entiteti, kantoni, gradovi, općine, mjesne zajednice, državna tijela, državna preduzeća i fondovi.⁷²

Registrirano udruženje može steći status udruženja od javnog interesa, ako njegovo djelovanje prevazilazi interese njegovih članova i ako je, prije svega, namijenjeno interesu javnosti, ili nekim njenim segmentima, u sljedećim oblastima: zdravstvo; obrazovanje; nauka; socijalna zaštita; građansko društvo; ljudska prava i prava manjina; pomoć siromašnim i socijalno ugroženim; pomoć invalidima, djeci i starijim osobama; zaštita okoliša; tolerancija; kultura; amaterski sport; vjerske slobode i pomoć žrtvama elementarnih nepogoda.

Smatra se da udruženje djeluje u dobrotvorne svrhe ako je osnovano s prvenstvenim ciljem da pomaže osobama i grupama kojima je pomoć potrebna. Status udruženja od *javnog interesa* utvrđuje Ministarstvo. Postupak za dodjelu i ukidanje statusa udruženja od javnog interesa Ministarstvo je uredilo i posebnim propisom - Pravilnikom o načinu vođenja registra udruženja i fondacija BiH i stranih međunarodnih udruženja i fondacija i drugih neprofitnih organizacija.⁷³

Zahtjev za dobivanje statusa udruženja od javnog interesa može se podnijeti u bilo koje vrijeme, na način koji Ministarstvo utvrđuje propisima.

Registrirano udruženje od javnog interesa može ostvariti poreske, carinske i druge olakšice.⁷⁴

Fondaciju koja ispunjava uslove za registriranje može osnovati jedna ili više fizičkih ili pravnih osoba (u daljnjem tekstu: osnivači), s tim da osnivači ne mogu biti država Bosna i Hercegovina, entiteti, kantoni, gradovi, općine, mjesne zajednice, državna tijela, državna preduzeća i fondovi. Osnivači ne moraju biti državljani ili pravne osobe iz Bosne i Hercegovine.⁷⁵

Smatra se da je djelovanje fondacije od javnog interesa ako je osnovana prvenstveno radi propagiranja, pružanja usluga ili promoviranja programa unapređenja u oblastima kao što su: zdravstvo; obrazovanje; nauka; socijalna zaštita; građansko društvo; ljudska prava i prava manjina; pomoć siromašnim i socijalno ugroženim; pomoć invalidima, djeci i starijim osobama; zaštita okoliša; tolerancija; kultura; amaterski sport; vjerske slobode i pomoć žrtvama elementarnih nepogoda ili za druge slične ciljeve.

Način određivanja statusa od javnog interesa za fondaciju identičan je kao i određivanje statusa od javnog interesa za udruženja.

2.2.3.1. Uloga nevladinog sektora u oblasti socijalne zaštite

Kako je tokom posjeta ustanovama za zbrinjavanje djece utvrđeno da veliki broj nevladinih organizacija (udruženja i fondacija) obavlja djelatnost pružanja usluga smještaja i zbrinjavanja djece, to je posebna pažnja posvećena ulozi nevladinih organizacija u obavljanju ove aktivnosti.

⁷¹ Član 1. stav 1. Zakona o udruženjima i fondacijama BiH

⁷² Član 9. Ibidem

⁷³ Član 12. Pravilnika o načinu vođenja registra udruženja i fondacija BiH i stranih međunarodnih udruženja i fondacija i drugih neprofitnih organizacija ("Sl.glasnik BiH", broj 44/10)

⁷⁴ Član 13. Zakona o udruženjima i fondacijama BiH

⁷⁵ Član 22. Ibidem

„Nevladine organizacije imaju veliki značaj u socijalnoj politici razvijenih zemalja, jer savremena, glomazna država ne može zadovoljiti sve potrebe građana, pa mnoge svoje programe prebacuju na neprofitni, nevladin sektor gdje se oni efikasnije rješavaju. Na taj način neprofitni, nevladin sektor, postaje alternativa, partner (ali ne i konkurent) državnom sektoru u kojem se ljudi u kriznim situacijama oslanjaju na vlastite snage (Paunović; 2006. - 149). U oblasti socijalne politike neprofitne organizacije, odnosno organizacije civilnog društva, šire gledano, po nekim autorima (Bežovan: 2005. prema Miković; 2005. - 240-241) imaju sljedeću svrhu:

1. **zagovaraju** određene vrijednosti ili prioritete pojedinih društvenih grupa i na taj način utiču na socijalnu politiku vlade, ali i drugih učesnika. Ove zagovaračke aktivnosti imaju za cilj davanje prednosti finansiranju socijalnih programa za socijalno marginalizirane grupe (starije i iznemogle osobe, djeca, osobe s invaliditetom i dr.). Nevladine organizacije u svom radu insistiraju na principima socijalne pravde i dostupnosti socijalnih usluga svakom članu društva kojem su one potrebne.
2. **pružaju** pojedinim grupama građana usluge za kojima postoje potrebe, ali ih državne organizacije iz različitih razloga ne mogu ili ne žele pružiti.
3. **inoviraju** socijalne programe i uvode nove vrste socijalnih usluga, prilagođene korisnicima. Ova aktivnost je srž socijalnog poduzetništva koji, osim pružanja inovativnih socijalnih usluga, omogućava i zapošljavanje pojedinaca koje je teško zaposliti na otvorenom tržištu rada. Zbog toga, država potiče socijalne poduzetnike kroz različite dotacije i stvaranje povoljnijih uslova rada.
4. **pružaju usluge** različitim korisnicima na osnovu ugovora s vladom ili vladinom organizacijom.

Kako bi mogle ostvariti svoju ulogu u tranziciji sistema socijalne politike, nevladine organizacije **moraju stupiti u partnerski odnos s vladinim sektorom.** Ovakav partnerski odnos je moguće ostvariti uvođenjem mješovitog sistema socijalne politike, odnosno kombinirane socijalne politike. Kombinirani model socijalne politike mobilizira sve raspoložive resurse u zajednici i ukida monopol države. Država je jedan od partnera koji ima važnu ulogu u osiguranju općeg zakonskog okvira za razvoj programa socijalne politike. Drugi važni učesnici ovog procesa su građani, lokalne zajednice, udruženja, fondacije, crkve i lokalne vlasti (Bežovan: 2005. prema Miković; 2005. - 241)⁷⁶.

Iz prezentiranog se jasno uočava mogućnost i dobra iskoristivost određenog vida saradnje nevladinog sektora sa centrima za socijalni rad, kao vladinim sektorom u oblasti socijalne zaštite.

Saradnja je moguća u više oblika – koliko god su centri i/ili službe socijalne zaštite blizu potencijalnih korisnika njihovih usluga, to je dobro organiziran nevladin sektor i volonterski rad na terenu još bliži.

Naime, informacija se u poznatoj lokalnoj sredini može prenijeti bez pritiska i lakšim prevazilaženjem predrasuda zbog obraćanja za stručnu pomoć, što je posebno važno za rano otkrivanje problema i prevenciju.

Drugi oblik saradnje je moguć kroz angažman profesionalaca na volonterskoj osnovi, posebno kao članova nevladinog sektora u određenoj oblasti. Ovaj oblik je naročito lako moguće organizirati u sredinama gdje su institucije za obrazovanje stručnjaka određenog profila značajni za oblast socijalne zaštite.

Pod superviziranjem vladinog sektora i/ili samih obrazovnih institucija osobe mogu svoju razvojnu naobrazbu sticati postepenim, kontroliranim i evaluiranim obavljanjem stručnog rada s korisnicima socijalnih usluga.

⁷⁶ Magistarski rad Ermine Memić-Porča "Saradnja vladinog i nevladinog sektora u oblasti socijalnog rada u BiH", poglavlje "Uloga nevladinih organizacija u tranziciji sistema socijalne politike", str. 105/106

2.2.4. Uloga i važnost centara za socijalni rad

U oba entiteta rad u oblasti socijalne zaštite odvija se putem centara/službi socijalne zaštite, koji imaju ključnu ulogu u socijalnoj zaštiti, zbrinjavanju i praćenju postupanja prema djeci.⁷⁷ U Brčko Distriktu BiH socijalna i dječija zaštita je u nadležnosti Pododjela za socijalnu zaštitu Brčko Distrikta BiH.

Praćenje korisnika u sistemu pravne i socijalne zaštite djece i porodice podrazumijeva standardizaciju kriterija, način donošenja odluka, odgovornosti i metode za analizu potreba korisnika, izradu individualnog plana, početak, reviziju i završetak primjene mjera, usluga i drugih aktivnosti o kojima odlučuju, predlažu rješenja ili ih izvršavaju centri za socijalni rad, sudovi i komisije za ocjenjivanje sposobnosti djece s teškoćama u razvoju (u pogledu metodologije procjene i predlaganja mjera i usluga).

U dokumentu „Zaštita djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom od razdvajanja u BiH 2006. – 2016.“, usvojenom u istovjetnom tekstu u oba entiteta prema kojem treba da postupaju Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH i Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS-a, propisan je rad po metodi vođenja slučaja za svakog korisnika usluge centra za socijalni rad, te se kaže:

„Uvođenje rada po metodi **vođenja slučaja** za sve korisnike usluga centara za socijalni rad posebno je značajno za djecu bez roditeljskog staranja. Ovakav način rada podrazumijeva redovno i sistematsko planiranje zaštite, redovno praćenje i periodičnu reviziju načina zbrinjavanja za svako pojedinno dijete bez roditeljskog staranja. Ovo obuhvata obavezu izrade **individualnog plana zaštite** za svako dijete bez roditeljskog staranja, koji uključuje procjenu potreba djeteta s ciljem izbora najadekvatnijeg oblika zbrinjavanja, koji će stručni tim pratiti i revidirati najmanje tromjesečno. Predviđa se uspostavljanje **nezavisnog tijela** koje će biti ovlašteno da prima i razmatra žalbe djece u pogledu bilo kojeg aspekta njihovog zbrinjavanja.

Uvođenje u praksu **standarda i normativa stručnog socijalnog rada i usluga** podrazumijeva adekvatnu kadrovsku popunjenost u centrima za socijalni rad (broj i stručni profil zaposlenih u odnosu na potrebe i broj stanovnika, socijalnu problematiku, razućenost terena), standardizaciju usluga, usklaćivanje materijalnih davanja korisnicima na nivou entiteta/države, kao i uspostavljanje jedinstvene evidencije i praćenja korisnika. Evidencija je posebno značajna kada se radi o djeci bez roditeljskog staranja, jer će osiguravati potpune i ažurne podatke o ovoj kategoriji djece i razlozima njihovog razdvajanja od roditelja, oblicima smještaja, potencijalnim hraniteljskim i usvojitelskim porodicama, i sl. Za ovo će biti korisno iskustvo iz RS-a, gdje su uspostavljeni normativi i standardi rada, kao i evidencija djece bez roditeljskog staranja koja uključuje i razloge odvajanja djeteta od roditelja.

Obaveza zaposlenih u oblasti socijalne i dječije zaštite da rade u skladu s **kodeksom profesionalnog ponašanja**, za čiju izradu će biti zadućena ekspertna grupa, doprinijet će podizanju standarda i kvaliteta rada.

Edukacija stručnog osoblja centara za socijalni rad, kao i osoblja iz nevladinog sektora koje je angažirano u oblasti socijalne zaštite, neophodna je za unaprećivanje rada profesionalaca i njegovo usklaćivanje s novim metodama rada u svijetu. Podzakonskim aktima bit će regulirana prava i obaveze zaposlenih da određeni broj dana u godini provedu na stručnom usavršavanju. Pod ovim se podrazumijevaju usaglašeni edukativni programi, razvijeni u saradnji s ministarstvima obrazovanja, univerzitetima, stručnim udruženjima i nevladinim organizacijama.

⁷⁷ U RS-u su na snazi Pravilnik o poslovima i normativima, stručnim kadrovima i smještajnim uslovima centra za socijalni rad. U Federaciji BiH su u skladu sa ustvom odredbom o kontinuitetu propisa na snazi Normativi stručnog rada u centrima za socijalni rad iz 1988. godine za čiju primjenu ni u jednom kantonu nema stvarnog osnova te se slobodno može reći da i nisu na snazi.

Podjela poslova u centrima za socijalni rad na osnovne i specijalističke omogućila bi formiranje specijalističkih timova i profiliranje stručnjaka za rad s porodicama, na pitanjima hraniteljstva, usvojenja, i sl., s tim što se neki specijalistički poslovi mogu, ali ne moraju, odvijati u okviru centara za socijalni rad, ali treba da budu osigurani na ili za nivo općine.

Revizija organizacije rada u centrima za socijalni rad s naglaskom na afirmaciju stručnog rada u odnosu na upravno-administrativni, kao i **provođenje nadzora nad stručnim radom, pružanje stručne pomoći i supervizija** rada centara za socijalni rad (kao i svih institucija bez obzira na osnivača i drugih davaoca usluga) također će biti regulirano izmjenama i dopunama zakonskih odredbi.

Specijalizacija sudija i/ili uspostavljanje porodičnih odjeljenja u okviru sudova opće nadležnosti koji će se baviti pitanjima porodice i djece, odnosno donošenjem odluka po specifičnim pitanjima (između ostalog: usvojenje, odvajanje djeteta od roditelja, kontakti djeteta s porodicom, oduzimanje roditeljskog prava), a po osnovu prijedloga nadležnog centra za socijalni rad i u saradnji sa stručnim timom centra.

Komisija za ocjenjivanje sposobnosti djece s teškoćama u razvoju formirat će centar za socijalni rad, na nivou lokalne zajednice, a podzakonskim aktima bit će regulirani: metodologija rada, sastav, nadležnost i finansiranje komisije.⁷⁸

Podrška mladima bez roditeljskog staranja nakon sticanja punoljetstva. Rad na povećavanju socijalnih vještina za uspješnu integraciju u društvo, profesionalna orijentacija i osposobljavanje za samostalni život smatraju se prioritetima kada se radi o mladima koji napuštaju organizirani oblik zaštite. Zadatak centra za socijalni rad je da za svaku od ovih mladih osoba napravi plan zaštite. Zadatak grupe za planiranje i djelovanje je da, uz multiresorski pristup, prati adaptaciju i integraciju ovih mladih ljudi i pruža im pomoć i podršku u osiguravanju stana, zapošljavanja, ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu, kao i drugim važnim pitanjima. Kako bi ovo bilo moguće, ekspertna grupa treba u kratkoročnom periodu sugerirati ovlaštenim institucijama da upute amandmane na zakone o radu, zapošljavanju, zdravstvenom osiguranju i obrazovanju, koji će pružati osnovu za realizaciju ovih prava". Sagledavajući današnju situaciju, ne mogu se uočiti promjene koje zagovara ovaj dokumenat.

2.2.5. Nadzor i inspekcija rada ustanova socijalne zaštite

Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštiti porodice s djecom FBiH⁷⁹ propisuje se da se, u slučaju donošenja odluke o smještaju djeteta u drugu porodicu ili ustanovu, provodi nadzor nad tom porodicom, odnosno tretmanom djeteta u toj ustanovi.

Finansiranje i nadzor nad radom ustanova u koje je prema rješenju centra za socijalni rad smješteno dijete vrši osnivač.⁸⁰

⁷⁸ U međuvremenu je donesen Zakon o institutu za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja FBiH. Zakon propisuje da se rad Instituta zasniva na jedinstvenim kriterijima za medicinsko vještačenje prema listi Svjetske zdravstvene organizacije. Međutim, Institut posluje po ekonomskim cijenama zbog čega je ekonomičnije korištenje usluga komisija za ocjenjivanje sposobnosti u kantonu djetetovog prebivališta. U tom smislu su u primjeni akti kao npr. u Kantonu Sarajevo - Pravilnik o utvrđivanju preostale sposobnosti i kategorizaciji djece i omladine ometene u psihofizičkom razvoju ili u Srednjobosanskom kantonu-Pravilnik o otkrivanju i ocjenjivanju sposobnosti, razvrstavanju i evidenciji djece i omladine ometene u fizičkom ili psihičkom razvoju. Samo se u ocjeni sposobnosti djece s problemom sluha i vida ne primjenjuju ovi pravilnici, nego se to radi u specijaliziranim ustanovama –JU Centru za govornu i slušnu rehabilitaciju, Sarajevo gdje se vrši opservacija i dijagnostika slušnih i govornih oštećenja, smetnji i poremećaja i JU Centar za slijepu i slabovidnu djecu i omladinu, Sarajevo gdje se dijagnosticira stanje vida, što je praksa od njihovog osnivanja u bivšoj SFRJ/SR BiH.

⁷⁹ "Sl.novine FBiH", broj 36/99,54/04,39/06,14/09

⁸⁰ Dom i porodica se dijelom, nedovoljno finansira od Općine Zenica

Zakonom o socijalnoj zaštiti RS-a⁸¹ propisuje se obaveza nadzora Ministarstva zdravstva i socijalnog rada nad stručnim radom ustanova za smještaj djece koji su uređeni i Pravilnikom o provođenju nadzora nad stručnim kadrom i pružanjem stručne pomoći ustanovama socijalne zaštite RS-a⁸² te Metodološkim uputstvom za provođenje nadzora nad stručnim radom i pružanjem stručne pomoći ustanovama socijalne zaštite RS-a⁸³.

Zakonom o socijalnoj zaštiti BDBiH⁸⁴ uređuje se da nadzor nad radom ustanova koje pružaju socijalnu zaštitu koji provodi Odjel za zdravstvo, javnu sigurnost i ostale usluge Vlade BDBiH.

Dok nadzor nad stručnim radom ustanova provodi Ministarstvo za oblast socijalne zaštite, **Zakonom o inspekciji u FBiH**⁸⁵, **Zakonom o inspekciji u RS-u**⁸⁶ i **Zakonom o inspekciji BDBiH**⁸⁷ propisuje se nadležnost inspeksijskog pregleda⁸⁸ u ispunjenju zakonskih uslova u oblasti radnih odnosa i zaštite na radu, te u sanitarno-zdravstveno-farmaceutskoj oblasti, od značaja za sve ustanove za smještaj, a posebno onih u kojima borave djeca.

Obje oblasti - provjeravanje higijensko tehničkih uslova ustanova socijalne zaštite, kao i zakonitost u zaštiti prava zaposlenih ovih ustanova bez sumnje se, direktno ili indirektno, odražavaju na uslove života djece smještene u ovim ustanovama.

III. Situaciona analiza

Osnovni cilj posjeta ustanovama bio je ustanoviti postoje li standardi za rad ustanova i rad sadjecom⁸⁹. Ako postoje, jesu li to minimalni uslovi koji se vremenom poboljšavaju, da li su internog karaktera ili su zajednički za sve ustanove iste namjene, te da li i ko kontrolira ispunjenje tih standarda.

3.1. Smještaj u ustanove i udruženja

3.1.1. Centar za djecu bez roditeljskog staranja "Duga", Kulen Vakuf

Centar za djecu "Duga" (u daljnjem tekstu: Centar "Duga") humanitarni je projekat pokrenut prije 10 godina s ciljem zbrinjavanja djece starosne dobi od rođenja do šest godina, a koja su privremeno

⁸¹ "Sl.glasnik RS", br. 5/93, 15/96, 10/03, 110/03, 33/08,

⁸² "Sl.glasnik RS", broj 67/02

⁸³ "Sl.glasnik RS", broj 78/02

⁸⁴ "Sl.glasnik BDBiH", br. 1/03, 4/04, 19/07

⁸⁵ Zakon o inspekciji u FBiH, "Sl.novine FBiH", broj 69/05

⁸⁶ Zakon o inspekciji u RS, "Sl.glasnik RS", broj 113/05

⁸⁷ "Sl.glasnik BDBiH", broj 24/08

⁸⁸ U FBiH su to federalni i kantonalni inspektori zavisno od nivoa propisa čije se provođenje kontrolira, odnosno krši

⁸⁹ Prema standardima uspostavljenim u evropskim zemljama, velika ustanova je svaka koja ima smještajni kapacitet veći od 12 djece

ili trajno ostala bez roditeljske zaštite. Nositelj projekta je strana nevladina organizacija Schutzengel gesucht iz Njemačke s registriranim predstavništvom u Federaciji BiH koje ima dozvolu za izvođenje projekta od Federalnog ministarstva za raseljene osobe i izbjeglice. Suizvođač projekta je Fondacija Centar „Duga Art“ registrirana u Ministarstvu pravde BiH.

Finansiranje

Centar se finansira isključivo sredstvima prikupljenim od raznih humanitarnih akcija, a što uključuje postavljanje kasa u poslovne objekte, djelovanje likovne kolonije i aukcije doniranih slika, te štampanje kalendara i prazničnih čestitki.

Opći podaci o smještenoj djeci

Kapacitet Centra „Duga“ je 24 djece, smještenih u tri starosne grupe. Trenutno je u Centru smješteno 25 djece, od čega 14 muškog spola te 11 ženskog. Djeca su smještena posredstvom nadležnih centara za socijalni rad i dolaze s područja Unsko-sanskog kantona. U proteklih 10 godina u Centru „Duga“ prihvaćeno je i zbrinuto ukupno 184 djece, dok je 164 djece po rješenjima centara za socijalni rad u općinama Unsko-sanskog kantona izmješteno iz Centra i zbrinuto na sljedeći način: 64 vraćeno u biološke porodice, 64 djece je usvojeno, a 36 djece smješteno u druge ustanove.

Uslovi življenja

U okviru uslova življenja sačinjena je procjena opremljenosti prostorija, sanitarnog čvora, higijenskih uslova, prostora za rad, učenje i igru. Centar „Duga“ odaje dojam toplog doma za djecu, smještenog u samom središtu Kulen Vakufa. Unutarnjost doma prilagođena je djeci predškolskog uzrasta, a sobe u kojima djeca spavaju i odmaraju se, kao i zajedničke prostorije prostrane su i prilagođene za igru i kreativno-edukativni rad s djecom. Obzirom na uzrast djece smještene u centru, u sklopu centra je i zasebna prostorija namijenjena za primarnu zdravstvenu zaštitu, te dodatnu njegu beba i djece. Zadnji sprat centra opremljen je za potrebe gostiju, kako roditelja, tako i donatora koji po dolasku tu spavaju. Povremeno se taj dio centra koristi i kako bi roditelji i dijete mogli provesti nekoliko dana zajedno organizirajući život kao kod vlastite kuće. Lijepo uređeno dvorište ima dovoljno veliku zelenu površinu i pomagala za igru djece. Djeca iz zajednice također dolaze u dvorište gdje sa djecom iz centra provode vrijeme, uz nadzor uposlenika centra.

Zdravstvena zaštita

Smještena djeca su bez teškoća u razvoju i njihovo zdravstveno stanje je zadovoljavajuće. Kao vanjski saradnik angažiran je pedijatar koji obavlja redovne zdravstvene preglede a uredno se vode zdravstveni kartoni za svako dijete pojedinačno. Po potrebi, angažiraju se psiholog i logoped. Procjene intelektualnih sposobnosti s obzirom na uzrast smještene djece (do šest godina) i privremeni smještaj (imajući u vidu da nakon šeste godine idu u porodicu ili drugu ustanovu) nisu rađene.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

S obzirom da su smještena djece u dobi do šest godina, nisu polaznici obrazovnih programa. Djeca nemaju potrebu da koriste usluge vrtića ili sličnih odgojnih ustanova, jer je igralište unutar Centra otvoreno za svu djecu iz lokalne zajednice, a što doprinosi procesu socijalizacije.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

U Centru „Duga“ zaposleno je 15 osoba, od čega četiri pedagoška radnika s višom stručnom spremom, četiri medicinska radnika sa srednjom stručnom spremom, četiri pomoćne radnice sa

srednjom stručnom spremom i dvije kuharice, jedna spremačica te vozač/kućni majstor. Odgajateljice vode svakodnevno brigu o dnevnim aktivnostima, ali i konstantno učeći djecu osnovnim navikama. Tako prilikom obavljanja jutarnjih aktivnosti odgajateljica daje upute za taj dan, odnosno pomaže djeci da obave jutarnju higijenu. Dnevni rad s djecom odvija se po planu i programu za određeni uzrast, s posebnim akcentom na logovježbe i vježbe koncentracije, Odgajateljice ali i ostalo osoblje svakodnevno rade na samostalnosti djece u igri i pokretima, te na usvajanju brojalica, pjevanju pjesmica uz stalni napor za stvaranje prijatne, porodične atmosfere u grupi. Svakodnevno vođenje radne knjige i grafikona, kao i obavezno prisustvo zajedničkim sedmičnim sastancima svakako su u djelokrugu posla koji obavljaju zaposleni.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

Za vrijeme boravka djece u Centru direktna komunikacija s roditeljima djece, kao i rodbinom i prijateljima, odvija se posredstvom nadležnih centara za socijalni rad. Roditelji i rodbina mogu posjetiti djecu u dogovorenom terminu uz pismenu saglasnost nadležnog centra za socijalni rad. Prije kontakta s djetetom, posjetioci su dužni proći predviđenu proceduru.

Roditelji i rodbina mogu posjetiti Centar svakih 15 dana u trajanju od 1 sata, osim u slučajevima kada roditelj redovno posjećuje svoje dijete te posjeta može biti dozvoljena i svakih sedam dana, s tim da se roditelj drži dogovora i redovno posjećuje svoje dijete.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih

Premda nema izrađenih i ranije utvrđenih programa za stručno usavršavanje, zaposleni u Centru često su učesnici mnogih seminara i radionica iz oblasti dječije zaštite. U okviru redovnih godišnjih aktivnosti organiziraju se radionice s temama iz oblasti profesionalnog sagorijevanja i međuljudskih odnosa.

3.1.2. „Dječiji dom“, Mostar

Dječiji dom Mostar (u daljnjem tekstu: Dom) funkcioniše po principu porodice u više manjih objekata. Trenutno egzistiraju tri porodice, tačnije dvije porodice s 15 djece i jedna sa 14 djece. U svakoj porodici zaposlen je muško-ženski odgajateljski par. Odgajatelji prave mjesečne planove za aktivnosti u svojoj porodici pri čemu u redovne aktivnosti spadaju čišćenje zajedničkih i ličnih prostorija i obrazovni dio.

Finansiranje ustanove

Osnivač ustanove je Grad Mostar koji bi trebalo da finansira ustanovu, uključujući plaće zaposlenih i materijalne troškove. Nažalost, učešće osnivača u finansiranju rada ove ustanove je nedovoljno, tako da se Dom većim dijelom finansira od doplataka za djecu koje uplaćuju centri za socijalni rad po čijim rješenjima se djeca smještaju u Dom. Dodatni vid finansiranja, a koji nije redovan, jesu donacije koje se uplaćuju na donatorski račun i troše prema njihovoj namjeni.

Opći podaci o smještenoj djeci

U Domu je smješteno 44 djece, 22 dječaka i 22 djevojčice, u dobi od 7. do 21. godine.

Uslovi življenja

Uslovi življenja koji uključuju opremljenost prostorija, sanitarni čvor, higijenske uslove, prostor za rad-učenje-igru ostavljaju dojam prilagođenosti dječijem uzrastu.

Zdravstvena zaštita

Zdravstveno stanje djece je zadovoljavajuće, po navodima zaposlenih. U slučaju zdravstvenih smetnji, djeca se redovno vode na ljebarske preglede. Intelektualne sposobnosti djece procjenjuju nadležni centri za socijalni rad putem komisija za kategorizaciju djece. Trenutno u Domu boravi 21 dijete s teškoćama u razvoju.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Od ukupnog broja djece, školu pohađa 38, jedno dijete ide u vrtić, a pet je završilo srednju školu. Postignuti uspjeh varira, pa je 11 odličnih, ali i osam nedovoljnih. Djeci se pruža mogućnost uključenja u različite vannastavne aktivnosti koje obuhvataju sportske aktivnosti, likovnu i muzičku sekciju, engleski jezik i kompjutere, te svladavanje osnovnih vještina potrebnih za samostalan život.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

Uz prethodnu saglasnost nadležnog centra za socijalni rad, dozvoljene su posjete rodbine i prijatelja djece, kao i odlaženje njima.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

U ustanovi je zaposleno 17 radnika: direktor, administracija (tri zaposlena), tehnička služba (pet zaposlenih), i u direktnom radu s djecom angažirano je osam osoba.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih

U skladu s organizacionim i finansijskim mogućnostima, zaposleni učestvuju na različitim seminarima i edukacijama.

3.1.3. Dječiji dom „Rada Vranješević“, Banja Luka

Opći podaci o smještenoj djeci

Dom “Rada Vranješević” (u daljnjem tekstu: Dom) je u trenutku posjete pružio smještaj za 79 djece i mladih, od čega je 40 dječaka i 39 djevojčica; 15 djece je uzrasta 0-6 godina, 16 djece je uzrasta od 6 do 10 godina, 20 djece uzrasta od 10 do 15 godina, 24 djece uzrasta od 15 do 18 godina, te 4 mladih koji su stekli punoljetstvo.

Sva djeca smještena su u Dom posredstvom nadležnog centra za socijalni rad.

Finansiranje

Dom osigurava finansijska sredstva iz tri vrste izvora: budžet Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske kao resornog ministarstva (sredstva namijenjena za plate i druge investicije), naplate usluga koje finansiraju centri za socijalni rad te iz donacija koje Dom dobiva.

Uslovi življenja

Dom ima neuređeno dvorište i ono se ne koristi u svrhu za koju je namijenjeno. Interijer Doma podsjeća na lavirint, te je organiziran po etažama s obje strane Doma. Veličina Doma i blizina centra

grada može predstavljati problem u vezi s nadzorom nad djecom. Tako smo tokom posjete vidjeli da neka djeca puše ispred samog Doma.

U blizini Doma je glavna magistrala na kojoj je saobraćaj veoma frekventan. Direktorica Doma se nekoliko puta obraćala nadležnim organima u vezi s postojećim problemom.

Zdravstvena zaštita

Radi preventivnog djelovanja, uspostavljeni su kontakti s porodičnim ljekarom i relevantnim klinikama. S obzirom da su djeca koja se smještaju u Dom često zdravstveno zapuštena, uobičajena pojava su urinarne infekcije kod beba, pothranjenost i loš imunološki sistem. U Domu je smješteno četvoro djece koja su hronično oboljela te iziskuju cjeloživotni kontinuirani tretman.

Procjenu intelektualnih sposobnosti djece i mladih obavljaju stručne osobe zaposlene u Centru za mentalno zdravlje Banja Luka. Prema podacima, 18% djece spada u kategoriju djece s lakom mentalnom retardacijom, 6% djece je ispodprosječnih intelektualnih sposobnosti, 5% djece je natprosječnih intelektualnih sposobnosti, dok je 44% djece u kategoriji osoba s prosječnim intelektualnim sposobnostima.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Uspjeh učenika koji pohađaju nastavu u osnovnoj školi ne ukazuje na zadovoljavajući nivo znanja i razvijenih radnih navika. Odličan uspjeh postiže svega jedan učenik, vrlo dobar pet učenika, dobar uspjeh ostvaruje 12 učenika, jedan učenik ostvaruje dovoljan uspjeh, a njih šest ne zadovoljava.

Nastavu u srednjoj školi pohađaju 22 učenika, od čega 18 učenika redovnu nastavu, a četiri učenika nastavu u Centru "Zaštiti me". Što se tiče uspjeha učenika u srednjoj školi (redovni nastavni program), 12 je nedovoljnih, vrlo dobar je jedan učenik, dok odličnih uopće nema.

Izuzev perioda boravka u školi djeca najveći dio vremena borave u Domu, te se u okviru Doma odvijaju različite aktivnosti. Ne zanemarujući činjenicu da je Dom istovremeno i kuća, djeci se daje prostor samo za njihovo slobodno vrijeme za odmaranje i spontano druženje. Srednjoškolci imaju mogućnost aktivnog pomaganja unutar Doma, a znatan dio vremena djeca provode u aktivnostima pospremanja vlastitih prostora, održavanja zajedničkih prostora, te dežurstva na nivou ustanove.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

Kontakti se ostvaruju na osnovu procjene i saglasnosti nadležnih centara za socijalni rad tokom cijele godine, telefonskim putem, posjetama srodnika Domu i odlascima djece i mladih kod srodnika. Djeca ostvaruju kontakte i s kontakt-osobama ili kontakt-porodicama koje su od posebnog značaja za djecu koja nemaju srodničku podršku. U saradnji s Unijom studenata socijalnog rada, studenti ulaze u program kontaktiranja s djecom školskog uzrasta, po analogiji na program "Stariji brat-starija sestra". Trenutno, 65% djece ostvaruje kontakt sa srodničkim porodicama, 10% djece redovno kontaktira s kontakt-porodicama, dok je 19% djece uključeno u program kontaktiranja sa studentima od strane Unije studenata socijalnog rada.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

Dom ima ukupno 52 radnika, od čega 42 osobe ženskog spola. Radom ustanove Dječiji dom „Rada Vranješević“ rukovodi direktor ustanove, administraciju ustanove čine: sekretar Doma, tehnički sekretar, dva pedagoga, socijalni radnik, šef računovodstva, računovođa i magacioner. Zaposleni u ustanovi koji su u svakodnevnom direktnom kontaktu s djecom su: 14 vaspitača, devet zdravstvenih radnika, četiri kuhara, sedam domaćica i dva noćna čuvara. Od pomoćnog osoblja tu su dva kućna majstora, jedan vozač, četiri čistačice i jedna vešerka.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih

Program stručnog usavršavanja uslovno je podijeljen na tri dijela. Prvi dio sadrži programe kolektivnog stručnog usavršavanja vaspitnog osoblja, drugi dio odnosi se na individualne programe stručnog usavršavanja vaspitača, dok je treći dio posvećen programu kolektivnog i individualnog stručnog usavršavanja postojećeg stručnog tima u Domu (pedagog, socijalni radnik).

3.1.4. „Dom i porodica“, Zenica

Dom za djecu „Dom i porodica“ (u daljnjem tekstu: Dom Zenica) osnovala je Općina Zenica koja je ujedno i vlasnik zgrade u kojoj je smješten Dom.

Opći podaci o smještenoj djeci

Smještajni kapacitet Doma Zenica je 180 djece. Trenutno je smješteno 121 dijete od kojih je 52 djece premješteno iz Doma „Most“ nakon zatvaranja, a 12 djece iz istog doma smješteno je u organizacionu jedinicu Mali porodični dom.

U Domu trenutno postoji sedam školskih i jedna predškolska grupa, te Odjel za bebe koji obuhvata bebe, mlađu i stariju jaslčku grupu. Svaka školska i predškolska grupa broji do 12 djece i s njima rade po dva odgajatelja. Od ukupnog broja smještene djece 61 je dječak i 60 djevojčica. Starosna strukutra obuhvata od 0 do 18 godina, uz izuzetak je 10 djece koja su i dalje na smještaju, a napunila su 18 godina. Najveći broj smještene djece ima samo majku (58), 30 ih potiče iz razvedenih brakova, 22 djece je smješteno jer roditelji ne mogu obavljati roditeljsku dužnost i u 11 slučajeva se radi o djeci bez oba roditelja.

Finansiranje

Dom se najvećim dijelom finansira iz mjesečnih uplata centara za socijalni rad za smještaj djece i ova sredstva nisu dovoljna zbog čega Dom iznajmljuje dio prostora, te novac od zakupa koristi za potrebe djece i doma. Posljednjih devet godina ostvarena je saradnja s Općinom Zenica, u smislu da ustanova priprema hranu za Narodnu kuhinju, što predstavlja osnov za dodatni prihod.

Zasebnu organizacionu jedinicu predstavlja Mali porodični dom koji u cijelosti finansira Općina Zenica.

Uslovi življenja

Djeca žive u porodičnim stanovima od po 12 djece u jednom stambenom prostoru sa 1-2 odgajatelja i tetom.

Ukupno osam odgajatelja živi u ustanovi u odvojenom stanu.

Zdravstvena zaštita

Dom ima sklopljen ugovor s Domom zdravlja Zenica iz kojeg pedijatri tri puta sedmično dolaze u ustanovu i obavljaju preglede djece. Generalno zdravstveno stanje djece je zadovoljavajuće. Pored toga, četvero djece ima dijagnosticiranu epilepsiju. Zdravstveno stanje beba prate medicinske sestre Doma, te pedijatri Doma zdravlja. Psihomotorni razvoj beba prati psiholog Doma uz pomoć posebno napravljenih dosijea koji omogućava praćenje razvoja djeteta od rođenja do treće godine života. Na osnovu podataka iz dosijea, moguće je odrediti nivo razvoja djeteta u pojedinim oblastima, te intervenirati ako postoje značajnija odstupanja. Dešavaju se slučajevi nepravovremenog reagiranja na odstupanja u razvoju, što može uticati na nepravilan razvoj djeteta.

Procjena intelektualnih sposobnosti djece najčešće se radi na zahtjev škole onda kada učitelji ili nastavnici procijene da dijete nije u stanju pratiti nastavu po redovnom planu i programu. Od 22 kategorirane djece (laka, umjerena i teška retardacija), njih 20 je u procesu školovanja.

S obzirom na veliki broj djece s posebnim potrebama, sastavni dio vaspitno-obrazovnog rada podrazumijeva i izradu stimulativnih programa prilagođenih karakteristikama djece s posebnim potrebama. Djeca s posebnim potrebama smještena su u porodice zajedno s drugom djecom a s ciljem bolje socijalizacije, te su uključena u svakodnevne aktivnosti svoje porodice.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

U prethodne dvije godine školu je pohađalo 89 učenika. Većina djece ide u iste osnovne škole⁹⁰ s tim da su razdvojena u različite razrede. Prolaznost na kraju školske godine je 100% s prosječnom ocjenom 3.

Vannastavne aktivnosti su raznovrsne i prilagođene su interesovanju najvećeg broja djece, pa se stoga realiziraju aktivnosti unutar i izvan Doma.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

Od ukupnog broja djece, 35 djece nikada nije posjetio nijedan srodnik, niti se neko interesirao za njih na bilo koji način. 48 djece ima rijetke, odnosno povremene kontakte sa srođnicima, dok 38 djece ima redovne kontakte telefonom, posjetama vikendom i boravkom tokom ljetnog i zimskog raspusta u srodničkom okruženju.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

Ukupan broj zaposlenih u Domu i porodici je 62, od čega su 52 žene. Prema stručnoj spremi, devet zaposlenih ima VSS, 16 VŠS, 14 SSS, a ostali zaposleni su VK, KV i NK radnici.

U odgojno-obrazovnom radu zaposleno je 12 odgajatelja, dva pedagoga-psihologa i dva socijalna radnika. Organizacionom jedinicom Mali porodični dom rukovodi koordinator-odgajatelj i u njoj je zaposleno šest odgajatelja.

Osim zaposlenih u odgojno-obrazovnom radu, zaposleno je administrativno, zdravstveno i pomoćno osoblje.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih

Stručno usavršavanje osoblja realizira se kroz učešće na seminarima, konferencijama, okruglim stolovima i drugim skupovima koji obrađuju teme iz oblasti odgoja i obrazovanja, socijalnog rada i zdravstvene zaštite djece i mladih. U okviru stručnog usavršavanja tri osobe iz odgojno-obrazovnog rada uključene su u edukaciju iz oblasti psihoterapije.

Važno je istaknuti da ovaj dom od drugih razlikuje briga o mentalnoj higijeni zaposlenih u odgojno-obrazovnom radu s djecom, u pogledu supervizijskih grupa koje se održavaju redovno, a povremeno i s drugim organizacijama i asocijacijama.

3.1.5. Dom za djecu bez roditeljskog staranja „Bjelave“, Sarajevo

Dom za djecu bez roditeljskog staranja „Bjelave“ (u daljnjem tekstu: Dom Bjelave) ustanova je stacionarnog tipa koja zbrinjava djecu od rođenja do kraja srednjoškolskog obrazovanja, a

⁹⁰ OŠ „Mak Dizdar“ i OŠ „Skender Kulenović

vanredno, na prijedlog centra za socijalni rad, Dom prima i djecu kojoj je potrebno osigurati završetak započetog školovanja. Djeca su po uzrastu podijeljena u pet grupa u kojima se, u skladu sa uzrastom, nastoje zadovoljiti njihove potrebe.

Finansiranje

Osnivač Doma Bjelave je Kanton Sarajevo (KS) i finansira se iz tri izvora: budžet Kantona Sarajevo, usluge boravka djece-nadležni centri za socijalni rad i donacije. Prva dva izvora su stalna i uslovljena brojem djece i zaposlenih, dok su prihodi od donacija povremeni. Sredstva iz budžeta KS raspoređuju se tako da se 90% njih koristi za pokrivanje troškova plaća, naknada i doprinosa zaposlenih, a ostalih 10% raspoređuje se za izdatke materijala i usluga Doma.

Opći podaci o smještenoj djeci

Korisnici usluga Doma Bjelave su djeca bez roditeljskog staranja do navršениh 18 godina, izuzetno do završetka započetog školovanja. Broj smještene djece kreće se u rasponu od 100 do 110 djece. Trenutno je smješteno 106 djece od kojih su 64 dječaka i 42 djevojčica. Dobna struktura smještene djece pokazuje da je 27 djece smještene u Domu Bjelave u dobi do dvije godine, zatim 21 dijete je u dobi od 3 do 5 godina, 22 djece u dobi od 6 do 10 godina, 33 djece u dobi od 10 do 15 godina, te troje djece/mladih u dobi od 16 do 20 godina. Djeca su smještena putem nadležnih centara/službi socijalne zaštite. Znatno broj djece prima se i u vanrednoj proceduri, posredstvom dežurnog socijalnog radnika uz asistenciju policije, a što se odnosi na urgentna stanja socijalne potrebe u noćnim satima.

Zdravstvena zaštita

Dom Bjelave sklopio je ugovore o saradnji sa ustanovama zdravstvene zaštite (Dom zdravlja, Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, te Stomatologijom). Jednom sedmično pedijatar dolazi u Dom te vrši kontrolu zdravstvenog stanja djece i obavlja redovne preglede. Najčešće potrebe za specijalistom su prisutne zbog ranog otkrivanja eventualnih fizičkih, intelektualnih ili emocionalnih teškoća. Od ukupnog broja, 10 djece ima usporen razvoj, a troje djece psihomotorne teškoće. Zastupljena su i određena hronična oboljenja djece.

Razvoj svakog djeteta prate zaposleni s visokom i višom školskom spremom nastavnog kadra koji rade s djecom starijeg uzrasta, te znatan broj srednje medicinskog kadra koji rade s djecom mlađeg uzrasta. U toku rada osoblje se stručno educiralo za određene oblasti, pa su tako medicinske sestre pohađale dvogodišnju pedagoško-metodičku doedukaciju, te jednogodišnju psihološku doedukaciju. Od navedenog kadra očekuje se da uoče i identificiraju razvojne osobine i oblike ponašanja koji odstupaju.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Program njege i odgojno-obrazovnog rada organiziran je u okviru tri odjeljenja. Na sva tri odjeljenja boravi 57 djece od čega 13 djece predškolske dobi i 44 djece školskog uzrasta.

Jasličko, mješovito-školsko, odjeljenje broji 20 djece, od kojih je 10 djece predškolskog uzrasta, a 10 djece školskog uzrasta (II. i IV. razred osnovne škole). S ovom grupom djece rade dva predškolska odgajatelja i četiri domaćice, te jedan volonter. *Predškolsko, odjeljenje djece mlađeg školskog uzrasta* broji 18 djece, od čega je troje djece predškolskog uzrasta a 15 djece školskog uzrasta (III., IV. i V. razred osnovne škole). S ovom grupom djece rade dva odgajatelja, četiri domaćice i jedan volonter. *Starije školsko odjeljenje* broji 20 djece, od čega četiri srednjoškolca, četiri učenika prvog razreda osnovne škole, te 12 učenika V., VI. i VII. razreda osnovne škole. Na ovom odjeljenju rade tri odgajatelja, četiri domaćice te jedan pripravnik, pedagog.

Osim savladavanja nastavnih sadržaja, s djecom su realizirane aktivnosti vezane za odgoj, zdravlje, socijalizaciju, zaštitu životne okoline, zaštitu od poroka, razvoj međuljudskih odnosa. Djeca su se shodno svom uzrastu uključivala u svakodnevne aktivnosti Doma.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

Redovne posjete djeci odobravaju se jednom sedmično i precizno se dogovaraju sa socijalnim radnikom ili pedagogom Doma u smislu trajanja i dogovaranja tačnog termina posjete. Za izlazak djeteta izvan Doma, u svrhu posjete u dane vikenda, praznika i slično, roditelj/posjetilac dužan je pribaviti pismenu saglasnost nadležnog centra/službe socijalne zaštite. Kontakt se ostvaruje posredstvom nadležnog centra za socijalni rad. Zainteresiranost roditelja za kontakte s djecom je veoma mala, te svega 30% djece ima redovne kontakte. Najčešći kontakti ostvaruju se telefonom.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

Dom ima 62 zaposlena, od čega 17 zaposlenih s visokom i višom stručnom spremom, od kojih je jedan zaposleni u statusu pripravnika, jedan je angažiran po ugovoru o djelu, te dva volontera. Nadalje, srednju stručnu spremu ima 21 zaposleni, od kojih su tri zaposlena na određeno vrijeme, a jedan po ugovoru o djelu. KV, NK i VKV radnika je 23, od kojih je 15 domaćica koje su u direktnom svakodnevnom kontaktu s djecom. Od ukupnog broja zaposlenih, u direktnom kontaktu s djecom su dva školska odgajatelja, osam predškolskih odgajatelja, 16 medicinskih sestara, socijalni radnik povremeno angažiran, dva stručna saradnika za socijalni rad i pedagoške poslove i 15 domaćica. Najveći broj zaposlenih je dobi od 30 do 50 godina.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih

Stručno usavršavanje zaposlenih (pedagog, šef računovodstva, članovi Komisije za javne nabavke) realizira se kroz seminare ili predavanja. U stručno usavršavanje koje organizira Prosvjetno-pedagoški zavod KS uključeno je šest odgajatelja.

Uvidom u ponuđene oblasti stručnog usavršavanja, evidentno je da osoblje koje nije direktno uključeno u rad s djecom ima veće mogućnosti za dodatno educiranje.

3.1.6. Dom za djecu bez roditeljskog staranja Tuzla

Opći podaci o smještenoj djeci

U trenutku posjete smješteno je bilo 91 dijete, u dobi do 18 godina. Na baby odjelu smješteno je 22 djece, a 69 djece u sedam odgojnih porodica. Djeca u dobi od 11. do 18. godine čine većinsku starosnu strukturu, slijede djeca u dobi do šest godina, te najmanju grupu čine djeca u dobi od 7 do 10 godina. Dvoje djece je punoljetno ali su još uvijek smješteni u Domu, jer trenutno nemaju alternativni smještaj. Od ukupnog broja djece, njih 68 smješteno je u Dom Tuzla jer su roditelji spriječeni da obavljaju roditeljsku dužnost, njih 15 su napustili roditelji, četvoro djece ostalo je bez oba roditelja, dok je troje djece smješteno jer su roditelji lišeni roditeljskog prava.

Najveći broj djece, njih 42, potiče s područja Tuzle.

Finansiranje

Dom se finansira uglavnom iz budžetskih sredstava, kao i iz prihoda Doma jednim dijelom te donacija. Donacije su u novčanim sredstvima koja se koriste po namjeni donatora i raspoređuju se finansijskim planom za tekuću godinu uz odobrenje Upravnog odbora ustanove. Budžetska sredstva potrošena su za finansiranje smještaja djece (hrana, stanovanje, odijevanje, potrošni materijal, usluge) te za bruto plaće i naknade zaposlenih. Vlastiti prihodi potrošeni su za namjene za koje

bivaju i uplaćeni, odnosno za smještaj djece u obdanište, rad volontera iz donatorskih sredstava te za druge troškove. Na vlastitim prihodima planirana je i nabavka opreme u slučaju kvara postojeće opreme.

Uslovi življenja

Dom se sastoji od dvije zasebne cjeline: baby odjel i školsko odjeljenje. Baby odjel podijeljen je po dobnoj strukturi djece na: djecu uzrasta do devet mjeseci starosti; djecu uzrasta od 9 do 18 mjeseci; djecu uzrasta od 18 do 36 mjeseci starosti; djecu uzrasta od 3 do 5 godina starosti. Školsko odjeljenje sastoji se od sedam odgojnih porodica koje su heterogene po spolu i uzrastu.

Zdravstvena zaštita

Medicinsko osoblje Doma Tuzla vodi brigu o zdravstvenom stanju, pravilnom razvoju i ishrani djece, te djeluje preventivno u različitim sferama s ciljem sprečavanja i širenja zaraznih bolesti. U toku sedmice dva puta dolazi pedijatar iz Doma zdravlja Tuzla koji obavlja pregled djece te ih po potrebi upućuje na dalje specijalističke preglede. Redovno se prati i psihofizički razvoj djece na baby odjelu. Sva djeca imaju uredan psihomotorni razvoj, a primjećeno je da je u posljednje tri godine u znatnom obimu smanjen procenat djece s enurezom (noćnim mokrenjem). Medicinsko osoblje navodi da djeca koja se smjeste u Dom Tuzla često nisu vakcinisana, dok kod novorođenčadi nedostaju podaci o kontroli majčine trudnoće i porodičnim bolestima. Šestomjesečni izvještaj pedijatra prosljeđuje se nadležnim centrima za socijalni rad i Ministarstvu za rad i socijalnu politiku.

U Domu Tuzla smješteno je šestoro djece s posebnim potrebama, od čega dvoje s lakom mentalnom retardacijom, jedno na granici umjerene i teže mentalne retardacije sa oštećenjem centralnog nervnog sistema i poremećajem u glasu i govoru, jedno s lakom mentalnom retardacijom i poremećajem u glasu i govoru, jedno dijete s lakom mentalnom retardacijom i oštećenjem centralnog nervnog sistema i jedno dijete s dijagnosticiranom mentalnom insuficijencijom i poremećajem u glasu i govoru.

Higijensko-epidemiološka služba Doma zdravlja Tuzla vrši sanitarne preglede zaposlenih, dezinfekciju, deratizaciju i dezinsekciju objekta, kao i nabavku promotivnog materijala za higijensko-zdravstveno prosvjećivanje.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Sva djeca shodno dobi uključena su u odgojno-obrazovni proces - 55 pohađa osnovnu školu, 14 srednju školu, a šest je uključeno u vrtić. Uspjeh djece je uglavnom dobar i vrlo dobar. Sva djeca idu u istu školu, ali se razdvajaju po odjeljenjima. Jedno dijete je po zahtjevu škole "Sjenjak" tzv. Japanske škole po drugi put premješteno u drugu školu, pripisujući to činjenici da je nemirno. Također, dešava se da djeca namjerno ponavljaju posljednju godinu srednje škole iz straha od neizvjesne budućnosti.

U okviru slobodnih aktivnosti djeca imaju mogućnost izbora te u skladu sa svojim sklonostima mogu odabrati muzičku, likovnu, dramsko-recitatorsku, tehničko-informatičku ili sportsku sekciju. Sekcije se održavaju i organiziraju i u sklopu šire društvene zajednice. Djevojčice od 5. razreda osnovne škole uključene su u kreativne i pedagoške radionice u NVO „Snaga žene“, a za one kojima je potrebna pomoć u savladavanju gradiva osigurana je dopunska nastava. Djeca uče u svojim sobama ili u zajedničkom prostoru, a imaju i veliku biblioteku.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

Uz saglasnost nadležnog centra za socijalni rad, omogućen je nesmetan kontakt s djecom. Kontakt se ostvaruje ili u biološkoj porodici djeteta ili u prostorijama ili krugu Doma. Roditelji i srodnici dobivaju informacije o djeci, podsticani su na redovan kontakt i održavanje emocionalne veze s

djetetom, te tako nerijetko djeca provode vikende ili praznike kod roditelja i srodnika o čemu je nadležni centar za socijalni rad obaviješten. S porodicom ostvaruju kontakt i telefonom.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

Zaposleno je 40 osoba, od kojih je 39 u stalnom radnom odnosu. U neposrednom radu s djecom su dva noćna dežurna odgajatelja, dva predškolska odgajatelja i devet odgajatelja. Svi odgajatelji imaju VSS i VŠS, izuzev jednog sa srednjom stručnom spremom. Na baby odjelu angažirano je sedam medicinskih sestara, a tri na školskom odjelu. Pomoćno osoblje čine kuhari, spremačice, vešerke, domar i vozač.

Dom Tuzla ima stalno zaposlenog pedagoga-psihologa, defektologa-oligofrenologa i socijalnog radnika, koji su na raspolaganju djeci i zaposlenima. Pedagozi-psiholozi vode psihosocijalne i art-terapije u koje su uključena djeca raspoređena u grupe prema uzrastu i problematici, a logoped radi sa svom djecom koja imaju poremećaj u glasu i govoru ili neki drug vid teškoće koja zahtijeva dodatni tretman.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih

Prema godišnjem planu i programu Doma Tuzla, utvrđeno je stručno usavršavanje zaposlenih koji su u direktnom kontaktu s djecom, kako unutar organizacione jedinice tako i eksterno (seminari, radionice). Stručno usavršavanje koje se odvija interno realizira se svaki mjesec, a uključeni su svi zaposleni koji rade na školskom odjeljenju.

3.1.7. Dom za djecu i omladinu „Kiseljak“, Zvornik

Opći podaci o smještenoj djeci

U Domu za djecu i omladinu „Kiseljak“ u Zvorniku (u daljnjem tekstu: Dom Kiseljak) trenutno je smješteno 30 djece od kojih je osam djevojčica. Najmlađe dijete ima šest godina, a najstarije 17. Djeca uglavnom potiču iz okoline Zvornika, Foče, Bratunca, Šamca. Od ukupnog broja smještene djece, bez oba roditelja je osam, dok ostala djeca imaju barem jednog roditelja.

Finansiranje

Ustanova se finansira iz ugovornog odnosa sa centrima za socijalni rad s čijeg područja je dijete smješteno u Dom, pri čemu su cijene fiksne i određuje ih Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite. Donacije su nepredvidljive i zavise isključivo od donatora.

Uslovi življenja

Na svakom od tri sprata, koliko ih Dom ima, organizirane su sobe za djecu i dnevni boravak u kojem djeca provode zajedničko slobodno vrijeme. Sobe su predviđene za petoro djece iako su vrlo male i oskudno opremljene. Zidovi u svim sobama su dotrajali, kao i star, pohaban i vrlo jednostavan namještaj, tepisi i zavjese, te poderane deke od predugog korištenja. Krov prokišnjava te je nužna sanacija. S ciljem uljepšavanja prostora za život, djeca lijepe razne postere na zidove. Na prizemlju je najveći zajednički dnevni boravak u kojem ima jedan televizor, te računar.

Zdravstvena zaštita

Svako dijete ima zdravstveno osiguranje u općini iz koje dolazi. Zdravstveno stanje djece je zadovoljavajuće, imaju normalan psihofizički razvoj, osim jednog djeteta koje je u kategoriji lake mentalne retardacije. Zapaženo je da jedan broj djece ima fizičke ožiljke, koji potiču iz njihovih

primarnih sredina. Određeni broj djece izražava čudno ponašanje, također u skladu s primarnom sredinom koja mu je uzrokovala takvu vrstu emocionalne disfunkcionalnosti.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Djeca pohađaju OŠ „Ročević“ u Kozluku, te srednju školu u Loznici i Zvorniku. Zaposleni su naveli problem sa OŠ „Ročević“ koja ne želi djecu iz Doma Kiseljak u toj školi, te ih sklanjaju u druge škole, premještaju iz razreda u razred, čak i uklanjaju s časova. Također su sva djecu iz Doma raspoređena u isti red, u istom razredu, što umnogome doprinosi stigmatiziranju. Nakon srednje škole djeca najčešće idu srođnicima.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

Najveći broj djece održava redovne kontakte sa srođnicima posredstvom nadležnog centra za socijalni rad.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

U Domu je zaposleno pet odgajatelja, dva socijalna radnika i domar. S obzirom na strukturu djece, tri mjeseca bio je angažiran psiholog-stručni saradnik iz policije. Domom rukovodi direktor koji je zajedno sa ostalim zaposlenima u direktnom kontaktu s djecom.

3.1.8. Obiteljski centar „Papa Ivan Pavao II.“, Vionica-Čitluk

Osnivač Udruženja „Marija vrata nebeska“ iz Čitluka je časna sestra Josipa Kordić, nakon čije smrti ulogu direktora preuzima njen brat Grgo fra Kornelije Kordić i sestra Kornelija Kordić. Udruženje je registrirano 2004. godine u Federalnom ministarstvu pravde, Sarajevo⁹¹, te u nadležnoj ustanovi Obiteljski centar „Papa Ivan Pavao II“.

Prilikom obilaska Obiteljskog centra primjetan je otpor za saradnju, što je kasnije potvrđeno pri pokušaju dobivanja informacija telefonom. S obzirom da nijedan segment finansijski ne pomaže aktuelna vlast kao ni resorna ministarstva, zaposleni smatraju da nisu dužni biti pod nadzorom ni učestvovati u aktivnostima različitih oblika koje organiziraju drugi domovi. Samim tim, i istraživački tim bio je iznenađen stepenom nezainteresiranosti i odbijanja saradnje.

Opći podaci o smještenoj djeci

U obiteljskom centru u Vionici (u daljnjem tekstu: Obiteljski centar) trenutno je smješteno 74 djece iako je kapacitet puno veći. U Vionici je smješteno 63 djece različitog spola i uzrasta, a u Čitluku 11 djevojčica školskog uzrasta. Djeca koja su smještena dolaze s područja BiH.

Finansiranje

Ustanova se finansira od inozemnih dobročinitelja, pretežno iz Italije, Njemačke, Francuske, povremeno od dobročinitelja s područja BiH i Republike Hrvatske.

Uslovi življenja

Obiteljski centar sastoji se iz dvije jedinice - Vionica i Čitluk.

⁹¹ Član 29. stav 1. Zakona o udruženjima i fondacijama, „Službene novine Federacije BiH, broj 45/02

Obiteljski centar u Vionici je prilično udaljen od prvog naseljenog mjesta-Čitluka, te djeca koja pohađaju školu tamo moraju dugo pješaćiti. Cesta nije asfaltirana, pa nema organiziranog prijevoza. Centar u Vionici lijepo izgleda s vanjske strane, s velikim igralištem za košarku i nogomet, ali nijedno dijete nije viđeno, izuzev volontera iz Italije. Unutrašnjost Centra je prozračna sa svijetlim zidovima i namještajem. Ali, sobe za djecu predviđene su za jedno dijete, te imaju mali krevet, mali ormar i svega nekoliko kvadrata prostora. Zajedničke prostore za djecu nismo vidjeli, izuzev onih gdje se pohađa vjeronauk koji je obavezan.

U Čitluku je smješten manji broj djevojčica različitog uzrasta i mentalnih sposobnosti. Kriterij za smještanje djece u tu jedinicu ne postoji. Sobe za djevojčice, uzrasta oko 14 godina, predviđene su za jedno dijete, pa su na taj način čak i dvije sestre razdvojene u različite sobe. U sklopu sobe je i toalet, te je zapaženo da su pojedini toaleti zaključani, a ključ imaju odgajatelji.

Zdravstvena zaštita

U Obiteljskom centru smješteno je petoro djece s teškoćama u razvoju i kategorirane djece. Svako dijete u Obiteljskom centru ima zdravstveni karton koji vodi pedijatar, vanjski saradnik koji je jednom sedmično angažiran na volonterskoj osnovi. Ustanova sarađuje i s Domom zdravlja, te Službom za psihofiziološke i govorne teškoće. Zaposleni u Centru s kojima je upriličen razgovor skrenuli su pažnju na izražen problem oko reguliranja zdravstvenog osiguranja djece koja su "ostavljena na vratima", odnosno koja nemaju rješenje o starateljstvu, te ona koja dolaze iz drugih kantona.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

U osnovnu školu do četvrtog razreda djeca idu u Vionicu, a u osnovnu školu do osmog razreda i srednju školu vozare ili nerijetko pješaće do Čitluka. Za vrijeme raspusta sva djeca dolaze u Vionicu, jer je veći prostor za rekreativne aktivnosti i zajedničke aktivnosti djece.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

Nema podatka.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

U centru je zaposleno 25 osoba, od kojih je osam angažirano na volonterskoj osnovi (šest volontera iz Italije, jedan pedijatar i jedan neuropedijatar). Ostali zaposleni su angažirani po ugovoru o radu, te se plaće i doprinosi finansiraju iz donacija. Zaposlene su četiri odgajateljice, jedan psiholog/pedagog, jedan defektolog/logoped, sedam časnih sestara sa srednjom stručnom spremom, te pomoćno osoblje koje učestvuje u izgradnji i širenju fizičkog kapaciteta centra.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih

Nema podatka.

3.1.9. Osnovna škola i dječiji dom „Al Walidein-Gazzaz“, Sarajevo⁹²

Opći podaci o smještenoj djeci

Ukupan broj djece koja pohađaju Osnovnu školu „Al Walidein-Gazzaz“ je 370 učenika, od kojih je 173 smješteno u Internatu. Od sve djece 154 ima oba roditelja, a 216 nema jednog ili oba roditelja.

Finansiranje

„Al Walidein-Gazzaz“ se finansira preko Fondacije „Al-Amana“ Sarajevo koja je osnivač, te dijelom od Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo u posljednjih nekoliko godina. Cijena smještaja po djetetu se razlikuje, te tako djeca bez jednog ili oba roditelja ne plaćaju smještaj, djeca koja imaju oba roditelja i dolaze iz Federacije BiH plaćaju smještaj u nešto većem iznosu nego djeca koja imaju oba roditelja i dolaze iz RS-a.

Uslovi življenja

Organizacija rada u Internatu zavisi od organizacije rada Osnovne škole „Al Walidein Gazzaz“, s tim da se odgojno-obrazovni rad i socijalno zbrinjavanje odvija nakon povratka djece s nastave. Rad se izvodi u odgojnim grupama koje broje najviše 16 djece, sa izuzetkom kombinirane grupe sa 21 odgajateljem.

Interijer internata je siromašno opremljen, i ne ukazuje da se previše pažnje posvećuje higijeni prostora, kako pojedinačnih tako i zajedničkih. Sanitarni čvor ne odgovara savremenom načinu održavanja higijene. Broj djece smještene u jednu sobu je dovoljno veliki da nijedno dijete nema mogućnost za svoj lični prostor.

Slobodne aktivnosti djece, između ostalih, podrazumijevaju i nekoliko časova vjeronauke.

Zdravstvena zaštita

Školski centar ima ambulantu za primarnu zdravstvenu zaštitu s jednom stalno zaposlenom medicinskom sestrom i povremenim dolascima pedijatra. Djeca koja dolaze van Kantona Sarajevo, iako je većina djece bez jednog ili oba roditelja, imaju problem po pitanju odlaska na specijalistički pregled kao i kada je potreban bolnički tretman. Dvoje kategorirane djece⁹³ smješteno je u internat, stoga je ostvarena saradnja sa Centrom „Vladimir Nazor“⁹⁴ u Sarajevu. Procjenu intelektualnih i kognitivnih sposobnosti obavljaju zaposleni u ustanovi s neadekvatnom stručnom spremom.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

Ustanova insistira na intenzivnoj komunikaciji djece s roditeljima kroz činjenicu da djeca obavezno posjećuju porodice svakih 15 dana, a raspuste i praznike provode kod roditelja/staratelja. Kućama van Kantona Sarajevo odlaze organiziranim školskim prijevozom. Odgajatelji održavaju redovne

⁹² Ustanova je obuhvaćena istraživanjem, jer u svom sklopu osim obrazovne institucije ima i objekat za smještaj djece, a među njima su i djeca bez roditeljskog staranja

⁹³ Prema procjeni Prvostepene komisije za ocjenjivanje sposobnosti, razvrstavanje i evidenciju djece i mladih s posebnim potrebama

⁹⁴ JU Centar za vaspitanje, obrazovanje, radno osposobljavanje i zapošljavanje mentalno retardirane djece, djece oboljele od autizma i cerebralne paralize „Vladimir Nazor“

kontakte s roditeljima i razrednim starješinama u formi informativnih razgovora te roditeljskog sastanka koji se održava dva puta u toku polugodišta.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

Upravu škole čine izvršni direktor, sekretar škole-pravnik i pedagog škole. Upravu internata čine direktor, socijalni radnik i pedagog. Osim toga, u direktnom kontaktu s djecom smještenom u internatu je 12 dnevnih odgajatelja te osam noćnih odgajatelja. Pojedine kvalifikacione strukture odgajatelja ne odgovaraju radnom mjestu i odgovornostima, kao npr inženjer saobraćaja i komunikacije, žurnalista, diplomirani germanist. Većina ostalih odgajatelja su profesori islamske vjeronauke i pedagogije, te profesori islamske teologije.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih

Stručno usavršavanje zaposlenika provodi se interno svakog mjeseca. S obzirom da škola radi prema Nastavnom planu i programu Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo, svi nastavnici uključeni su u seminare koje organizira Prosvjetno-pedagoški zavod Kantona Sarajevo.

3.1.10. Štadlerov dječiji dom Egipat, Sarajevo

Ustanova je registrirana kao Humanitarna organizacija „Provincija BZBDM Sestre Služavke Malog Isusa“ u sklopu koje je i Štadlerov dječiji dom „Egipat“ (u daljnjem tekstu: Dom „Egipat“). Dom „Egipat“ sastoji se od doma u Sarajevu, te kuće u Gromiljaku.

Opći podaci o smještenoj djeci

U trenutku posjete, u Domu „Egipat“ bilo je 17 djece, od kojih najmlađe ima šest godina, a najstarije 21 godinu. 15 djece smješteno je u dom u Sarajevu, a dvoje djece u kući u Gromiljaku. Pod okriljem jednog odgajatelja je osmoro djece.

Finansiranje

Ustanova se finansira radom časnih sestara i finansiranjem smještaja djeteta preko centara za socijalni rad. Trenutno za 10 djece smještaj plaćaju centri za socijalni rad, dok za ostalu djecu sami snose troškove. Nadzor nad radom Doma „Egipat“ obavlja Upravni i Nadzorni organ te ustanove, Ministarstvo zdravstva i socijalne politike je izvršilo kontrolu 2003. godine. Upravno i nadzorno vijeće u Štadlerovom dječijem domu „Egipat“ imenovalo je Provincijsko vijeće⁹⁵. Članovi Upravnog i Nadzornog vijeća vršit će svoje poslanje u skladu s Jevanđeljem i Konstitucijom sestara Služavki Malog Isusa.⁹⁶

Uslovi življenja

Smještajni kapacitet Doma "Egipat" je 32 djece, u četiri porodične grupe, ali je trenutno smješteno 17 djece. Preostali prostor iskorištava se za potrebe časnih sestara. Dom "Egipat" smješten je u

⁹⁵ Ovakav izbor upravnog i nadzornog tijela nije izuzetak od ostalih ustanova registriranih na osnovu jednog od zakona o udruženjima i fondacijama. Tako SOS Kinderdorf, Fondacija Ruzdolf Walter, Prijateljska kuća Dobojski, „Duga“, Kulen Vakuf, imaju za članove Upravnog odbora strance koje je imenovao osnivač

⁹⁶ Izvod iz dokumenta izdatog od Provincije bezgrešnog začeca BDM, Družba sestara Služavki Malog Isusa, broj 236/2009, predmet: Imenovanje Upravnog i Nadzornog vijeća u Štadlerovom dječijem Domu "Egipat" u Sarajevu

blizini Doma za djecu "Bjelave" što bi trebalo da pruža mogućnost za druženje djece iz oba doma. Međutim, druženje se uobičajava svega nekoliko puta u toku godine, za vrijeme praznika, ili većih značajnih događaja. Vanjski izgled Doma "Egipat" strog je i hladan, te ne odaje dojam doma u kojem su smještena djeca. Ovaj dom ne raspolaže zelenom površinom niti dvorištem adekvatno opremljenim za djecu. Sve aktivnosti obavljaju se unutar doma, koji također nije namješten za djecu. Posvuda su mermerne pločice, zbog kojih je nužno uvijek paziti na obuću koju djeca nose unutar doma. Sobe za djecu smještene su na jednom spratu, prilično ustrojene i bez igračaka i dodatnih materijala. Kućni red koji se izuzetno poštuje istaknut je na vidnom mjestu gotovo na svakom zidu. U podrumu doma opremljena je kuhinja s trpezarijom koja rasporedom stolova i stolica podsjeća na kantu.

Zdravstvena zaštita

Od 17 djece, njih šest nema zdravstvenih teškoća. Ostala djeca imaju – jedno ima epilepsiju za koju redovno prima terapiju, reaktivni emocionalni poremećaj (1), laka mentalna retardacija (4), cerebralna paraliza (1), cerebralna hemipareza (1), psihomotorička retardacija (1), poremećaj psihološkog razvoja (1), bronhitis (1). Djeca koja dolaze iz drugih kantona imaju problem zdravstvenog osiguranja, te zaposlene za djecu kupuju potrebne medikamente. Problem predstavljaju i ortopedski pomagala, koja su izuzetno skupa, te shodno rastu djece iziskuju promjenu postojećih pomagala.

Navedene podatke istraživački tim je dobio u pismenoj formi, a da nije upriličen susret s djecom. Ne može se ocijeniti na koji način se osigurava adekvatna briga za djecu, jer na direktno pitanje nije dat odgovor, a s obzirom na kvalifikacionu strukturu osoblja zaposlenog u Domu „Egipat“, te uvidom u aktivnosti koje se potenciraju kao vannastave, ukupan dojam ne ukazuje na to da je moguće da pruži odgovarajuću brigu.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Sva djeca uključena su u određeni vid odgojno-obrazovnog procesa. Njih troje idu u obdanište koje djeluje unutar Doma „Egipat“. Njih 10 pohađa KŠC u Sarajevu, od čega jedno dijete prati prilagođeni program, te jedno vanredno polaže razrede zbog zakašnjelog pohađanja nastave. Također, jedno od djece ide u Srednju školu "Vladimir Nazor", jedno dijete pohađa srednju školu u Kiseljaku, a jedno osnovnu školu u Gromiljaku. Nijedno dijete ne obnavlja razred. Uspjeh u školi zadovoljava i varira od dobrog do odličnog.

Vannastavne aktivnosti uključuju pjevanje u crkvenog horu, sviranje u mandolinskom sastavu, te svakodnevne molitve više puta na dan. Vrijeme predviđeno za odmor i igru, te spontano druženje djece ne zadovoljava njihov uzrast.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

U Domu „Egipat“ zaposleno je devet osoba, i to kuharica i pomoćna kuharica, vešerka i portirka, domar i pomoćnica u kućnim poslovima, časna sestra zadužena za vođenje dječijeg hora, časna sestra zadužena za vođenje mandolinskog sastava, te časna sestra angažirana u vrtiću koji djeluje u sklopu ustanove, a otvoren je za lokalnu zajednicu. Članovi Upravnog i Nadzornog odbora su kvalificirane osobe za rad s djecom - pedagog, psiholog, pedagog-odgajatelj, odgajatelj za predškolski odgoj te medicinska sestra, ali nije prezentirano da li i u kojem obimu imaju kontakt s djecom.

3.1.11. Ustanova za prihvata i odgoj djece „Mala škola“, Vareš

Osnivanje Ustanove za prihvat i odgoj djece „Mala škola“ Vareš (u daljnjem tekstu: Ustanova) upisano je u sudski registar,⁹⁷ a osnivač su „Školske Sestre Franjevke Krista Kralja, Bosansko-hrvatska provincija Prečistog srca Marijana“, sa sjedištem u Sarajevu.

Opći podaci o smještenoj djeci

Trenutno je u Ustanovu smješteno devetoro djece, od čega tri dječaka i šest djevojčica.

Finansiranje

Ustanova dio prihoda dobiva od ministarstava, direktno ili posredstvom centara za socijalni rad. Ostala sredstva ostvaruju su od različitih dobrotvornih organizacija u Bosni i Hercegovini i inozemstvu. Neka od djece dobivaju finansijsku pomoć na bazi kumstva. Velika pomoć za funkcioniranje Ustanove su i donacije u različitim potrebnim stvarima za djecu i Ustanovu.

Uslovi življenja

Ustanova je smještena u samom središtu Vareša, te su u blizini osnovna i srednja škola. Objekat se sastoji od više etaža adekvatno opremljenih za smještaj 32 djece. Raspolaže svim potrebnim prostorijama za svakodnevni život, knjižnicom i prostorima za učenje kao i drugim prostorima za kulturne, rekreativne i sportske aktivnosti djece.

Zdravstvena zaštita

Sva djeca su uglavnom dobrog zdravstvenog stanja bez nekih poremećaja, psihičkih ili fizičkih, osim emocionalnih poteškoća koje su proizašle iz nesređenih porodičnih situacija.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Od ukupnog broja djece, njih dvoje pohađa srednju školu, četvero pohađa nastavu u osnovnoj školi, a troje djece je predškolske dobi. Postižu dobar ili vrlo dobar uspjeh u školi, a osim školskih obaveza, djeca imaju puno vannastavnih aktivnosti. Jednom mjesečno organizira se po jedan kulturno-zabavni dan u formi obilaska nekog historijskog mjesta, muzeja ili parka.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

Jedan od važnih ciljeva zaposlenih u ovoj ustanovi je održavanje odnosa sa srođnicima i nastojanje za uspostavljanje što kvalitetnijih odnosa s ciljem eventualnog povratka u vlastitu porodicu. Stoga djeca kontaktiraju na različite načine s roditeljima: telefonom, dolazak roditelja u posjetu djeci te odlazak djece kućama. S prijateljima i "kumovima" koje djeca imaju kontaktiraju telefonom, dopisivanjem, odlaskom u posjete ili zajedničkim provođenjem slobodnog vremena.

⁹⁷ Zakon o registraciji poslovnih subjekata u FBiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 27/05, 68/05 i 43/09)

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

Specifično je da je direktorica Ustanove, kao magistrica odgojnih nauka sa specijalizacijom iz socijalne pedagogije, ujedno i socijalni pedagog-odgajatelj u ustanovi. Odgojni tim čine voditelj Ustanove, četiri odgajatelja, psiholog i socijalni radnik, te druge stručne osobe uključene u rad s djecom kao vanjski saradnici.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih

Zaposleni aktivno učestvuju u svakom obliku općeg i stručnog usavršavanja i obrazovanja, kroz praktični rad, pohađanjem kurseva i seminara u okviru Ustanove i izvan nje.

3.2. Porodični smještaj

3.2.1. Fondacija "Rudolf Walter" - Selo mira Turije, Lukavac

Predstavništvo strane humanitarne organizacije „Rudolf Walter Stiftung“ Njemačka (u daljnjem tekstu: Selo mira) upisano je u Registar stranih i međunarodnih nevladinih organizacija pri Federalnom ministarstvu pravde. Osnivač Sela mira je Rudolf Walter kao predstavnik humanitarne organizacije iz Njemačke. Članovi Upravnog i Nadzornog odbora su Nijemci.

Opći podaci o smještenoj djeci

Trenutno je smješteno 126 djece, s područja cijele BiH. Socijalna struktura djece je sljedeća: 10 djece bez oba roditelja, 55 djece s jednim roditeljem i djece čije očinstvo nije priznato, te 61 dijete s oba roditelja, najčešće iz materijalno ugroženih porodica ili „vaspitno zanemarene i napuštene djece“. Jedna pomajka brine o 6 do 8 djece. Osim pomajke, s djecom boravi i odgajateljica-teta od ponedjeljka do subote, ukupno 40 sati.

Finansiranje

Selo mira finansira se sa 2/3 iz donacija, te 1/3 iz sredstava koja se uplaćuju za djecu. Do prije dvije godine nije se naplaćivao smještaj za djecu, a sada se plaća 250 KM za svako dijete. Finansiranje je i na bazi kumstva za svako pojedino dijete (aktivno i pasivno kumstvo). Općina Lukavac dala je zemlju, TK donira energente i struju od osnivanja do danas, Fondacija je izgradila infrastrukturu, dala namještaj i plaća školovanje djece. Od osnivanja Sela direktor živi u jednom od objekata sa svojom porodicom.

Uslovi življenja

Kapacitet Sela je 150, a trenutno je smješteno 126 djece. Organizirano je kao 16 stanova s porodicama koju čine pomajka, teta i sedmoro djece, s tim da je u toku noći pomajka sama s djecom. Pomajke rade šest dana, a u vrijeme slobodnog dana zamjenjuju ih „rezervne“ pomajke. Jedna zgrada namijenjena je za zajednički ručak korisnika Sela te zaposlenih, sadrži kuhinju gdje pomajke preuzimaju hranu za ostale objede koje spremaju u tih 16 stanova. Žicom ograđeno Dječije selo, prilično je udaljeno od naselja Lukavac.

U sklopu Sela postoji i zasebna kuća za dvije grupe dječaka starije od 14 godina s kojima u toku radne sedmice živi bračni par, a vikendom ostaju sami. Postoji kuća u Lukavcu namijenjena za djecu koja nisu završila svoje zanate i studije, i trenutno je u njoj smješteno 11 djece.

Zdravstvena zaštita

Djeca nemaju problem sa zdravstvenim osiguranjem. Osigurani su preko Zavoda za zdravstveno osiguranje TK, dio djece kroz PIO penziju, dio djece-boračka pitanja, dio preko centra za socijalni rad.

Generalno, zdravstveno stanje djece je dobro, izuzev nekoliko hroničnih stanja koja su pod redovnom kontrolom. Manji broj djece ima govorne teškoće, te podliježu logopedskom tretmanu. S obzirom da Selo mira prihvata isključivo djecu psihofizički zdravu, te onu s prosječnim i natprosječnim intelektualnim sposobnostima, ne susreće se s takvim teškoćama. Pedagog-psiholog provodi radne i edukativne radionice te prati razvojne karakteristike djeteta, te ako utvrdi da nakon adaptivnog perioda djeca pokazuju određene teškoće, dijete biva upućeno na Klinički centar u Tuzli na daljnje testiranje.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Nastavu u osnovnoj školi pohađaju 64 učenika, srednju školu 33, četiri su studenta, dok je u obdaništu 12 djece.

Pored redovnih obrazovnih aktivnosti, djeca idu na vannastavne aktivnosti organizirane u sklopu Sela mira. Jedan dio radionica osigurava materijalna primanja Selu, ali se postavlja pitanje šta doprinosi djeci. Pa tako funkcionira sedam zanatskih radionica (automehaničarska, frizerska, krojačka, stolarska, pekarska, kuharske), zatim različite sekcije (muzička, likovna, sportska) te kursevi iz stranih jezika i informatike. Po navodima zaposlenih, cilj radionica je da se djeca zbliže te da na taj način zarađuju džeparac, a stvaraju i radne navike. Bitno je navesti i radno vrijeme svih tih radionica - tri puta sedmično radi frizerska radionica, svaki dan osim nedjelje radi pekara (noću od pola 3 do 6 ujutro⁹⁸), automehaničarska radnja radi do 16 sati. U sklopu doma je devet hektara zemlje gdje je voćnjak (jabuke i šljive), zasijana pšenica, kukuruz, te dva plastenika s povrćem (npr. u jednoj sezoni rodi preko 3 tone jabuka)⁹⁹.

Djeca koja pohađaju srednju školu praksu obavljaju u navedenim radnjama, u kojima nastavljaju raditi i po završetku prakse. Takav vid rada nije uvijek u okviru njihovog interesovanja, te stoga narušava mogućnost socijalizacije i osamostaljivanja.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

U dogovoru sa centrom za socijalni rad, djeca uspostavljaju kontakt s porodicom i prijateljima, telefonskim putem, preko posjeta članova porodice kao i odlaska djece u porodice tokom praznika i raspusta. Evidenciju kontakata djece vodi nadležni centar za socijalni rad, te prema evidenciji koju vodi Selo mira, 20-30 djece ne ostvaruje kontakt sa roditeljima i srodnicima. Ostala djeca najčešće imaju kontakt telefonom.

Za vrijeme našeg višesatnog boravka u Selu mira, nismo imali priliku da razgovaramo ni s jednim djetetom.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

Sistematizacija radnih mjesta obuhvata upravu, pomoćno osoblje na održavanju ustanove i sličnim uslugama, stručnjake koji pružaju socijalne i slične usluge (psiholog, dvije socijalne radnice, defektolog, logoped i medicinska sestra) te one koji svakodnevno brinu o djeci (14 pomajki od kojih

⁹⁸Nadležni organi do sada nisu uočili ovaj noćni rad djece i stavili zabranu

⁹⁹ Djeca na taj način zarađuju džeparac u iznosu od 0.5 KM dnevno osnovci, a 1 KM srednjoškolci, dok djeca u radionicama „zarade“ više.

je devet NK i KV, a pet SSS; 7 teta od kojih su tri VSS, 2 VS, te dvije SSS). Kriterij za zapošljavanje pomajki je „da bude psihofizički zdrava, voljna da radi i da voli djecu“. Pored 14 pomajki (koje su najčešće NK radnici po obrazovnoj strukturi), Selo ima i četiri portira i jednog vaspitača na dežurstvu. Radionice vode majstori, a ukupno je 55 zaposlenih.

U toku sastanka održanog s rukovodstvom i pojedinim zaposlenim u Selu mira, primijećen je psihološki pritisak kojem su izloženi zaposleni.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih

Pomajke su imale 10-20 sati edukacije u toku godine, koju provode Familija iz Tuzle, Save the Children UK, Amica i SOS Kinderdorf.

3.2.2. „Prijateljska kuća“, Doboj

Dom za smještaj djece i omladine bez roditeljskog staranja za područje općine Doboj pod nazivom „Prijateljska kuća“ osnovan je 2002. godine kao plod saradnje humanitarne organizacije iz Holandije i Centra za socijalni rad Doboj. Organi uprave kao i nadzor nad trošenjem i raspoređivanjem sredstava funkcioniraju na nivou humanitarne organizacije iz Holandije. Prvobitno je bilo zaposleno pet radnika, a danas posao staratelja obavlja jedna osoba, uz pomoć jednog zaposlenog.

Finansiranje

Donatori-holandska organizacija Sticing Hullpaktie finansiraju troškove smještaja i obrazovanja djece. Isti donatori daju stipendije za 30-50 djece iz ugroženih porodica u Doboju. Općina Doboj finansira struju i vodu, Centar za socijalni rad Doboj ne plaća smještaj za djecu, ali pomaže djeci pri učenju i pružanju stručne pomoći.

Opći podaci o smještenoj djeci

U „Prijateljskoj kući“ u Doboju preko Centra za socijalni rad smješteno je sedmoro djece od kojih je pet djevojčica, a dva dječaka. Djeca su uzrasta od 6 do 17.5 godina i dolaze s područja Doboja.

Zdravstvena zaštita

Sva djeca su uglavnom dobrog zdravstvenog stanja s prosječnim intelektualnim sposobnostima.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Osnovnu školu pohađa petoro djece, a dvoje srednju školu.

Zaposleni

U početku je bilo predviđeno pet radnika što je i bilo realizirano sve do 2008. godine (medicinske sestre, kuhar, ekonomista), od kada do danas glavnu i najveću brigu o kući i djeci ima Holandanka koja zajedno sa suprugom svakodnevno brine o djeci. Trenutno u kući povremeno radi i teta, a koja je i sama bila štićenica iste kuće.

Kontakt s porodicom

Sva djeca održavaju kontakte sa srodnicima, ali roditelji i srodnici rjeđe posjećuju djecu.

3.2.3. Sirotište „Duga”, Gradačac

Sirotište „Duga” funkcionira u sklopu JU Centra za socijalni rad, Gradačac, koji je i vlasnik objekta. Godine 1997. potpisan je Ugovor o saradnji i realizaciji projekta „Duga” između JU Centra za socijalni rad Gradačac, Općine Gradačac i H.O. „Kinderberger” iz Stuttgarta. Realizacija projekta podrazumijevala je i izgradnju objekta za smještaj djece bez roditeljskog staranja, kapaciteta 10 djece. Od 1998. godine objekat je kapacitiran kao specifičan oblik vaninstitucionalnog zbrinjavanja.

Finansiranje

Redovni izvori finansiranja su iz budžeta Općine Gradačac, te Ministarstva za rad i socijalnu politiku TK. Donatorski resursi izostaju već duže vrijeme, osim povremenih zanemarljivih vrijednosti.

Opći podaci o smještenoj djeci

U „Dugi” je trenutno smješteno sedam djevojčica, uzrasta od 6 do 20 godina.

Uslovi življenja

Objekat „Duga” prilično je dotrajaao. Krov prokišnjava, podovi su istrošeni, elektro i vodoinstalacije su propale, a kućanski aparati i namještaj prilično izrabljeni. Jedan dio objekta u stanju je obrušavanja što bi moglo ugroziti živote djece.

Zdravstvena zaštita

Sva djeca su dobrog zdravstvenog stanja, osim jednog djeteta s teškoćama u psihofizičkom razvoju.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Sva djeca uključena su u određeni vid obrazovnog procesa.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

Djeca ostvaruju kontakte sa srodnicima posredstvom nadležnog centra za socijalni rad.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

O djeci smještenoj u „Dugu” brine teta koja stalno boravi s njima. Stručni saradnici CSR svakodnevno održavaju neposredan kontakt i prate stanje u „Dugi”. Stalni nadzor provodi stručni tim CSR, a po potrebi i drugi radnici Centra.

3.2.4. Socijalno pedagoška životna zajednica (SPŽZ)

Socijalno-pedagoške životne zajednice jedan su od oblika zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja, koji su po svojoj pravnoj prirodi najbliži hraniteljstvu. Ovaj oblik zaštite djece uveden je u sistem socijalne zaštite kroz projekt Vlade Švicarske, odnosno Direkcije za razvoj i saradnju (DEZA).

Ovaj oblik zbrinjavanja prvobitno se pokazao kao efikasan predstavljajući integrativni pristup pomoći djeci bez roditeljskog staranja, a ujedno i sredstvo promocije hraniteljstva u zajednici. Socijalno-pedagoška životna zajednica je zamišljena kao prirodna porodica koja dobiva na korištenje kuću i koja pored svoje djece integrira u vlastitu porodicu troje, najviše petoro djece i brine se o njima do njihove samostalnosti. Staratelji su na početku projekta pripremljeni i educirani, te sarađuju i s drugim starateljima, a predviđeno je da njihov rad prate stručni radnici centara za socijalni rad.

3.2.4.1. Socijalno-pedagoške životne zajednice Republike Srpske

Zajedno s Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite RS-a i općinama Banja Luka, Laktaši, Gradiška i Novi Grad, realiziran je projekat Socijalno-pedagoških životnih zajednica.

Direkcija za razvoj i saradnju švicarske vlade finansirala je izgradnju kuća u ove četiri općine i prve godine pružala finansijsku podršku pri realizaciji projekta. Kuće su ostale u vlasništvu navedenih općina dok je finansiranje usluga obuhvaćeno odlukama o proširenim pravima u socijalnoj zaštiti pomenutih općina u nadležnosti lokalnih zajednica. Radi lakšeg uvida u svaku od socijalno-pedagoških životnih zajednica u Republici Srpskoj, bit će pojedinačno prikazane. Naime, u svakoj od općina u kojima je оформljen SPŽZ djeluju po dvije zasebne jedinice u kojima žive starateljske porodice i djeca smještena od nadležnih centara za socijalni rad. Dvije tipske dvospratne stambene kuće sastoje se od dnevne sobe i kutka za igru, radne sobe, hobi-prostorije i kupatila, a na spratu su spavaće sobe porodice od kojih je jedna za bračni par-staratelje, te četiri dječije sobe za dvije osobe i kupatilo te tuš-kabina. Stručni tim centra za socijalni rad vrši procjenu evidentirane djece, pripremu staratelja i djece za prijem. Stručnu podršku djeci i starateljima, kao i praćenje napretka u radu s djecom obavljaju stručni saradnici iz nadležnog centra za socijalni rad.

SPŽZ Banja Luka

Opći podaci o smještenoj djeci

U SPŽZ Banja Luka trenutno je smješteno 10 djece, od čega sedam djevojčica i tri dječaka, uzrasta od 3 do 18 godina.

Finansiranje

JU Centar za socijalni rad Banja Luka vrši isplatu za smještaj djece bez roditeljskog staranja u visini cijene smještaja za djecu smještenu u domu. Grad Banja Luka osigurava sredstva za grijanje.

Zdravstvena zaštita

Troje djece smještene u SPŽZ su djeca s posebnim potrebama.

SPŽZ Gradiška

Opći podaci o smještenoj djeci

U SPŽZ Gradiška ukupno je smješteno 15 djece, pri čemu najmlađe dijete ima 7 a najstarije 20 godina.

Finansiranje

SPŽZ Gradiška finansira se iz budžeta Općine Gradiška po principu plaćanja za smještaj djeteta u domski smještaj. Iz istog iznosa starateljke imaju nadoknadu.

Zdravstvena zaštita

Trenutno je troje djece kategorizirano, dok su ostala djeca urednog zdravstvenog stanja. U proteklom periodu jedan dječak premješten je u Dječiji dom „Kiseljak“ u Zvorniku, uslijed nemogućnosti prilagodbe na porodični oblik zbrinjavanja.

Po navodima direktora Centra za socijalni rad Gradiška, prednosti SPŽZ su: funkcionalnost (skraćena kompletna procedura CSR-u), emocionalni i psihološki segment za djecu, simulacija porodičnog života, socijalno okruženje. Ujedno, ključni nedostaci su izostanak stručne kontrole i nereguliran status staratelja.

SPŽZ Laktaši

Opći podaci o smještenoj djeci

U SPŽZ Laktaši trenutno je smješteno 13 djece, od kojih je pet dječaka, a osam djevojčica.

Finansiranje

SPŽZ Laktaši finansira se iz budžeta Općine Laktaši po principu plaćanja za smještaj djeteta u domski smještaj. Iz istog iznosa starateljke imaju nadoknadu.

Zdravstvena zaštita

Od ukupnog broja smještene djece dvoje je kategorizirano, jedno dijete ima dijagnosticiranu mikrocefaliju, te dvoje djece idu na logopedski tretman.

SPŽZ Novi Grad

Opći podaci o smještenoj djeci

U SPŽZ Novi Grad smješteno je šestoro djece, od čega su četiri djevojčice i dva dječaka. Najmlađe dijete ima devet godina, a najstarije 16.

Finansiranje

SPŽZ Novi Grad finansira se iz budžeta Centra za socijalni rad Novi grad, s pozicije „tekuće pomoći“. Povremeno se pojave donatori sa skromnim poklonima za djecu

Zdravstvena zaštita

Sva djeca su dobrog zdravstvenog stanja, a jedno dijete je kategorirano.

3.2.4.2. Socijalno - pedagoška životna zajednica (SPŽZ) Unsko-sanskog kantona

JU Socijalno-pedagošku životnu zajednicu Unsko-sanskog kantona (u daljnjem tekstu: SPŽZUSK) osnovala je Skupština i Vlada USK, a glavni izvor finansiranja su budžetska sredstva. SPŽZ djeluje u okviru:

- socijalno-pedagoških životnih zajednica
- osam dječijih prostora "Pogled" za preventivni rad s mladima
- đачkog internata, namijenjenog za smještaj učenika srednjoškolskog uzrasta
- stanova za mlade koji su završili srednju školu a i dalje nemaju osiguranu egzistenciju

Organizaciona struktura i kapacitet

Po dvije starateljske kuće raspoređene su u sedam gradova Unsko-sanskog kantona (Cazin-Vrelo, Bihać-Kamenica, Bosanski Petrovac, Velika Kladuša, Sanski Most i Ključ). Pored starateljskih kuća, svaka općina ima dječije savjetovalište gdje je zaposlen stručni suradnik koji je ujedno i koordinator tih starateljskih kuća. U Bihaću je đачki internat s 54 kreveta, iako trenutno ima 59 smještene djece koja idu u srednju školu. Prvobitno je internat namijenjen samo za djecu bez roditeljskog staranja i eventualno djecu u stanju socijalne potrebe. Internat je sedmičnog tipa, tako da djeca vikendom idu u starateljske kuće odnosno porodice. Ustanova ima i dva dvosobna stana za mlade gdje živi po dvoje studenata (dva muškarca i dvije djevojke), a puni kapacitet je za pet-šest mladih.

Podaci o smještenoj djeci

U vrijeme obilaska u SPŽZ Unsko-sanskog kantona bilo je smješteno 132 djece, od čega 57 djevojčica. Od ukupnog broja, 70 djece smješteno je u starateljske kuće, a 62 u Đачki internat.

Prema godišnjem izvještaju za 2009. godinu Socijalno-pedagoških životnih zajednica USK, smješteno je bilo 126 djece od čega 60 djevojčica. Nijedno dijete nije bilo u kategoriji do tri godine; jedno od 3 do 6 godina; 17 djece u dobi od 7 do 10 godina; 28 djece u dobi od 11 do 14 godina; 74 djece u dobi od 15 do 18 godina, te šest punoljetnih.

Opća kvalifikaciona struktura zaposlenih

Upravu čini 11 zaposlenih, od čega su četiri s visokom i višom stručnom spremom, jedan sa srednjom stručnom spremom, a šest NK i KV radnici. U direktnom radu s djecom je 14 staratelja, svi sa srednjom stručnom spremom. Stručnih saradnika je 12 različitih zanimanja od kojih mnoga ne odgovaraju traženoj kvalifikaciji (npr. stručni saradnik za staratelje je diplomirani ekonomista). U Internatu svakodnevne aktivnosti s mladima vode vaspitači – pedagozi, socijalni radnik i psiholog. U dječijim prostorima aktivnost vode zaposleni stručni saradnici i socijalni radnici.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih

Ne navodi se.

U toku posjete istraživački tim obišao je tri starateljske kuće - SPŽZ Bosanski Petrovac, SPŽZ Ključ i SPŽZ Vrelo-Ključ. Za preostale četiri SPŽZ (Bihać-Kamenica, Bosanska Krupa, Velika Kladuša, Sanski Most) podaci su dobiveni u pismenoj formi.

SPŽZ Bosanski Petrovac

SPŽZ Bosanski Petrovac smještena je u naseljenom dijelu, nedaleko od samog centra. Škola u koju idu djeca je u blizini kuća te im nije potreban prijevoz.

Opći podaci o djeci

U SPŽZ Bosanski Petrovac ukupno je smješteno 12 djece, od kojih je šest djevojčica. Najmlađe dijete ima devet godina, a najstarije 19.

Zdravstveno stanje

Dvoje djece je kategorizirano, a druga djeca imala su manje ili veće psihičke probleme. Obje starateljke navode veliki problem koji imaju s pojedinom djecom iz porodica. Jedno od te djece ima ozbiljne psihološke probleme (povređuje sebe, potpalio je vatru u kući) te mu je neophodna psihološka pomoć koju nema jer nema psihologa u toj općini. Od nedavno ide na individualni rad s pedagogom u školi.

Kontakt djece s porodicom

Izuzev jednog djeteta, sva druga djeca imaju telefonski kontakt s porodicom. Posjete bioloških porodica vrlo su rijetke, svega nekoliko puta u toku osam godina od kada su djeca smještena.

Staratelji

U SPŽZ su angažirane dvije osobe ženskog spola, starosne dobi od 55 godina. Starateljke su u radnopravnom odnosu, na ugovoru o radu na neodređeno vrijeme.

SPŽZ Ključ

Opći podaci o djeci

U SPŽZ Ključ smješteno je osomoro djece.

Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje je zadovoljavajuće, a po navodima stručne saradnice, intelektualne sposobnosti primjerene su dobi.

Kontakt djece s porodicom

Od ukupnog broja djece, njih petoro ostvaruje povremene kontakte koji zavise od srodnika. Kontakt sa srođnicima nema troje djece.

Staratelj

Starateljke su žene u dobi od 40 i 45 godina. Starateljke imaju srednju stručnu spremu (poljoprivredni tehničar i ekonomski tehničar).

SPŽZ Vrelo-Cazin

Starateljska kuća je velike površine i grije se na drva. Kuće su vrlo neuslovne i hladne, a put do mjesta Vrelo je neasfaltiran. Preko puta kuće je ambulanta koja radi samo dva sata sedmično. Pored starateljskih kuća je osnovna škola do 5. razreda koja se urušava i neadaptirana je za rad s djecom, ali je djeca pohađaju. Nakon toga nastavljaju sa školovanjem u Ostrošcu do kojeg ima oko 7 km. Prijevoz je neredovan, te nerijetko izostaje zbog nepovoljnih vremenskih prilika. Djecu često vozi bračni partner jedne od starateljki. U mjestu nema trgovine tako da kupovinu i ljekarske intervencije obavljaju u susjednom gradu.

Opći podaci o djeci

Ukupno je smješteno 12 djece od kojih je šest djevojčica. Najmlađe dijete ima četiri godine, a najstarije 16 godina. Od ukupnog broja, 10 djece uključeno je u obrazovni proces.

Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje djece je zadovoljavajuće, a intelektualne sposobnosti su prosječne. Jedno dijete je kategorizirano kao laka mentalna retardacija.

Kontakt djece s porodicom

Redovne kontakte sa srodnicima ostvaruje šestoro djece, četvero djece ima rijetke i povremene srodničke susrete, a dvoje djece nema nikakav kontakt sa članovima biološke porodice i srodnicima.

Odgajatelji

Zaposlene su dvije starateljke sa srednjom stručnom spremom (kuhar i ekonomski tehničar), u dobi od 42 do 50 godina. Starateljke su u radnom odnosu i angažirane su prema ugovoru o radu na neodređeno vrijeme.

Navode velike probleme sa stručnom saradnicom za Općinu Cazin. Primjetno je profesionalno sagorijevanje starateljki uzrokovano nepoštivanjem ugovora o radu a koje se odnosi na pravo na godišnji odmor te odmor u toku radne sedmice. Također, u posljednje dvije godine nemaju podrške i pomoći grupe, kao prevencije profesionalnog sagorijevanja.

SPŽZ Bihać-Kamenica

Opći podaci o djeci

Smješteno je 11 djece od kojih je sedam dječaka. Najmlađe dijete ima devet, a najstarije 18 godina. Sva djeca uključena su u obrazovni proces.

Zdravstveno stanje

Sva djeca su dobrog zdravstvenog stanja. Jedno dijete je kategorizirano kao dijete ispodprosječnih intelektualnih sposobnosti, dok je dvoje graničnog intelektualnog razvoja s naglašenom edukativnom zapaženosti jednog djeteta.

Kontakt djece s porodicom

Izostaju podaci o konkretnoj učestalosti ostvarivanja kontakta djece sa srodnicima.

Staratelji

U SPŽZ Bihać zaposlena su dvije osobe muškog i ženskog spola, u dobi od 34 i 51 godine. Po obrazovnoj strukturi spadaju u kategoriju srednje stručne spreme (medicinski tehničar i drvoprerađivač). Staratelji su u radnopravnom odnosu, po ugovoru o radu na neodređeno vrijeme.

SPŽZ Bosanska Krupa

Opći podaci o djeci

Smješteno je 11 djece od kojih je šest dječaka. Najmlađe dijete ima šest, a najstarije 16 godina. Sva djeca uključena su u obrazovni proces.

Zdravstveno stanje

Prema navodima nadležnog stručnog saradnika, sva djeca su zdrava te nisu kategorizirana niti imaju bilo kakvih teškoća druge prirode.

Kontakt djece s porodicom

Djeca imaju rijetke kontakte s biološkim srodnicima.

Staratelji

U SPŽZ Bosanska Krupa zaposlene su dvije žene, u dobi od 39 i 56 godina. Za jednu od starateljki nema podatka o stručnoj spremi, dok je druga starateljka po zanimanju saradnik u nastavi.

SPŽZ Velika Kladuša

Opći podaci o djeci

Smješteno je devetoro djece od kojih je šest dječaka. Najmlađe dijete ima pet, a najstarije 19 godina. Sva djeca uključena su u obrazovni proces.

Zdravstveno stanje

Prema navodima nadležnog stručnog saradnika, sva djeca su dobrog zdravstvenog stanja, te intelektualnih sposobnosti u skladu sa svojim uzrastom.

Kontakt djece s porodicom

Izostaju podaci o učestalosti ostvarivanja kontakta djece sa srodnicima.

Staratelji

U SPŽZ Velika Kladuša zaposlene su dvije žene, u dobi od 36 i 60 godina. Obje starateljke imaju srednju stručnu spremu, završenu poljoprivrednu i trgovačku školu.

SPŽZ Sanski Most

Opći podaci o djeci

Ukupno je smješteno 10 djece, od kojih je osam dječaka. Najmlađe dijete ima devet, a najstarije 17 godina. Sva djeca uključena su u obrazovni proces, od kojih njih osam pohađa osnovnu školu.

Zdravstveno stanje

Prema navodima nadležnog stručnog saradnika, zdravstveno stanje djece je zadovoljavajuće.

Kontakt djece s porodicom

Dvoje djece ima redovne susrete s najbližim srodnicima, troje djece ostvaruje rijetke i neredovne kontakte s najbližim srodnicima. Također, četvero djece redovno telefonom kontaktira sa srodnicima, a jedno dijete dva puta godišnje posjećuju srodnici s kojima se češće čuje telefonom.

Staratelji

Zaposlene su dvije osobe ženskog i muškog spola, u dobi od 57 i 54 godine. Staratelji imaju srednju stručnu spremu, mašinsku i trgovačku školu.

3.2.5. SOS Kinderdorf dječija sela (Sarajevo, Gračanica)

SOS Kinderdorf International BiH, u čijem sastavu funkcioniraju SOS dječija sela u Sarajevu i Gračanici, predstavništvo je strane organizacije u BiH. Ne postoji upravni odbor Organizacije u BiH, te je dječije selo za svoj rad odgovorno nacionalnom uredu u Sarajevu, koji je odgovoran Regionalnom uredu. Predstavništvo strane humanitarne organizacije „SOS-Kinderdorf International“ upisano je u Registar stranih i međunarodnih nevladinih organizacija kod Ministarstva pravde BiH 2003. godine.

Prema konceptu SOS Kinderdorf International, u svakoj porodičnoj kući živi SOS mama s najviše šestoro ili sedmoro djece. U tome joj pomažu stručni saradnici sela i svi izvori podrške u zajednici. U svakom SOS selu postoje i programi za mlade, te program polusamostalnog života.

Finansiranje

Organizacija se finansira isključivo od donacija, te od participacije centara za socijalni rad za smještaj djece u dječije selo. Najveći dio budžeta osigurava SOS Kinderdorf International, dok je 30% sredstava osigurano u BiH.

Zdravstvena zaštita

Zdravstvena zaštita provodi se kroz sistem javnog zdravstva pri čemu su sva djeca zdravstveno osigurana preko SOS mama.

Uslovi življenja

U dječijem selu djeca su smještena u SOS porodice u kojima može biti najviše sedmero djece, te o njima 24 sata brine SOS mama. Sve aktivnosti u SOS porodici odvijaju se na sličan način kao u biološkim porodicama.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

Realiziraju se na različite načine: telefonom, posjetama srodnika selu, posjetama djece srođnicima. Ako postoje uslovi za boravak djeteta, ono provede kod srodnika veći ili manji dio školskog raspusta. Djeca su podsticana na kontakte s prijateljima iz škole i zajednice.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih

SOS Kinderdorf International BiH pridaje važnost edukaciji zaposlenih. Na osnovu individualnih potreba za edukacijama, pravi se nacionalni plan razvoja zaposlenih koji sadrži potrebe svih zaposlenih. Posebna pažnja poklanja se kontinuiranoj edukaciji zaposlenih koji direktno rade s djecom. U svrhu svega navedenog, izrađena je i Politika razvoja zaposlenih kojom se definira ova oblast.

3.2.5.1. Dječije selo, Gračanica

Opći podaci o smještenoj djeci

U Dječijem selu trenutno je smješteno 65 djece koja su s područja cijele BiH. Od ukupnog broja smještene djece, 36 je djevojčica, 29 dječaka. Najmlađe dijete ima pet godina, a najstarije 16 godina. U Kući za mlade borave djeca uzrasta od 14 godina do završetka srednje škole, nakon čega imaju mogućnost polusamostalnog života koji traje maksimalno tri godine.

U Kući za mlade smješteno je 19 osoba muškog i devet osoba ženskog spola, a Program polusamostalnog života koriste šest osoba muškog i 11 ženskog spola.

Zdravstveno stanje djece

Opće zdravstveno stanje djece u Selu je zadovoljavajuće. Po potrebi dolazi pedijatar. Petoro djece je kategorizirano, od kojih su tri s umjerenom mentalnom retardacijom, jedno s lakom mentalnom retardacijom, dok jedno dijete ima poremećaj u ponašanju.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Od 65 djece koja borave u Selu, 61 dijete je školskog uzrasta. Sva djeca pohađaju istu osnovnu školu, u kojoj su i članovi različitih sekcija, te sportskih klubova. Također, u Selu su neka od djece izuzetno nadarena u pojedinim oblastima.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

SOS Dječijim selom rukovodi direktor Sela. U Selu postoje dva tima: stručni tim za razvoj djece kojem pripadaju pedagozi, SOS tete i vanjski stručni saradnici; administrativno-tehnički tim čine računovođa, administrator, majstor i njegov pomoćnik, te domaćica i dva noćna čuvara. Ukupno je zaposleno 12 SOS mama, te sedam SOS teta/asistentica, dok je u SOS Kući za mlade u Tuzli 10 odgajatelja. Stručni tim za razvoj djece obuhvata pedagoga-psihologa, profesora historije i socijalnog radnika.

Najveći broj navedenog osoblja u Dječijem selu ima srednju stručnu spremu nepoznatog usmjerenja, te visoku stručnu spremu u Kući za mlade.

3.2.5.2. Dječije selo, Sarajevo

Opći podaci o smještenoj djeci

U Dječijem selu trenutno je smješteno 83 djece, 36 djece u kućama za mlade, te 14 mladih u Programu polusamostalnog života.

Zdravstveno stanje

Veliki broj djece došao je s određenim zdravstvenim teškoćama s obzirom da dolaze iz porodica gdje postoje problemi vezani za mentalno zdravlje i zanemarenost u primarnoj porodici. Od ukupnog broja smještene djece, njih 13 ima dijagnosticiranu epilepsiju, a veliki broj djece ima emocionalne teškoće.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

U Dječijem selu trenutno su 74 učenika, te 13 djece predškolske dobi. Ukupno četvoro djece pohađa specijalnu školu, a petoro djece radi po prilagođenom nastavnom planu i programu. Djeca su po vlastitom izboru uključena u različite vannastavne aktivnosti.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

SOS Dječijim selom rukovodi direktor Sela. Administrativno-tehnički tim čine računovođa, administrator, dva majstora, dvije domaćice i dva noćna čuvara. U Selu postoje dva tima: stručni tim za razvoj djece koji obuhvata pedagoga, pedagoga-psihologa, profesora sporta i socijalnog radnika. U SOS Dječijem selu zaposleno je 16 SOS mama i devet SOS teta/asistentica, te 15 odgajatelja u SOS kućama za mlade.

3.2.6. Ustanova za predškolski odgoj i socijalnu zaštitu "Majčino selo", Međugorje-Bijakovići

Finansiranje

Majčino selo finansira se sredstvima koja uplaćuju centri za socijalnu zaštitu za smještaj djece, te od prodaje suvenira koje izrađuju djeca u galeriji u sklopu Sela. Donacije dobivaju od hodočasnika koji dolaze u Međugorje, te od domaćih poduzetnika.

Opći podaci o smještenoj djeci

Trenutno je smješteno 47 djece (27 dječaka i 20 djevojčica) uzrasta od jedne do 19 godina. Osim toga, djeca koja su nakon završetka srednje škole i boravka u Majčinom selu nastavili školovanje, imaju priliku da ostvare nastavak boravka u Majčinom selu. Trenutno je sedam studenata u Majčinom selu.

Uslovi življenja

Ustanova se sastoji od sedam porodičnih kuća u kojima je u prosjeku smješteno po sedmoru djece, te su za svaku porodičnu kuću nadležne po dvije odgajateljice.

Zdravstvena zaštita

Zdravstveno stanje djece generalno je dobro. Nekoliko djece ima dijagnosticiranu epilepsiju, a određeni broj ispoljava teškoće u ponašanju koje su okarakterizirane kao prolazne. Sva djeca koja su trenutno smještena urednih su intelektualnih sposobnosti osim dvoje djece čije su intelektualne sposobnosti ispod očekivanih za njihovu dob.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Osnovnu školu pohađa 29 učenika, od kojih najveći broj ostvaruje dobar uspjeh. Nastavu u srednjoj školi pohađa devet učenika, sa istim pokazateljom uspjehnosti. Djeca vannastavno vrijeme provode pohađajući različite sekcije, unutar i izvan Majčinog sela, a prema svojim interesovanjima.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

Roditelji djece imaju mogućnost posjetiti ih svake prve subote u mjesecu, a kontaktiraju i telefonom.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

U Majčinom selu zaposleni su direktor i voditelj Dječijeg sela, 14 odgajateljica, socijalni radnik, psiholog, socijalni pedagog, medicinska sestra, učiteljica razredne nastave, pedijatar i logoped, te administrativno (2 ekonomista) i pomoćno osoblje.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih

Stručno usavršavanje zaposlenih ne realizira se zbog nedostatka finansijskih sredstava, te ne postoji supervizijska grupa.

3.3. Smještaj djece s posebnim potrebama

3.3.1. Centar za djecu i mlade s teškoćama u razvoju „Duga”, Novi Travnik

Finansiranje

Iako je osnivač, Općina Novi Travnik ne finansira ustanovu. Centri za socijalni rad plaćaju za djecu koju oni upućuju i/ili čiji su roditelji u stanju socijalne potrebe. Ponekad plaćaju i sami roditelji. Ministarstvo obrazovanja kantona nije ih priznalo kao obrazovnu ustanovu, što bi im znatno olakšalo finansiranje.

Opći podaci o smještenoj djeci

U Centru „Duga“ u dnevnom i poludnevnom boravku smještena su 32 polaznika, od čega 20 osoba muškog spola. Stacionar trenutno pruža usluge za 17 polaznika, od čega 11 muških. U Centar su smještene osobe od 3 do 45 godina. Imaju sedam okupacionih grupa prema životnoj dobi te po namjeni, odnosno strukturi djece. U Centru je smješteno troje djece bez roditeljskog staranja (jedna Romkinja koja nije kategorizirana).

Uslovi življenja

Centar obuhvata poludnevni, dnevni, cjelodnevni te ambulantni (hitne intervencije) vid smještaja. U toku obilaska konstatirano je da Ustanova ima sobu za dnevni boravak koja služi kao produženi boravak za djecu sa smetnjama ali uključenu u redovne škole; sobu za rad logopeda; slikarsku radionicu; sportsku salu; prostoriju za pakiranje šećera u kesice; sobe-igraonice za djecu s teškim i umjerenim smetnjama, sobu za muzikoterapiju i kuhinju.

Zdravstvena zaštita

Djeca i druge osobe imaju problem s liječenjem u Novom Travniku, jer se zahtijeva, iako su iz istog kantona, da se liječe u zdravstvenim ustanovama u svom prebivalištu.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Centar „Duga“ za potrebe programa predškolskog odgoja i obrazovanja za djecu s težom mentalnom retardacijom, kao i za djecu i omladinu s umjerenom i težom mentalnom retardacijom (9-17 godina) izradio je individualizirane programe koji obuhvataju senzomotorni razvoj, brigu o sebi i socijalizaciju, tjelesni i zdravstveni odgoj, komunikaciju i elementarno opismenjavanje, kreativnost te upoznavanje šire okoline. Djeca na školovanju se školuju do 21. godine života, jer je, prema Zakonu o usmjerenom obrazovanju, 21 godina gornja granica za redovno školovanje. Uglavnom su to zanimanja za kuhara. Najveći broj polaznika Centra „Duga“ pohađa specijalno odjeljenje, ili prilagođeni program, i postiže vrlo dobre uspjehe.

Pored obrazovnih aktivnosti u koje su polaznici uključeni, sva djeca smještena u Centru „Duga“ učestvuju aktivno u različitim grupnim aktivnostima pod vođstvom stručnjaka. Jedna takva grupa okuplja 5-10 članova, zavisno od sposobnosti i dobi polaznika i podrazumijeva radno-okupacionu grupu (šećerana, stolarska radionica), školsku grupu, kreativnu radionicu, edukacijsko-rehabilitacijsku grupu. U okviru radno-okupacione grupe i kreativne radionice, polaznici izrađuju predmete koje kasnije prodaju na umjetničkim izložbama ili konferencijama za djecu s teškoćama u razvoju. Radni odgoj potiče razvijanje djetetovih sposobnosti stečenih senzomotornim odgojem u radne navike, vještine i sposobnosti.

Za realizaciju odgojno-obrazovno-rehabilitacijskog programa rada u Centru „Duga“ zadužen je multidisciplinarni stručni tim koji čine: defektolozi, socijalni radnik, logoped, pedagog-psiholog, pedijatar, neuropsihijatar, fizioterapeut i socioped. Tim se sastaje jednom mjesečno i kontinuirano prati realizaciju edukacijsko-rehabilitacijskih sadržaja u svim grupama, te vrši evaluaciju individualnih programa svih polaznika.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

Ključna uloga u životu djeteta s posebnim potrebama je roditelj/staratelj, stoga se tendira ka uključivanju u odgojno-obrazovni proces djeteta. Svakodnevno stručni saradnici kontaktiraju roditelje/članove porodice, svaka tri mjeseca provode organizirano informiranje, po potrebi se realiziraju i stručne posjete roditeljima, pruža im se mogućnost savjetodavnog i terapijskog rada te ih se aktivno uključuje u aktivnosti Centra. Pojedini roditelji, u skladu s mogućnostima, volonterski su angažirani u Centru.

Djeca dolaze na dnevni i poludnevni smještaj organizirano, tako idu i kući. Djeca na stacionarskom smještaju idu porodicama/srođnicima organiziranim prijevozom sedmično ili mjesečno prema procjeni uslova stanja u porodici i kući.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

U direktnom kontaktu s djecom su svi zaposleni u Centru „Duga“: direktorica, dva defektologa, četiri asistenta defektologa, jedan fizioterapeut, tri volontera-pedagoga, stručni saradnici: jedan neuropsihijatar, jedan pedijatar i jedan školski psiholog. Također, s djecom borave dvije njegovateljice, radni instruktori te vozač i kuharica.

3.3.2. Centar za djecu i omladinu s posebnim potrebama „Los Rosales“, Mostar

Organizacija Centra

Centar čini nekoliko organizacionih cjelina koje su ustrojene na sljedeći način:

- Zaseban objekat vrtića, s dječijim igralištem (tobogan, klackalice, ljuljačke)
- Objekat za osnovnu školu sa svim pratećim kabinetima, radionicama, školskom kuhinjom, 10 WC-a i 10 kupatila, salom za tjelesni odgoj. U sklopu objekta je i školsko igralište za nogomet, rukomet, košarku, kao i dosta zelene površine, zasađeno drveće i cvijeće
- Dva objekta u kojima su radionice za osposobljavanje i rehabilitaciju mladih s umjerenom mentalnom retardacijom, sa svim sadržajima (čajna kuhinja, WC, izložbeni prostor); prostor za boravak djece i mladih. Objekti se zagrijevaju vlastitom kotlovnicom na lož-ulje, a četiri radionice na električnu energiju
- Centar ima ljetnikovac (vanjski kutak za odmor i rekreaciju djece)

Dječiji vrtić „Kolibri“

Predškolski odgoj i obrazovanje poseban je i specifičan stepen odgojno-obrazovnog sistema te kao takav predstavlja djelatnost od posebnog društvenog interesa.

S obzirom da je grupa mješovita, rad je organiziran u dvije podgrupe, s ukupno 11 djece. Najviše je zastupljen individualni rad zbog različitih sposobnosti i mogućnosti djece.

Saradnja s roditeljima realizira se kroz informativne razgovore, pismima, telefonom, roditeljskim sastancima tako da su roditelji uvijek upućeni u aktivnosti svog djeteta.

Saradnja sa stručnim timom Centra odvija se svakodnevno u skladu s potrebom za takvim konsultacijama.

Osnovna škola

U 2008./2009. školskoj godini¹⁰⁰, osnovnu školu u Centru „Los Rosales“ pohađalo je 89 učenika. Od toga najbrojniji je bio prvi razred. Od svih učenika koji se brojčano ocjenjuju (75), njih 98,66% s

¹⁰⁰ Godišnji izvještaj za 2008./2009. školsku godinu

uspjehom je završilo razred, dok je 1,33% učenika ostalo neocijenjeno. Važno je istaći da je u odjeljenju za djecu s autizmom, kod jednog učenika zabilježen ogroman napredak.

Nedostatak u nastavnom procesu predstavljaju udžbenici. Koriste se udžbenici za redovne škole, jer namjenski ne postoje.

Radionice „Maslačak“, „Duga“, „Amfora“, „Oaza“

Za realizaciju rada u radionicama upotrebljavaju se različiti alati i materijal prikladan za svaku radionicu, kao npr. drvo, glina, boje, vunica, raznobojni konac, sjemenke, pijesak i dr.

Planirane aktivnosti u radionicama podrazumijevaju izradu raznih predmeta od drveta, gline, sitnog pijeska i sjemenki, vunice i platna. U radionicama se radilo na usavršavanju ličnosti rehabilitanata što se odnosilo na sticanje samostalnosti, razvoja osjećaja za timski rad, buđenja interesa za vlastiti rad, razvoja osjećaja zadovoljstva i sreće. Kod pojedinih rehabilitanata postignut je značajan i vidljiv napredak uz njihov izrazit trud i rad.

Finansiranje

Centar se finansira iz više izvora. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta HNK finansira plaće radnicima osnovne škole, a plaće zaposlenima u Dječijem vrtiću finansira Grad Mostar. Plaće terapeuta finansira Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne zaštite HNK i Grad Mostar. Sredstva za materijalne troškove dobivaju redovno u neadekvatnom iznosu od osnivača Grada Mostara, jer su troškovi Centra daleko veći. Razlika troškova osigurava se kroz različite projekte.

Teškoće proizilaze iz zadovoljavanja potreba u različitim oblastima: obrazovanje, predškolski odgoj i radna rehabilitacija. To dovodi do neravnopravnog statusa zaposlenih u različitim segmentima.

Podaci o štíćenicima Centra „Los Rosales“

Centar ima ukupno 141 štíćenika, pri čemu najmlađi ima sedam godina, dok najstariji štíćenik ima 52 godine. Oba roditelja ima 106 djece, bez roditelja je osam, a s jednim roditeljem 27 djece. 78 djece potiče iz porodica koje su u stanju socijalne potrebe.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

U vrtiću su zaposlene dvije odgajateljice, te medicinska sestra-njegovateljica. U osnovnoj školi zaposleno je šest profesora defektologa, četiri nastavnika defektologa te dva učitelja i nastavnik tjelesnog i zdravstvenog odgoja, te nastavnik radnog i tehničkog odgoja. U radionicama je zaposleno pet terapeuta, od kojih su dva sa srednjom stručnom spremom a tri s višom i visokom stručnom spremom. Osim direktorice, u Centru su zaposleni stručni saradnici psiholog, pedagog i socijalni radnik, te administrativno i tehničko osoblje (8).

Vannastavne aktivnosti

Radi razvijanja sposobnosti i zadovoljavanja potreba i interesa učenika, u Centru se organiziraju slobodne aktivnosti, kao sastavni dio cjelokupnog odgojno-obrazovnog rada. Ostvaruju se putem sekcija, učeničkih zadruga i drugih oblika rada, a realiziraju se na principu dobrovoljnosti za učenike kao i programske fleksibilnosti. Najveći broj učenika pohađa ekološko-kreativnu sekciju, dramsko-ritmičku i sportsko-rekreativnu.

Uslovi življenja

Svi objekti u sklopu Centra opremljeni su namještajem koji je po mjeri djece i mladih s posebnim potrebama. Radionice su opremljene potrebnim nastavnim sredstvima, didaktičkim materijalom, alatom i priborom za rad. Sala za fizičko vaspitanje djelimično je opremljena za izvođenje nastave. Biblioteka sa čitaonicom raspolaže sa 981 knjigom, TV-om, videom, kompjuterom, DVD-em koji se koriste za vannastavne aktivnosti.

Vrtić je opremljen sa savremenom opremom za normalan život djece (frižideri, mašina za pranje veša, posuđa, peglanje veša, električni štednjaci, mikrovalne pećnice, usisivači, zamrzivači, klimatizeri itd.), a za vođenje evidencije i administrativni rad zaposleni koriste računare.

Kontinuirano stručno usavršavanje nastavnika i stručnih saradnika

Svi odgajatelji, defektolozi, stručni saradnici i terapeuti, kao i rukovodstvo dužni su da se u svom radu stručno usavršavaju, individualno i kolektivno.

3.3.3. Centar za djecu s višestrukim smetnjama „Koraci nade”, Tuzla

Godine 1994. počeli su raditi kao udruženje, a uz finansijsku pomoć međunarodnih organizacija. Sve do 2005. godine bili su razvojni projekt IC Lotosa. Od 2005. godine su udruženje građana, u formi dnevnog centra za edukaciju i rehabilitaciju djece s višestrukim smetnjama kao i edukaciju te pružanje podrške njihovim roditeljima. Upravo su u fazi preseljenja u novi objekat za koji je Općina dala lokaciju, a novi centar gradit će se sredstvima organizacije iz Italije.

Podaci o djeci

U Centru je smješteno 140 korisnika, a njegova primarna uloga je edukacija djece i njihovih roditelja, te priprema djece za uključenje u redovnu školu (u posljednje dvije godine osmoro djece upisano u redovnu školu).

Način finansiranja Ustanove

Dio aktivnosti finansijski podržava Ministarstvo socijalne zaštite Tuzlanskog kantona.

Zaposleni

Centar ima sedam stalo zaposlenih defektologa, jednog po osnovu projekta, tri volontera, te patronažnu službu.

Saradnja

U Centru je istaknuta saradnja s Ministarstvom civilnih poslova BiH i Ministarstvom zdravstva i socijalne zaštite Tuzlanskog kantona, Domom zdravlja Kliničkog centra Tuzla, te osnovnim školama, Defektološkim fakultetom u Tuzli i s LOTOS-om.

Prisutan je problem ortopedskih pomagala, te činjenica da se ne prati potreba djeteta u razvoju kao i izražena nesenzibiliziranost zdravstvenih radnika.

3.3.4. Centar „Zaštiti me“, Banja Luka

Opći podaci o smještenoj djeci

U internatu je trenutno smješteno 50 djece s područja RS-a i FBiH. Najmlađe dijete ima 10, a najstarije 21 godinu.

Finansiranje

Centar finansira Ministarstvo prosvjete i kulture RS-a, zatim Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS-a posredstvom centara za socijalni rad i administrativne službe Grada. Povremeno se pojave i donatorska sredstva koja su posljednjih godina veoma rijetka.

Uslovi življenja

U Centru postoji mogućnost internatskog smještaja za učenike koji nisu s područja grada. Trenutno usluge internata koristi 50 učenika podijeljenih u pet vaspitnih grupa, uglavnom srednjoškolskog uzrasta.

Zdravstvena zaštita

Intelektualni status učenika je raznolik i kreće se od lake mentalne zaostalosti, preko višestrukih smetnji do teže i teške mentalne zaostalosti. Vrlo često ta djeca, uz mentalnu zaostalost, imaju i druge organske bolesti. Višestruka ometenost podrazumijeva kombinirane smetnje, a u najvećem broju slučajeva to je laka mentalna zaostalost s tjelesnim oštećenjem (88,88%) i oštećenjem vida kod 11, 11% učenika.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

U vaspitno-obrazovni proces uključena su 172 učenika koji pohađaju nastavu zavisno od uzrasta i sposobnosti. Osnovnu školu pohađaju 33 učenika, srednju školu 54, te 85 učenika pohađa nastavu po nivoima od I. do IV. namijenjenu učenicima s umjerenom i težom mentalnom retardacijom.

U Centru je organiziran produženi boravak za 32 učenika koji su podijeljeni u grupe i s kojima rade vaspitači prema utvrđenom redu aktivnosti.

Kontakt djece s porodicom i prijateljima

Kontakt s porodicom zaposleni ostvaruju lično. Prvi kontakt s roditeljima ostvaruje se pri upisu djeteta, zatim na roditeljskim sastancima i redovnim i povremenim individualnim i informativnim razgovorima. Svakodnevna saradnja ostvaruje se sa centrima za socijalni rad RS-a i FBiH, a na osnovu čijih rješenja se vrši smještaj učenika u internat radi obrazovanja i profesionalnog osposobljavanja.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

U Centru je zaposleno ukupno 67 osoba, a 11 osoba zaposleno je u internatu Centra. Upravu Centra čini 13 zaposlenih, u osnovnoj školi zaposleno je osam, a u srednjoj sedam osoba. S obzirom da je Centar koncipiran po nivoima, tako je ukupno na svim nivoima zaposleno 18 osoba, a u internatu koji djeluje u sklopu Centra 11. Kao pomoćno-tehničko zaposleno je 15 osoba, te u kuhinji šest.

Stručni saradnici obrazovni za rad s djecom s posebnim potrebama su: psiholog, dva logopeda, dva fizioteraapeuta, reeduktor psihomotorike, socijalni radnik, specijalni pedagog i bibliotekar.

3.3.5. Dom za djecu ometenu u tjelesnom ili psihičkom razvoju „Marija-naša nada“, Široki Brijeg

Dom za djecu s teškoćama u tjelesnom ili psihičkom razvoju „Marija-naša nada“ ustanova je za rehabilitaciju djece s oštećenjem kognitivnog i/ili motoričkog razvoja (u daljnjem tekstu: Dom). Dom postoji od 2004. godine kao jedina specijalizirana ustanova tog tipa na području Zapadnohercegovačkog kantona. U Domu su djeca, uz primjenu specifičnih metoda i tretmana, uključena u tri različite grupe:

- djeca sa oštećenjem kognitivnog i adaptivnog funkcioniranja na nivou umjerene duševne zaostalosti;
- djeca sa oštećenjima kognitivnog i adaptivnog funkcioniranja na nivou teže duševne zaostalosti;
- djeca s kombiniranim oštećenjima, korisnici ambulantnih usluga.

Finansiranje

Fondacija Don Carlo Gnoch i iz Italije finansirala je osnivanje ustanove, što radi i danas, kao i drugi strani donatori (uglavnom iz Italije), domaći donatori i djelimično Ministarstvo obrazovanja HNK.

Opći podaci o smještenoj djeci

Ukupan broj djece u Domu je 53, od čega je 36 dječaka. Najmlađe dijete ima jednu godinu, a najstarije 24. Na dnevnom boravku u Domu trenutno je devetoro djece s teškom, te 26 s umjerenom mentalnom retardacijom. Na ambulantnom tretmanu trenutno je 18 djece. Djeca su s područja Zapadnohercegovačkog kantona, izuzev djece iz Ljubuškog koja uglavnom ne dolaze ili rijetko dolaze u centar jer su fizički udaljeni, a Centar nije u mogućnosti ići po tu djecu i vraćati ih kući. Po navodima direktora Doma, u Ljubuškom je evidentirano 85 osoba s teškoćama od čega njih 45 spada u kategoriju do 18 godina.

Način kontaktiranja zaposlenih s porodicom

Kontaktiranje s roditeljima razvijeno je kroz:

- individualne i grupne roditeljske sastanke
- svakodnevnu komunikaciju s roditeljima prilikom preuzimanja djece
- telefonske kontakte
- komunikaciju između terapeuta i roditelja tokom provođenja tretmana

Kvalifikaciona struktura zaposlenih

Kako bi se rehabilitacijski tretman prilagodio potrebama svakog djeteta, izrađuje se primjereni program odgoja, obrazovanja i rehabilitacije. Zadatak stručnog tima je praćenje napredovanja djeteta te predlaganje potreba u programu odgoja, obrazovanja i rehabilitacije. U radu stručnog tima učestvuju: specijalista fizijatar, psiholog, logoped, viši radni terapeut, viši fizikalni terapeut, defektolog i odgojitelji. Individualne rehabilitacijske tretmane provode: defektolog, logoped, psiholog, viši radni terapeut, viši fizikalni terapeut i socijalni radnik.

Stručno osoblje koje radi grupno s djecom podrazumijeva i četiri medicinska tehničara, pet odgajatelja, te dva radna terapeuta.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih

Stručno osoblje polazi kontinuiranu stručnu edukaciju, u skladu s finansijskim mogućnostima.

3.3.6. Udruženje „Humanost-societas humanitatis“, Zenica

U okviru udruženja „Humanost“ sa sjedištem u Zenici pokrenuta su dva projekta: Centar za rano podsticanje razvoja i ranu intervenciju za djecu s posebnim potrebama u Zenici, te Dnevni centar za djecu s posebnim potrebama „Ruka ruci“ u Maglaju.

U okviru projekta *Centar za rano podsticanje razvoja i ranu intervenciju za djecu s posebnim potrebama, Zenica*, postoje mobilne i ambulantne usluge koje djeci s posebnim potrebama predškolskog uzrasta s područja svih općina Zeničko-dobojskog kantona pruža multidisciplinarni tim u kojem su: edukator-rehabilitatori, psiholog, fizioterapeut, logoped i ergoterapeut. Ovim projektom obuhvaćena su djeca u dobi do šest godina.

Finansiranje

Finansiranje je uređeno tako da se početna faza projekta završava u septembru 2010. godine i namjera je da ga finansira Zeničko-dobojski kanton i sve općine Kantona sa 60%, dok 40% sredstava doniraju strani donatori.

Dnevni centar u Maglaju je edukacijsko-rehabilitacijski centar za djecu s posebnim potrebama školskog uzrasta s područja općina Žepče, Zavidovići i Maglaj.

Finansiranje

Ovaj projekat finansiraju Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice Zeničko-dobojskog kantona, te općine Maglaj, Žepče i Zavidovići.

Opći podaci o djeci

Aktivnošću Centra obuhvaćeno je 43 djece u dobi od 6 do 22 godine, raspoređene u pet grupa

Podaci o zaposlenima

U Centru je trenutno zaposlen jedan edukator-rehabilitator, jedan nastavnik razredne nastave, dvije asistentice, jedan psiholog na pola norme, jedan logoped na pola norme i jedan pedagog na pola norme. Fizioterapeut je angažiran po ugovoru o djelu, a od tehničkog osoblja zaposleni su jedan vozač i jedna spremačica.

3.4. Smještaj djece s društveno neprihvatljivim ponašanjem

3.4.1. Vaspitno-popravni dom za maloljetnike, Tunjice

Odjeljenje KPZ-a za maloljetnike počeo je raditi 2006. godine i namijenjen je za osobe kojima je izrečena vaspitna mjera u trajanju od 1 do 5 godina, a zavisno od stepena resocijalizacije određuje se koliko će dugo izdržavati izrečenu mjeru. Rukovodilac tog odjeljenja ujedno je i pomoćnik direktora KPZ-a.

Podaci o vaspitanicima

Trenutno je smješteno 10 maloljetnika raspoređenih u dvije vaspitne grupe, od kojih je pet u dobi od 18 do 20 godina, tri u dobi od 17 i 18 godina, te dva u dobi od 15 do 17 godina. Najmlađa trenutno smještena osoba je u dobi između 15 i 16 godina. Najmlađi maloljetnik imao je 15 godina i u vrijeme kada je bio priveden zbog krađa nije znao pisati niti je imao osnovne higijenske navike. Najstarija trenutno smještena osoba ima 20 godina, a gornja granica za smještaj je 21 godina. Štićenici su najčešće iz RS-a i Brško Distrikta BiH. Do sad je kroz KPZ prošlo 26 osoba. Prema vrsti krivičnog djela, sedam ih je počinilo tešku krađu, dvije ubistvo i jedna razbojništvo.

Obrazovanje

Odjeljenje ima ugovor sa OŠ „Đura Jakšić“ gdje maloljetnici vanredno polažu razrede. Navode da imaju mali broj povratnika u ustanovu, što se ne može smatrati objektivnim pokazateljem s obzirom da odjeljenje postoji tek četiri godine.

Zaposleni

U odjeljenju VPD-a zaposleno je devet radnika, od čega je jedan rukovodilac odjeljenja, zatim dva grupna vaspitača-socijalni pedagog i pedagog, dva samostalna stručna saradnika-referent za vannastavne aktivnosti i sport, te referent za obrazovanje. U Prijemnom odjeljenju zaposleni su socijalni radnik i psiholog, samostalni stručni saradnik psiholog-u svojstvu volontera, te referent za evidenciju i opće poslove.

Zdravstvena zaštita

Realizira se u zdravstvenoj službi Kazneno-popravnog zavoda. Prilikom prijema obavezan je ljekarski pregled, dostupna je i medicinska služba u sklopu KPZ-a za potrebe vaspitanika a prema medinickim indikacijama, kao i redovni šestomjesečni sistematski pregledi. Zdravstvena zaštita obuhvata i preglede van ustanove, a u samoj ustanovi omogućeno je pružanje stomatoloških, laboratorijskih i usluga neuropsihijatra. Obavezan je pregled i prilikom otpusta s odjeljenja VPD-a.

Kontakt s porodicama

Prilikom prijema obavezno je upoznavanje s porodicom, te je tokom šest mjeseci socijalna radnica u intenzivnom kontaktu s porodicom. Otvorena je mogućnost za posjete, s tim da se pravi procjena za posjetu štićenika porodici tek nakon nekog vremena provedenog u KPZ –u. Prvi susreti u porodici su obavezni uz pratnju vaspitača i traju nekoliko sati.

Saradnja

Saradnja sa centrima za socijalni rad je odlična, pogotovo sa Centrom iz Banje Luke, čiji zaposleni često posjećuju štićenike. Sudovi također imaju obavezu da prate resocijalizaciju maloljetnika i redovno im se šalje šestomjesečni izvještaj.

Teškoće

U ustanovi je istaknuto da je odjeljenje za maloljetnike prilagođena ustanova za koju je nužno da funkcioniра samostalno i odvoji se od zatvora za odrasle vaspitanike. Osim toga, nedostatak radionica i aktivnosti za vaspitanike predstavlja problem. Obavljanje prakse van ustanove nije omogućeno. Problematičan je i novi zakon o obrazovanju kojim se nalaže da je jedna godina jedan

razred a da njime nijeregulirana mogućnost obrazovanja putem večernje škole kao izuzetka za ovu ustanovu, zbog čega smatraju da je potrebna odredba kojom bi se ove ustanove tretirale kao izuzetak.

3.4.2. Disciplinski centar za maloljetnike, Sarajevo

Kantonalna javna ustanova „Disciplinski centar za maloljetnike“ je ustanova iz oblasti socijalne zaštite koja osigurava izvršenje odgojno-disciplinske mjere upućivanja maloljetnika u Disciplinski centar za maloljetnike ili osigurava privremeni smještaj za maloljetnike koji su u postupku, a u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku FBiH. Rad ove ustanove ostvaruje se primjenom stručnih pedagoških, psiholoških kao i metoda socijalnog rada, a u skladu s relevantnim zakonodavstvom.

Uz navedeno Disciplinski centar za maloljetnike osmišljava i realizira preventivne programe, projekte i druge aktivnosti s ciljem prevencije maloljetničkog prijestupništva.

Podaci o vaspitanicima

U izvještajnom periodu od 1.1. do 1.10.2010. u Disciplinski centar je, na osnovu sudskog rješenja, upućeno 13 maloljetnika na izvršenje odgojno-disciplinske mjere. Izvršenje jedne odgojno-disciplinske mjere preneseno je u 2010. godinu, jer je izvršenje počelo krajem 2009.godine. Za jednog maloljetnika zaprimljeno je sudsko rješenje u 2009. godini, ali je izvršenje izrečene mjere počelo 2010.godine.

Od 11 zaprimljenih rješenja od nadležnog suda u 2010. godini i dvije mjere koje su prenesene iz 2009. godine u 2010. godinu, šest odgojno-disciplinskih mjera je u potpunosti izvršeno, jedna mjera nije izvršena, za tri mjere je izvršenje u toku, za jednu mjeru se čeka dostava pravosnažnog sudskog rješenja, a dvije odgojno-disciplinske mjere su u pripremi za izvršenje.

Od prethodno navedenih mjera u izvještajnom periodu zaprimljena su pravosnažna sudska rješenja za četiri maloljetnika kojima je izrečena mjera neprekidnog boravka maloljetnika u Disciplinskom centru, u trajanju do 20 i 10 dana. Tri mjere su uspješno izvršene, a jedna mjera je u pripremi za izvršenje, dok je za devet maloljetnika izrečena odgojno-disciplinska mjera na određeni broj sati u toku dana ali ne duže od 30 dana.

Navedeni maloljetnici su dječaci, od kojih najmlađi ima 14 godina a najstariji 18.

Zaposleni

U okviru Disciplinskog centra postoje tri organizacione jedinice, i to: Služba za opće, pravne i administrativno-tehničke poslove, Služba za finansije, računovodstvo i materijalno-tehničke poslove i Služba za stručni rad i resocijalizaciju.

Službu za stručni rad i resocijalizaciju čine: šef službe-magistar edukacijskih nauka - profesor pedagogije, viši stručni saradnik za socijalni rad -diplomirani socijalni radnik, viši stručni saradnik za pedagoške poslove-profesor pedagogije, viši stručni saradnik za psihološke poslove-diplomirani psiholog, sedam odgajatelja (tri socijalna radnika, dva pedagoga i jedan profesor sociologije te jedan pripravnik).

Službu za opće, pravne i administrativno tehničke poslove čine: šef službe –pravnik, viši referent za administrativno-tehničke poslove, dvije higijeničarke i dva recepcionera.

Službu za finansije, računovodstvo i materijalno-tehničke poslove čine:

šef službe –diplomirani ekonomist, viši referent za računovodstvo i materijalno tehničke poslove i domar.

Svi zaposleni u Disciplinskom centru potpisali su ugovor o radu. Centar nema vanjskih saradnika angažiranih po ugovoru o djelu.

Teškoće

1. Jedan od najvećih problema u uspostavi djelatnosti ustanove i tokom 2009. godine nije u potpunosti riješen. Ustanova je privremeno smještena u objektu koji je iznajmljen i u kojem su stvorene minimalne pretpostavke za obavljanje Odlukom o osnivanju ustanove predviđene djelatnosti do rješavanja problema trajnog smještaja ustanove u vlastiti objekat.

Vlada Kantona Sarajevo je početkom 2007. godine kupila objekat za smještaj ustanove, dok je resorno ministarstvo provođenje procedure pribavljanja potrebne dokumentacije za adaptaciju i sanaciju navedenog objekta povjerilo Zavodu za izgradnju Kantona Sarajevo, čime je započeto rješavanje ovog problema. Međutim, još uvijek nisu započeli građevinski radovi. Zbog navedenog, ustanova nije bila u mogućnosti sve potrebne sadržaje osigurati i staviti u funkciju (npr. uspostaviti kuhinju i vešeraj, uraditi elektronski sistem protupožarne zaštite, sistematski riješiti zagrijavanje objekta, nabaviti planiranu opremu i sredstava), a prisutan je i problem udaljenosti objekta od urbanog dijela grada, što otežava dolazak štićenika u Disciplinski centar i izvršavanje redovnih školskih obaveza, itd.)

2. Otežavajuća okolnost je i to što postupak od izricanja do izvršenja odgojnih-disciplinskih mjera dugo traje, tako da je u pojedinim slučajevima zabilježeno da maloljetnici u toku postupka ili nakon njega, a do početka izvršavanja odgojne-disciplinske mjere počine nova krivična djela, ili da se mjera neće realizirati jer pravosnažna sudska rješenja nisu dostavljena ustanovi u zakonom predviđenom roku.

3. Najduža zakonom predviđena odgojna mjera upućivanja maloljetnika u disciplinski centar za maloljetnike je do 30 dana na određen broj sati, i do 20 dana cjelodnevnog boravka, što je po mišljenju zaposlenih kratka mjera da bi se moglo govoriti o dugoročnoj resocijalizaciji.

4. Nepostojanje propisanih standarda u radu s maloljetnim počiniocima krivičnih djela .

5. Ustanova je registrirana pri Ministarstvu za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo, a ne Ministarstva pravde i uprave Kantona Sarajevo. U skladu s tim, radnopravni status zaposlenih nije riješen po pitanju posebnih uslova rada ili nekih drugih beneficija. Navedeno upravo rezultira odlivom kadra ukoliko se ukaže prilika za drugi posao koji je manje stresan.

6. Nepostojanje mehanizma spram neizvršenja krivičnih sankcija, te se maloljetni počinioci ne odazivaju pozivu nadležnih službi socijalne zaštite, niti se mjere mogu realizirati zbog njihovog nepojavljivanja.

3.4.3. Zavod za vaspitanje muške djece i omladine „Hum“, Sarajevo

Zavod „Hum“ je ustanova koji vrši zbrinjavanje odgojno zapuštenih i zanemarenih maloljetnika, te onih koji su počinili krivična djela.

Finansiranje

Zavod „Hum“ finansira se iz budžeta Kantona Sarajevo, preko Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta. Iz budžeta Kantona finansiraju se plaće i naknade troškova zaposlenih, kao i dio materijalnih troškova (grijanje, komunalne usluge). Ostali troškovi finansiraju se od cijene izdržavanja štićenika koju plaćaju nadležne ustanove koje upućuju maloljetnika na smještaj.

Podaci o vaspitanicima

U trenutku naše posjete u Zavodu je bilo 11 smještenih maloljetnika. Najmlađi maloljetnik ima 14 godina, a najstariji 17. Upućeni su od nadležnih centara za socijalni rad općina iz kojih dolaze, te rješenjem nadležnog općinskog suda po izrečenoj odgojnoj mjeri.

Obrazovanje

Zaposleni navode da obrazovna zapuštenost predstavlja teškoću. Nerijetki su slučajevi djece smještene u Zavod „Hum“ koja nisu uključena u obrazovni proces. Od trenutno smještenih osoba, dva maloljetnika su redovni učenici V. i VI. razreda osnovne škole po inkluzivnom programu, jedan maloljetnik je učenik V. razreda osnovne škole, te jedan maloljetnik pohađa I. razred Srednje stručne škole.

Zaposleni

U Zavodu je zaposleno 25 osoba, od čega devet osoba sa VSS (direktor, pomoćnik direktora, tehnički sekretar, pedagog, socijalni radnik, tri vaspitača i radnik na osiguranju); dva sa VŠS (jedan vaspitač i referent za pravne poslove), 11 osoba sa SSS (tehničko i pomoćno osoblje) te tri NK radnika (spremačice).

IV. Slučajevi povreda ljudskih prava

U toku obilaska ustanova istraživački tim je bio otvoren za svaki vid saradnje u zaštiti prava djece, kao i zaposlenih u ustanovama. U nekim ustanovama je zatražena intervencija ombudsmena, u nekim je sam istraživački tim snimio povredu prava djeteta i intervenirao *ex officio*. Saznanja s terena su bili osnova za djelovanje ombudsmena što se može vidjeti i kroz navedene slučajeve.

4.1. Problem saobraćajnice ispred Doma za djecu bez roditeljskog staranja u Tuzli

Direktor ustanove se više puta obraćao općinskim, kantonalnim i federalnim organima zahtjevom da se na saobraćajnici ispred ustanove postave odgovarajuće sigurnosne znakove, jer su život i zdravlje djece koja pohađaju osnovnu školu na suprotnoj strani saobraćajnice svakodnevno ugroženi.

Federalna direkcija za ceste postavila je svjetlosnu signalizaciju visoko iznad saobraćajnice, zbog čega je najčešće vozači i ne primjećuju, ili je ne primjećuju pravovremeno. Institucija ombudsmena intervenirala je tražeći od Federalne direkcije za ceste sigurnije, vidljivije znakove, međutim *odgovoreno je da bi tamo bilo jedino trajno i sigurno rješenje pothodnik za čiju gradnju nemaju dovoljno sredstava*. Stoga za sada ostaje kao jedina realna mogućnost da Institucija ombudsmena od nadležne policijske uprave traži dežurstvo policajaca u vrijeme odlaska i dolaska učenika s nastave.

4.2. Smještaj dječaka u ustanovu protivno njegovoj volji

U "Obiteljskom centru Papa Ivan Pavao II", Vionica, smješten je dvanaestogodišnji dječak koji je od samog dolaska u novu sredinu verbalno iskazivao nezadovoljstvo i želju i potrebu da se vrati bliže ocu i kući. Vremenom se to nezadovoljstvo ispoljilo vidno na njegovom zdravlju i lošim rezultatima u školi. Nakon preporuke ombudsmena upućene centru za socijalni rad u dječakovom prebivalištu, dječak je vraćen u porodičnu sredinu.

4.3. Kršenje prava hraniteljica u socijalno-pedagoškim životnim zajednicama (SPŽZ) Unsko-sanskog kantona i nenamjensko korištenje Đačkog doma u Bihaću

Problem zaštite ljudskih prava u SPŽZ godinama tiho traje i ne rješava se, jer hraniteljice u strahu da izgube i ovakav angažman pomoć ne traže glasno.

Istraživački tim je, nakon obilaska direkcije JU Socijalno-pedagoška životna zajednica u Unsko-sanskom kantonu, Đačkog doma u Bihaću i šest od ukupno 14 kuća unutar JUSPŽZ, a znajući za probleme u komunikaciji kuća i JUSPŽZ, tražio dokaze ispunjenja obaveza prema djeci i hraniteljicama. Tako se došlo do saznanja da ne ispunjavaju obaveze svi stručni saradnici, čija je osnovna obaveza pružanje stručne pomoći djeci smještenoj u SPŽZ i njihovim hraniteljicama; pregledom ugovora o radu i razgovora sa zaposlenicama ustanovljeno je neispunjavanje osnovnih odredbi ugovora o radu od strane poslodavca. Ustanovljeno je nepoštivanje odluke o strukturi naknade za djecu starateljima, koja se odnosi na finansijske naknade za troškove hrane i ostalih potreba za djecu, troškove električne energije, komunalnih usluga, drva i telefona. Posljedice ovakvog odnosa su višestruko štetne, jer direktno ugrožavaju standard življenja i zdravlje djece bez roditeljskog staranja, kao i zdravlje njihovih hraniteljica.

Ombudsmeni su preporukom intervenirali prema Ministarstvu zdravlja i socijalne politike USK, pozivajući se na obaveze nadzora, ali za sada bez očekivanog rezultata, zbog čega će uputiti novu intervenciju osnivaču - Skupštini Kantona, te Federalnoj inspekciji rada, zbog osnovane sumnje u višestruko kršenje prava moguće zloupotrebe i/ili nesavjesnim poslovanjem. U ovoj ustanovi je nužno što prije izvršiti finansijsku kontrolu, uvid u kvalifikacionu strukturu zaposlenih, te strukturu djece smještene u Đački dom namijenjen isključivo za smještaj djece u socijalnoj potrebi. Također je nužno odmah izvršiti provjeru verifikacije mandata članova Upravnog i Nadzornog odbora ustanove.

4.4. Dječiji dom "Kiseljak", Zvornik

Obilazeći ovu ustanovu, istraživački tim je konstatirao prijateljsku atmosferu među djecom, među kojima su bili i njihovi inače česti gosti iz Doma "Rada Vranješević" iz Banje Luke, kao i otvorenost i spremnost same djece da razgovaraju s timom, pokažu svoje sobe i radove.

U razgovoru s direktorom iskazana je mala netrpeljivost porodice iz lokalnog okruženja čija su dva člana sklona neadekvatnom ponašanju, što može negativno utjecati na neku djecu u smještaju i koja je već pokušala za to pažnju javnosti skrenuti na djecu iz Doma. Međutim, prepoznali su se pravi krivci i djeca u smještaju nisu evidentirana kao djeca društveno neprihvatljivog ponašanja.

Osim evidentnog problema sa finansijama, nisu se mogla ni naslutiti kršenja prava djece u ustanovi. Štaviše, tim je zamoljen da putem Centra za socijalni rad u Zvorniku provjeri stanje u jednoj porodici, zbog zabrinutosti za moguće zlostavljanje djevojčice čiji je brat već smješten u ustanovu.

U periodu nakon posjete, tim je iznenadila medijska negativna pažnja vezana za ovu ustanovu zbog navodnog seksualnog zlostavljanja djece. Još više je iznenadila za sada neslužbena informacija iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike RS-a da će ova ustanova biti ukinuta i djeca prebačena u Dom "Rada Vranješević" u Banjoj Luci, a što se i ne naslućuje iz "Strategije unapređenja socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja s planom akcije za period 2009.-2014. RS", u kojoj je ustanova predstavljena vrlo afirmativno.

Ombudsmeni smatraju da je potrebno temeljito provjeriti opravdanost zatvaranja ove ustanove u kojoj su uglavnom djeca, psihičke i fizičke žrtve porodičnih odnosa, i koja su se u ovoj novoj, maloj sredini dobro adaptirala. Posebno bi bilo upitno premještanje djece u Banju Luku, jer su neka od njih prethodno već bila u Banjoj Luci gdje su podlegla iskušenjima velikog i njima nepoznatog grada.¹⁰¹

4.5. JU Dječiji dom "Bjelave", Sarajevo

Zahtjev za zaštitu od diskriminacije u vezi s radom dostavila je protiv ove dječije ustanove odgajateljica povremeno angažirana na tim poslovima. Istragom i uvidom u sistematizaciju dobijenu tokom istraživanja nesporno je utvrđena kadrovska nepopunjenost iako se to predviđa pravilnikom i osigurava budžetom Kantona. Ustanovi je dostavljena preporuka, po kojoj je odbila postupiti, angažirajući advokata da ombudsmene informira o tome kako neće postupiti po preporuci. Ovakav čin i angažman advokata u postupku u kojem se krši zakon traži informiranje osnivača o postupanju, jer kako se radi o javnoj ustanovi čiji je osnivač Kanton, uprava se morala prethodno obratiti Skupštini Kantona i tražiti pravnu pomoć pravobranioca Kantona,¹⁰² koji bi sigurno postupio u skladu s društvenim interesom, koji je daleko od suprotstavljanja preporukama ombudsmena BiH.¹⁰³ O ovoj činjenici svaka, a javna ustanova posebno, mora voditi računa, jer je odgovornost za zakonitost i zaštitu ljudskih prava na takve ustanove direktno prenesena njihovim osnivanjem, od strane organa vlasti.

Slučaj za ombudsmene BiH nije zatvoren.

V. Zapažanja i zabrinutosti ombudsmena

5.1. Nedostatak statističkih podataka

Država, naročito socijalna, mora imati podatke o ukupnom broju stanovnika, njihovom stanju i potrebama, i posebno broju i uzrastu djece s i bez roditeljskog staranja, njihovom smještaju, uslovima odrastanja, odgoja i obrazovanja, njihove zaštite uopće. Stoga u infrastrukturi svake države ključno mjesto zauzima statistika, jer "zvanična statistika je neophodan element

¹⁰¹ U vrijeme pripreme materijala za štampu istraživači su saznali da su sva djeca iz Doma izmještena u Dom Rada Vranješević u Banjoj Luci, a da nije donesena zvanična odluka od nadležnih organa o gašenju ove ustanove. Ova ubrzana promjena bit će predmet interesa ombudsmana, sve sa aspekta najboljeg interesa djece.

¹⁰² Zakon o pravobranilaštvu, novi prečišćeni tekst "Sl. novine Kantona", broj 33/08

¹⁰³ Zakon o zabrani diskriminacije ombudsmene za ljudska prava BiH vidi kao centralni organ za zaštitu od diskriminacije čije se odluke moraju poštivati. U suprotnom, povlači se pitanje odgovornosti i novčano sankcioniranje pravne osobe, odgovorne i fizičke u toj pravnoj osobi.

informacijskog sistema svakog demokratskog društva; ona daje vladi, ekonomiji i javnosti informacije o stanju u ekonomskom, demografskom i društvenom životu, te u oblasti okoliša. U ovu svrhu, agencije moraju prikupljati statističke podatke koje zadovoljavaju test upotrebljivosti korisnika i staviti ih na raspolaganje, da bi se ispoštovalo pravo građanina na javnu informaciju”¹⁰⁴ Shodno Statističkom programu Agencije za statistiku BiH 2009.-2012., planirana statistika socijalne zaštite podrazumijeva aktivnost na prikupljanju podataka o korisnicima svih oblika, mjera i usluga socijalne zaštite, ustanovama socijalne zaštite i zaposlenim u tim ustanovama. Rezultat aktivnosti su:

- Agregirani podaci o korisnicima, ustanovama, mjerama i oblicima socijalne zaštite (maloljetni i punoljetni korisnici prema kategorijama, spolu i starosti, oblici i usluge socijalne zaštite za maloljetne i punoljetne korisnike, ustanove socijalne zaštite po vrstama i broju korisnika i broju zaposlenih)
- Rad na unapređenju statistike socijalne zaštite, na proširenju i dodavanju novih indikatora.

Nepotpunost zvanične statistike, ali i drugi faktori uticali su ***da se ne može govoriti o tačnim podacima koji se tiču djece bez roditeljskog staranja, djece s posebnim potrebama i djece društveno neprihvatljivog ponašanja***. Ne znamo njihov tačan broj, njihovo imovno stanje, zapravo ne možemo procijeniti ni njihove mogućnosti, ni one koje im društvo može pružiti da bi se osigurao dostojanstven, samostalan život, odnosno potpuna socijalizacija.

5.2. Zanemarivanje uloge centara za socijalni rad

Istraživanjem je sveobuhvatno sagledana uloga centara za socijalni rad u svim fazama koje se odnose na zbrinjavanje i zaštitu prava djece u ustanovama. Od izrade anamneze porodice, upućivanja djeteta ometenog u razvoju na ocjenu sposobnosti, praćenja provođenja alternativnih mjera prema maloljetniku društveno neprihvatljivog ponašanja, starateljskih obaveza koje često preuzimaju i sami djelatnici centara¹⁰⁵ do nužnosti posjeta djeci smještenoj u ustanovama i hraniteljskim porodicama. Imajući u vidu sve te uloge centara za socijalni rad, te činjenicu da centri uz navedeno moraju obavljati niz administrativnih poslova, provjerom njihove prakse bilo je lako zaključiti da se administrativni dio posla obavlja nauštrb stručnog.

Nepostojanje primijenjenih normativa za obavljanje stručnog rada u centrima za socijalni rad je evidentno i u 2010. godini kao što je konstatirano u Izvještaju ombudsmena FBiH iz 2005. godine.¹⁰⁶

Nadležni organi u oblasti socijalne zaštite moraju konačno postati svjesni važne uloge centara za socijalni rad koji uglavnom prvi evidentira problem, predlaže moguće rješenje i koji konačno evidentira (ne)uspjeh preduzetih aktivnosti.

Stoga se bez ikakve sumnje može zaključiti da već donesene strategije iz oblasti socijalne zaštite ili one koje će tek biti donesene na nivou države neće imati željeni rezultat ako se, kao prvi korak, sada i odmah ne pokrenu reforme i reorganizacija centara za socijalni rad i ne donesu primjenjivi normativi i standardi za njihov rad.

Uz ovu reformu istovremelno treba voditi nužnu racionalizaciju prava korisnika i tek tada se može očekivati da se uredi oblast socijalne zaštite, kako to mora biti u zemlji s velikim broja građana u

¹⁰⁴ Iz Osnovnih principa o statistici UN-a

¹⁰⁵ Ima slučajeva da je jedan socijalni radnik u centrustaratelj za više desetina djece/osoba

¹⁰⁶ Normativi iz 1988. su formalno na snazi u FBiH, ali se ne primjenjuju

stanju socijalne potrebe i kako je to uređeno u drugim tranzicijskim zemljama i kod najbližih susjeda, zemalja nekadašnje zajedničke države¹⁰⁷.

5.3. Nedefiniran odnos ustanova i osnivača

- Analiza odnosa ustanova za zbrinjavanje djece i osnivača može se definirati na sljedeći način: postoje ustanove, ali malobrojne, koje od svog osnivača i nadležnog organa vlasti u oblasti socijalne skrbi u cijelosti imaju odgovarajuću finansijsku i drugu podršku (npr. KJU Dom za djecu bez roditeljskog staranja "Bjelave");
- Postoje ustanove koje nemaju odgovarajuću podršku osnivača, nego se izdržavaju samo od uplata na ime smještaja djeteta, iz čega se izdvajaju sredstva za plaće osoblja i za sve potrebe djece. Nerijetko uplate na ime smještaja djeteta koje dolazi iz drugog kantona nisu redovne, pa se snalaze na različite načine - izdavanjem poslovnog prostora, kuhanjem za javnu kuhinju, organiziranjem akcija za prikupljanje odjeće, obuće, igračaka (npr. JU "Dom i porodica", Zenica);
- Postoje i ustanove koje su potpuno nepoznate vlastima iz oblasti socijalne zaštite i samo rijetki iz neposrednog okruženja uopće znaju da su to ustanove u kojima su smještena djeca (npr. Obiteljski centar „Papa Ivan Pavao II.“, Vionica-Čitluk);
- U pogledu registracije, uz javne ustanove registrirane u sudu, postoje SOS sela, "Priateljska kuća" u Doboju, Selo mira Turija koja je osnovao strani donator¹⁰⁸ kao humanitarne organizacije, i/ili fondacije registrirane u ministarstvima pravde BiH ili entiteta, te socijalno-pedagoških životnih zajednica osnovanih odlukom organa vlasti.

5.4. Stanje objekata u kojima su smještena djeca

- Ovo stanje odnosi se na objekat u cjelini, gdje je tokom posjete posebna pažnja posvećena interijeru. Neka od zapažanja su da postoje:
- ustanove, ali kao rijetki izuzeci koje su u cijelosti prilagođene potrebama djece određenog uzrasta (Centar za djecu bez roditeljskog staranja "Duga", Kulen-Vakuf; Organizaciona jedinica JU "Doma i porodice"- Mali porodični dom, Zenica, "Mala škola", Vareš);
- ustanove koje izgledaju kao svaki drugi višespratni stambeni objekat i ni vanjskim ni unutrašnjim uređenjem ne odaju objekat u kojem su smještena djeca (npr. Dječiji dom "Rada Vranješević", Banja Luka i JU "Dom i porodica", Zenica);
- ustanove u kojima sanitarni, mokri čvor treba urednije održavati i prilagoditi broju djece (npr. Al Walidein-Gazzaz, Sarajevo);
- smještaji koje čini nekoliko niskih objekata, strukturiranih kao stanovi za porodicu, ali s hladnim pločicama na podu, s glomaznim namještajem, lošim osvjetljenjem i nedostatkom prirodnog osvjetljenja, neprilagođenim interijerom (npr. Selo mira Turija-Lukavac);
- ustanove koje već vanjskim strogim izgledom pretpostavljaju objekat sasvim druge namjene od pružanja toplog doma za djecu, porodične atmosfere, čija je unutrašnjost u mermeru što

¹⁰⁷ Slovenija je u cijelosti zadržala normative i standarde za oblast socijalne zaštite iz bivše SFRJ, koji decenijama uspješno funkcioniraju

¹⁰⁸ Članovi upravnog i nadzornog odbora su stranci

ipak nije prilagođeno za životni prostor djeci uzrasta do 16 godina (npr. Štadlerov dom za djecu "Egipat", Sarajevo);

- objekti organizirani kao natprosječno lijepo organiziran porodični smještaj, s urednim, održavanim dvorištem i životinjama o čemu zajednički brinu i djeca i odrasli ("Priateljska kuća", Doboj);
- smještaji neopravdano udaljeni od glavne saobraćajnice, zdravstvenih, predškolskih i obrazovnih institucija (npr. JU Socijalno-pedagoške životne zajednica Vrelo-Cazin);
- ustanove smještene uz samu magistralnu saobraćajnicu s problematičnim prijelazom za djecu školskog uzrasta (JU Dom za djecu, Tuzla).

5.5. Zdravstvena zaštita

Zdravstvena zaštita je formalno regulirana za svu smještenu djecu, ili preko njihove porodice, ili preko zaposlenih u ustanovi. Problemi se ipak često javljaju vezano za ovjeru zdravstvene knjižice, ako je dijete upućeno u ustanovu iz drugog kantona, kada se knjižica mora slati na ovjeru u kanton gdje je izdata, problem se javlja i za samu zdravstvenu uslugu, jer je ona dostupna, odnosno zavisi od sporazuma između samih kantonalnih zavoda zdravstvenog osiguranja. Prisutan je ozbiljan problem ranog dijagnosticiranja zdravstvenih teškoća djeteta, često zbog kasnog otkrivanja dolazi do nemogućnosti otklanjanja problema i/ili pružanja potpune rehabilitacije djetetu. Evidentno je sve veći broj djece s posebnim potrebama smješten u ustanove za djecu bez roditeljskog staranja, ali za to nisu osigurani odgovarajući i kadrovski i smještajni uslovi.

5.6. Obrazovanje

Istraživanje prava djece smještene u ustanove u pogledu uživanja prava na obrazovanje pokazalo je da:

- djeca smještena u ustanove najčešće idu u škole koje će im najbrže pružiti priliku za osamostaljivanje. Stoga su to najčešće zanatske škole, trgovačka, vrlo rijetko gimnazija, tehnička i medicinska škola (npr. Selo mira Turija-Lukavac);
- je primijećena pojava ponavljanja završnih razreda srednje škole, ne zbog neučenja i neodgovornosti djece, nego da bi ostali još jednu godinu u smještaju s obzirom da nemaju gdje da se vrate (npr. JU Dom za djecu Tuzla) ili se ne osjećaju dovoljno sigurnim za samostalan život;
- je često problem polaganja vanrednih razreda, uzrokovan djetetovim zapuštanjem u porodici i kašnjenjem smještaja u ustanovu, vezan za problem plaćanja visokih taksi za polaganje razreda, čak i za razrede osnovne škole¹⁰⁹;
- najveći broj djece smještene u institucije ne stiže univerzitetsko obrazovanje i iz razloga što moraju napustiti instituciju ubrzo nakon sticanja punoljetstva što se u nekim sredinama pokušava riješiti organiziranjem tzv. kuće na pola puta, ali takvih kuća nema dovoljno.

5.7. Komunikacija s biološkom porodicom, prijateljima, okruženjem

¹⁰⁹ Shodno zakonu, osnovno obrazovanje je obavezno i besplatno

Komunikacija s biološkom porodicom pokušava se održati uglavnom zalaganjem službi socijalne zaštite koje su dijete uputile u ustanovu i koje ponekad osiguravaju sredstva za posjete porodice i/ili odlaske djeteta u posjetu porodici i naporom zaposlenih u ustanovama. Istraživanje je pokazalo da komunikacija s porodicom direktno zavisi od izbora ustanove (udaljenost od doma, skup prijevoz i/ili neodgovarajući prijevoz) o čemu se ne vodi uvijek računa, nego se dijete smješta u ustanovu u kojoj je cijena smještaja prihvatljiva za organ starateljstva djetetovog prebivališta, ili se nikako ne plaća jer se radi o ustanovama registriranim kao neprofitabilne (Npr. Obiteljski centar "Papa Ivan Pavao II." Vionica- Čitluk).

Neke ustanove razvijaju dobre odnose s drugim ustanovama, u vidu razmjene djece, ljetovanja/gostovanja i potiču međusobna prijateljstva čak i u regiji sa susjednim državama (npr. Dom za djecu i omladinu "Kiseljak", Zvornik; Ustanova za predškolski odgoj i socijalnu skrb "Majčino selo", Međugorje-Bijakovići).

U svrhu međusobnog zbližavanja ustanova, organiziraju se u BiH susreti djece smještene u ustanove bez roditeljskog staranja, koji prate sportska i druga takmičenja djece, ali ima slučajeva da neke ustanove nisu nikada učestvovala na susretima niti znaju za njih (npr. Obiteljski centar "Papa Ivan Pavao II." Vionica- Čitluk).

Neke ustanove razvile su prijateljske odnose s lokalnom zajednicom i djeca komuniciraju, posjećuju se, uče zajedno, igraju se (Npr. JU "Dom i porodica", Zenica).

U nekim ustanovama je menadžment izričito protiv ideje tzv. prijateljske porodice koja bi mogla redovno, nedjeljno ili prigodno ugostiti nekoliko djece, povesti ih u kino, pozorište, na koncert ili utakmicu, uz prethodno osigurano rješenje centra za socijalni rad koji bi odobrenje izdao tek nakon urađene sveobuhvatne anamneze porodice koja želi ugostiti dijete (Npr. izjava direktora Doma "Bjelave", Sarajevo)

5.8. Problemi djece s posebnim potrebama

Zbrinjavanje djece s posebnim potrebama je kumulativno, složeno pitanje socijalne i zdravstvene zaštite, odgoja i obrazovanja. S tim u vezi bi sve nadležne institucije iz tih oblasti morale pratiti i zajednički rješavati ovo pitanje, ali to nije slučaj.

Djeca s posebnim potrebama koja su korisnici usluga dnevnih centara najčešće imaju problem prijevoza, ili zbog toga što ustanova nema sredstva da ga organizira (najčešće se organizira kratkoročnom donacijom, ne sistemski) ili zato što je dijete nastanjeno daleko od dnevnog centra i za njega samoga se prijevoz ne može organizirati. U tom slučaju se ne osigurava ni patronažni tretman djeteta. Otvara se i pitanje do kojeg uzrasta osoba može koristiti dnevne centre i okupacione radionice, jer se najčešće postavlja određena dobna granica, neovisno o njihovom interesu i koristi za socijalizaciju osobe. Posebno je pitanje ustanova za trajni smještaj djece s posebnim potrebama. Stanje u tim ustanovama je bilo predmet ranijeg istraživanja ombudsmena za ljudska prava BiH i pokazalo je potpunu marginaliziranost problema za državne organe na svim nivoima vlasti.¹¹⁰

¹¹⁰ Vidjeti više u Specijalnom izvještaju o stanju u ustanovama za zbrinjavanje mentalno invalidnih lica u BiH, www.ombudsmen.gov.ba

5.9. Problemi djece u vaspitno-popravnom domu, odgojno-popravnim ustanovama, disciplinskom i dnevnom centru

Pravosuđe u BiH je ustanovilo čitav spektar institucionalnih i vaninstitucionalnih mjera koje se mogu odrediti prema maloljetniku, pri čemu se, kaže Zakon, vodi računa o uzrastu, stepenu obrazovanja, psihofizičkim svojstvima i stepenu odgojne zapuštenosti. U stvarnosti je odabir za smještaj vrlo sužen, jer ne postoje odgovarajuće ustanove. Nerijetko se djeca i ne smještaju u posebne ustanove za maloljetnike u sukobu sa zakonom, jer u njima nema dovoljno mjesta (Banja Luka i Tuzla), pa se nekada koriste tzv. odjeljenja u zatvorskim jedinicama (Zenica).

Sami odgajatelji su ukazali na problem blizine objekta za smještaj maloljetnika u sukobu sa zakonom i objekta za odrasle osobe upućene na izdržavanje zatvorske kazne.

Evidentan problem je nedolaženje maloljetnika u disciplinski centar ili neredovno dolaženje, što nije nužno zbog neodgovornog roditelja/staratelja, nego i zbog udaljenosti mjesta stanovanja maloljetnika, nedostatka sredstava za prijevoz. U BiH organiziran je ovakav centar u Vogošći i Tuzli i nemoguće je zamisliti da u njega dolaze djeca iz udaljenih mjesta, ako moraju redovno pohađati školu i plaćati za prijevoz.

Dnevni centri za djecu zatečenu u prosjačenju i u riziku od društveno neprihvatljivog ponašanja slične koncepcije organizirani su u Tuzli i Sarajevu. Rezultati ovih centara su evidentno dobri, ali oni nisu u sistemu zaštite, nego su organizirani na nivou projekta različitih donatora.

Prihvatna stanica u Banjoj Luci rezultat je zajedničkog djelovanja sistema socijalne zaštite, policije i Ministarstva pravde RS-a. Rezultati njenog rada su pokazali višestruku korist, od smanjenja/eliminiranja prosjačenja do osiguranja da je veliki broj djece upisan u matične knjige rođenih, jer se djeca mogu vratiti roditeljima tek kada se validnim dokumentima dokaže ko su roditelji.

VI. Preporuke

S ciljem prevazilaženja utvrđenih slabosti u funkcioniranju ustanova za zbrinjavanje djece u BiH, što neupitno ima za posljedicu kršenje i/ili ugrožavanje prava djece, ombudsmeni BiH donose sljedeće

P R E P O R U K E

I.

Ministarstvo civilnih poslova BiH

a) da, u skladu s nadležnošću vezanom za koordinaciju u oblasti rada, zdravstva, socijalne zaštite i obrazovanja utvrđenu članom 15. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave BiH, te obavezom iz zajedničke Deklaracije o koordinaciji socijalne sigurnosti u Jugoistočnoj Evropi¹¹¹, sačini informaciju o realizaciji mjera utvrđenih dokumentom "Zaštita djece bez roditeljskog staranja i porodice pod rizikom od razdvajanja u BiH 2006.-2016.", s posebnim fokusom na donošenje akcionog plana za transformaciju institucija za djecu bez roditeljskog staranja i uspostavljanje minimuma socijalnih usluga predviđeno kao kratkoročni zadatak¹¹², te punu informaciju o urađenom dostavi Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH u roku od 30 dana i prezentira javnosti kroz medije;

b) da, u koordinaciji s nadležnim ministarstvima, odmah preduzme sve mjere za uvođenje u praksu minimalnih standarda usluga u oblasti dječije zaštite, izrađenih i pilotiranih u okviru projekta "Osiguravanje prava na kvalitetnu socijalnu zaštitu za kvalitetniji život ugroženih kategorija djece u BiH" koje je sačinila organizacija "Save the children" UK, uz aktivnu uključenost nadležnih ministarstava oba entiteta, i Instituciju ombudsmena za ljudska prava BiH informira o realizaciji standarda u roku od 90 dana;

c) da, u skladu sa zaključnim razmatranjima Komiteta UN-a o pravima djeteta, inicira promjenu zakonske regulative koja se odnosi na centre za socijalni rad, imajući u vidu svoju koordinirajuću ulogu, te činjenicu da su komiteti UN-a upozorili BiH da postojeća pozicija centara za socijalni rad uzrokuje kršenje ljudskih/dječijih prava;

d) da, putem nadležnih entitetskih i kantonalnih ministarstva zdravstva, inicira provjeru, kontrolu i praćenje zdravlja trudnica i novorođene djece zbog sumnje iskazane od stučnjaka da se u

¹¹¹ „Vijeće ministara BiH i Ministarstvo civilnih poslova BiH, u okviru svojih nadležnosti, i zajedno s nadležnim institucijama entiteta i Brčko Distrikta BiH, dat će puni doprinos u ispunjenju ciljeva zacrtanih u Deklaraciji“, rekao je u oktobru 2010. godine na Trećoj ministarskoj konferenciji o koordinaciji socijalne sigurnosti i reformi socijalne sigurnosti u Jugoistočnoj Evropi ministar Sredoje Nović

¹¹² U dokumentu Zaštita djece bez roditeljskog staranja i porodice pod rizikom od razdvajanja u BiH 2006.-2016. predviđen kao kratkoročan zadatak

poslijeratnom periodu u BiH rađa evidentno veći broj djece s posebnim potrebama u odnosu na prijeratni period, zbog čega raste potreba za smještajem ove djece u ustanove;

e) da Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH dostavi informacije o konkretnim aktivnostima preduzetim u skladu s dokumentom "Politika u oblasti invalidnosti u BiH"¹¹³ u roku od 60 dana i prezentira ih javnosti;

f) da, putem nadležnih ministarstava, lobira za izmjene zakona o radu entiteta i Brčko Distrikta BiH u dijelu prava na plaćeno odsustvo majci/usvojiteljici i/ili ocu/usvojitelju sadašnjim propisom nepravedno uskraćeno za odsustvo nakon usvajanja djeteta.

II.

Ministarstvu finansija i trezora BiH

a) da razmotri sve mogućnosti realiziranja oslobađanja od PDV-a svih nabavki i usluga potrebnih za rad ustanova socijalne zaštite i o tome u najkraćem mogućem roku, ali ne kasnije od decembra 2010. Godine, izvijesti Instituciju ombudsmena za ljudska prava BiH i bh. javnost.

b) također da razmotri uvođenje u praksu dobro iskustvo drugih zemalja koje za socijalnu zaštitu izdvajaju sredstva i iz poreza na luksuznu robu (piće, cigarete i sl), te igre na sreću i kocku.

III.

Ministarstvu pravde BiH

a) da Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH u roku od 60 dana dostavi informaciju o mjerama koje su preduzete na provođenju Strategije protiv maloljetničkog prijestupništva u BiH 2006.-2010. godine", s posebnim osvrtom na dio koji se odnosi na institucionalni okvir za provođenje odgojnih mjera, maloljetničkog zatvora i sigurnosnih mjera.

b) da inicira izmjene i dopune Zakona o udruženjima i fondacijama BiH kojima će precizirati pod kojim uslovima humanitarne organizacije, udruženja građana, fondacije, domaće i strane, mogu osnivati ustanove u oblasti socijalne zaštite i organizirati njihov rad, te u roku od 90 dana informirati Instituciju ombudsmena za ljudska prava BiH o programu za realizaciju ove preporuke.

IV.

Vladi Federacije BiH

- da razmotri mogućnosti uspostave fonda za socijalnu zaštitu s ciljem postizanja socijalne izjednačenosti prava svih na teritoriji FBiH, po ugledu na već postojeći Javni fond u RS-u, te u roku od 90 dana informira Instituciju ombudsmena za ljudska prava BiH o realizaciji ove preporuke.

¹¹³ "Sl.glasnik BiH", broj 76/08

V.

Vladama Federacije BiH i Republike Srpske

Da vlade FBiH i RS-a, putem nadležnih ministarstva, iniciraju donošenje pravilnika s jedinstvenim kriterijima za otkrivanje i ocjenjivanje sposobnosti, razvrstavanje i evidenciju djece i omladine ometene u fizičkom i psihičkom razvoju koji bi se primjenjivao u oba entiteta i o realizaciji ove preporuke izvijeste Instituciju ombudsmena za ljudska prava BiH u roku od 90 dana.

VI.

Ministarstvo rada i socijalne zaštite FBiH

Federalna uprava za inspekcijske poslove

-da odmah izvrše nadzor i pregled ustanove "Obiteljski centar Papa Ivan Pavao II", u Vionici i Čitluku, u koje se djeca upućuju rješenjima centara za socijalni rad, ali nad kojima nadzor Ministarstvo nije nikada izvršilo i nema ih u zvaničnoj evidenciji ustanova za smještaj djece bez roditeljskog staranja i o rezultatima informira Instituciju ombudsmena za ljudska prava BiH u roku od 15 dana.

VII.

Skupštini Unsko-sanskog kantona

a) da osigura hitnu provjeru stanja prava djece i osoblja koje o njima brine u socijalno-pedagoškim životnim zajednicama, posebno u odnosu na ispunjenje Odluke o naknadi za smještaj djeteta;

b) osigura hitnu provjeru stvarne svrhe Đačkog doma u Bihaću u odnosu na namjenu zbog koje je osnovan i da o realizaciji navedenih preporuka izvijesti Instituciju ombudsmena za ljudska prava BiH u roku od 60 dana.

VIII.

Federalnoj inspekciji rada

-da izvrši hitnu provjeru ispunjavanja prava iz ugovora o radu za osobe angažirane u socijalno-pedagoškim životnim zajednicama za brigu o djeci bez roditeljskog staranja, s posebnim osvrtnom na popunjenost radnih mjesta sistematiziranih unutrašnjim aktima o sistematizaciji i da li se na tim radnim mjestima angažira osoblje po osnovu ugovora o djelu. Informaciju o realizaciji ove preporuke dostaviti ombudsmenima u roku od 60 dana.

Aneks I. Raspored posjeta

Raspored posjeta projektnog osoblja u ime Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH ustanovama socijalne zaštite (zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja, djeca s posebnim potrebama, te djeca društveno neprihvatljivog ponašanja)

Ustanova	Tip ustanove	Datum posjete	Sastav delegacije u ime ustanove ¹¹⁴
Dječiji dom „Al Walidein“, Sarajevo	Fondacija „Al-Amana“, Sarajevo	2.3.2010.	• Senad Lubovac, v.d. direktora škole • Huso Buljubašić, direktor internata
SOS Kinderdorf International dječije selo, Sarajevo	Međunarodna nevladina organizacija	2.3.2010.	• Nermina Bećirević, rukovodilac psihološko-pedagoškog odjela
KJU Dom za djecu bez roditeljskog staranja „Bjelave“, Sarajevo	Kantonalna javna ustanova	3.3.2010.	• Amir Zelić, direktor • Hajrija Kozarić, šefica službe za vaspitno-pedagoški rad
Dnevni centar za djecu u riziku, Sarajevo	Projekat	8.3.2010.	• Koordinatorica dnevnog centra
Štadlerov dječiji dom „Egipat“, Sarajevo	Humanitarna organizacija „Provincija Sestre Služavke Malog Isusa“	9.3.2010.	• Časna sestra M. Marina Piljić, provincijalna glavarica • Časna sestra • M. Admirata Lučić • Časna sestra • M. Ana-Marija Kesten
JU Dom i porodica, Zenica	Javna ustanova	9.3.2010.	• Branko Dilber, direktor • Dženana Gračo, koordinatorica OJ „Mali porodični dom“ • Alma Mrako, voditeljica odgojno-obrazovnog rada • Enisa Herceg, socijalna radnica • Amela Harmandić-Tabak, psihologinja
Udruženje „Humanost“, Zenica	Udruženje	11.3.2010.	• Dženana Čerimić, menadžer
Dnevni centar za djecu s višestrukim smetnjama u razvoju „Duga“, Novi Travnik	Javna ustanova	17.3.2010.	• Malina Kvasina, direktorica
JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja, Tuzla	Javna ustanova	17.3.2010.	• Ibro Đozić, direktor • Begzada Kadrić, dipl. pravnik-sekretar
Dnevni centar za djecu u riziku „Zemlja djece“, Tuzla	Udruženje	17.3.2010.	• Mirsada Bajramović, direktorica
Centar za djecu s višestrukim smetnjama „Koraci nade“, Tuzla	Udruženje građana	18.3.2010.	• Jasmina Krivošija, direktorica • Selma Peštalić, defektologinja • Jasna Jahić, administrativna radnica
Fondacija Rudolf Walter, Selo mira Turija, Lukavac	Međunarodna nevladina organizacija	18.3.2010.	• Osman Pozderović, direktor • Salih Kunić, pedagog • Muamer Jaganjac, defektolog-oligofrenolog • Josipa Kurbatfinski, socijalna radnica

¹¹⁴ Sastav delegacije iz Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH činile su konsultantica pravnik i konsultantica psiholog

Starateljska kuća „Duga“, Gradačac	Pri Centru za socijalni rad Gradačac	23.3.2010.	• Aida Avdić, dipl. Pravnica u Centru za socijalni rad Gradačac
SOS Kinderdorf International dječije selo, Gračanica	Međunarodna nevladina organizacija	24.3.2010.	• Eldar Ćivić, direktor • Sanja Pavlović, rukovoditeljica psihološko-pedagoškog odjela
JU Socijalno-pedagoške zajednice Unsko-sanskog kantona (Bihać, Velika Kladuša, Bosanska Krupa, Vrelo-Cazin, Ključ, Bosanski Petrovac, Sanski Most)	Javna ustanova	30.3.2010.	• Agan Abdić, stručni saradnik, po ovlaštenju zamjenik direktorice u odsustvu • Alma Mešić, psihologinja • Hatidža Toromanović, socijalna radnica • Hasiba Alagić, šefica računovodstva • Staratelji: Sadeta Čudić, Sanida Zečević, Indira Šljivar, Rahila Ljubijankić, Fatima Mujadžić, Meleća Arnautović
Centar za djecu bez roditeljskog staranja „Duga“, Kulen Vakuf	Međunarodna nevladina organizacija	30.3.2010.	• Admir Lješćanin, direktor • Jasminka Vajzović, pedagoginja
Centar za djecu s višestrukim smetnjama „Los Rosales“, Mostar	Javna ustanova	30.3.2010.	• Jasna Rebac, direktorica
JU Dječiji dom „Mostar“, Mostar	Javna ustanova	31.3.2010.	• Ćamil Ramić, direktor
Centar za djecu s višestrukim smetnjama „Marija-naša nada“, Široki Brijeg	Ustanova	31.3.2010.	• Slobodan Karačić, direktor
Obiteljski centar Papa Ivan Pavao II. Vionica-Čitluk	Udruženje	7.4.2010.	• Grgo-fra Kornelije Kordić, pročelnik • Kornelija Kordić, direktorica • Branko Barišić, psiholog
Ustanova za predškolski odgoj i socijalnu skrb „Majčino selo“, Bijakovići-Međugorje	Ustanova	13.4.2010.	• Fra Svetozar Kraljević, direktor • Časna sestra Mirela, učiteljica • Josipa Bubalo, psihologinja
Dječiji dom „Kiseljak“, Zvornik	Javna ustanova socijalne zaštite	13.4.2010.	• Zoran Radosavljević, direktor
Dom za smještaj djece i omladine bez roditeljske zaštite „Priateljska kuća“, Doboj	Projekat	13.4.2010.	• Kata Savić, dipl pravnica u Centru za socijalni rad • Marliz, direktorica Doma
JU Dječiji dom „Rada Vranješević“, Banja Luka	Javna ustanova	14.4.2010.	• Svjetlana Blagojević, direktorica • Vinka Belenzada • Aleksandra Ostojić-Ždrnja, psihologinja • Vladimir Kajkut, pravnik-sekretar
Socijalno-pedagoške zajednice, Banja Luka	Projekat koji vodi Centar za socijalni rad Banja Luka	14.4.2010.	• Borka Vukajlović, direktorica Centra za socijalni rad • Dijana Batos, dipl. socijalna radnica • Branka Bojić, dipl. socijalna radnica • Bojan Arula, dipl. socijalni radnik • Gosp. Đokić, pomoć žrtvama nasilja • Jadranka, pravnica
Socijalno-pedagoška zajednica, Laktaši	Projekat koji vodi Centar za socijalni rad Laktaši	14.4.2010.	• Branka Ostojić, direktorica Centra za socijalni rad • Nada Omičević, socijalna radnica • Ljiljana Jeremić, socijalna radnica
Socijalno-pedagoška zajednica, Gradiška	Projekat koji vodi Centar za	14.4.2010.	• Mile Macura, direktor Centra za socijalni rad • Biljana Kovačević, socijalna radnica

	socijalni rad Gradiška		• Sabaheta Husadžinović, socijalna radnica
„Udruženje hranitelja i staratelja“, Banja Luka	Udruženje	14.4.2010.	• Miroslav Šmitran, predsjednik udruženja
Centar za djecu s pp „Zaštiti me“, Banja Luka	Javna ustanova	15.4.2010.	• Miroslav Gajić, direktor
Vaspitno-popravni dom za maloljetnike, Tunjice	Ministarstvo pravde	15.4.2010.	• Pero Ljubić, direktor • Ranko Glamočanin, rukovodilac odjeljenja za maloljetnike • Predrag Vuksan, specijalni pedagog • Nada Đajić, socijalna radnica
Socijalno pedagoška zajednica, Novi Grad	Projekat koji vodi Centar za socijalni rad Novi Grad	15.4.2010.	• Radmila Ignjatović, pedagoginja • Željka Adamović, socijalna radnica
Zavod za vaspitanje muške djece i omladine „Hum“, Sarajevo	Javna ustanova	13.5.2010.	• Muhamed Agić, direktor • Nikola Bender, pomoćnik direktora
KJU Disciplinski centar za maloljetnike, Vogošća	Javna ustanova	15.5.2010.	• Samir Suljagić, direktor • Đenita Ljuca, šefica Službe za stručni rad i resocijalizaciju
Ustanova za prihvatanje i odgoj djece „Mala škola“, Vareš	Ustanova	19.5.2010.	• Snježana Pavić, v.d. direktora

Aneks II. Osnovni podaci o ustanovama

Naziv ustanove ¹¹⁵	Osnivač	Finansiranje	Kapacitet ustanova			
			Ukupno	Dječaci	Djevojčice	Dobna struktura
Centar za djecu bez roditeljskog staranja "Duga", Kulen Vakuf	Strana nevladina organizacija Schutzengel gesucht iz Njemačke	Sredstva prikupljena od raznih humanitarnih akcija	Trenutno na smještaju 25 djece	14	11	od 0 do 6 godina
„Dječiji dom“, Mostar	Grad Mostar	Mjesečni iznos koji uplaćuju centri za socijalni rad po čijim rješenjima se djeca smještaju, te povremene donacije	Trenutno na smještaju 44 djece	22	22	od 7 do 21 godina
Dječiji dom „Rada Vranješević“, Banja Luka	Vlada RS-a	Budžet Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite RS-a, te mjesečni iznos koji uplaćuju centri za socijalni rad po čijim rješenjima se djeca smještaju	Trenutno na smještaju 79 djece	40	39	od 0 mjeseci do 21 godina
„Dom i porodica“, Zenica	Općina Zenica	Mjesečne uplate centara za socijalni rad koji smještaju djecu te od iznajmljivanja prostora Doma i pripreme hrane za narodnu kuhinju Zasebnu organizacionu jedinicu predstavlja Mali porodični dom koji u cijelosti finansira Općina Zenica.	Trenutno na smještaju 121 dijete	61	60	od 0 do 18 godina
Dom za djecu bez roditeljskog staranja „Bjelave“, Sarajevo	Kanton Sarajevo	Budžet Kantona Sarajevo, mjesečne uplate nadležnih centara za socijalni rad i donacije.	Trenutno je smješteno 106 djece	64	42	od 0 mjeseci do 20 godina

¹¹⁵ Ustanove su složene redoslijedom istim kao u izvještaju

JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja, Tuzla	Tuzlanski kanton	Budžetska sredstva TK, kao i iz vlastitih prihoda Doma jednim dijelom kao i raznih donacija	Trenutno je smješteno 91 djetete			od 0 mjeseci do 18 godina
Dom za djecu i omladinu „Kiseljak“, Zvornik¹¹⁶	Vlada RS	Ugovorni odnos sa centrima za socijalni rad sa čijeg područja je djetete smješteno	Trenutno je smješteno 30 djece	22	8	od 6 do 17 godina
Obiteljski centar „Papa Ivan Pavao II“, Vionica-Čitluk	Časna sestra Josipa Kordić, nakon čije smrti ulogu direktora preuzima njen brat Grgo fra Kornelije Kordić i sestra Kornelija Kordić	Donacije od stranih dobročinitelja, pretežno iz Italije.	Trenutno je smješteno 74 djece			
Osnovna škola i dječiji dom „Al Walidein-Gazzaz“, Sarajevo	Fondacija "Al-Amana" Sarajevo	Fondacije „Al-Amana“ i dijelom od Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo	Školu pohađa 370 učenika od kojih je 173 smješteno u internatu			
Štadlerov dječiji dom Egipat, Sarajevo	Humanitarna organizacija „Provincija BZBDM Sestre Služavke Malog Isusa“	Ustanova se finansira radom časnih sestara i finansiranjem smještaja djeteta iz centara za socijalni rad	Trenutno je smješteno 17 djece			Od 6 do 21 godina
Ustanova za prihvati odgoj djece „Mala škola“, Vareš	„Školske Sestre Franjevke Krista Kralja, Bosansko-hrvatska provincija Prečistog srca Marijana“	Mjesečni iznos koji uplaćuju centri za socijalni rad po čijim rješenjima se djeca smještaju, te od različitih dobrotvornih organizacija u Bosni i Hercegovini i inozemstvu.	Trenutno je smješteno 9 djece	3	6	

¹¹⁶ U vrijeme pripreme materijala za štampu istraživači su saznali da su sva djeca iz Doma izmještena u Dom "Rada Vranješević" u Banjoj Luci, a da nije donesena zvanična odluka nadležnih organa o gašenju ove ustanove.

Fondacija Rudolf Walter Selo mira Turije, Lukavac	Predstavništvo strane humanitarne organizacije „Rudolf Walter Stiftung” koja je osnivač	Donacije 2/3, a ostalo 1/3 iz mjesečne uplate centara za socijalni rad	Trenutno je smješteno 126 djece			
„Prijateljska kuća“, Doboj	Plod suradnje humanitarne organizacije iz Holandije i Centra za socijalni rad Doboj	Donatori-holandska organizacija Sticing Hullpaktie finansira troškove smještaja i obrazovanja djece, a Općina Doboj finansira troškove struje i vode.	Smješteno je 7 djece	2	5	Od 6 do 18 godina
Sirotište “Duga”, Gradačac	JU Centra za socijalni rad Gradačac, Općine Gradačac i H.O.“Kinderberger” iz Stuttgarta	Budžet Općine Gradačac, te Ministarstva za rad i socijalnu politiku TK	Smješteno je 7 djece	/	7	Od 6 do 20 godina
Socijalno-pedagoške životne zajednice Republike Srpske(Banja Luka, Laktaši,Gradiška, Novi Grad)	Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS-a u saradnji s općinama Banja Luka, Laktaši, Gradiška i Novi Grad	Nadležni centar za socijalni rad vrši isplatu za smještaj djece bez roditeljskog staranja u visini cijene smještaja za djecu smještenu u domu.	Trenutno je smješteno 44 djece	16	28	Od 3 do 20 godina
Socijalno-pedagoška životna zajednica(SPŽZ) Unsko-sanskog kantona	Skupština i Vlada Unsko-sanskog kantona	Budžetska sredstva	Trenutno je smješteno 132 djece	75	57	od 0 do završetka započetog školovanja

SOS Kinderdorf International dječije selo, Gračanica	Predstavništvo strane humanitarne organizacije „SOS-Kinderdorf International“	Donacije i mjesečne uplate centara za socijalni rad za smještaj djece u Dječije selo. Najveći dio budžeta obezbjeđuje SOS Kinderdorf International, dok je 30% sredstava osigurano u BiH.	Trenutno je smješteno 65 djece u SOS dječijem selu, 28 osoba u Kući za mlade, te 17 osoba na programu polusamostalnog života	29 dječaka u SOS dječijem selu; 19 osoba muškog spola u Kući za mlade; 6 osoba muškog spola na Programu polusamostalnog života	36 djevojčica u SOS dječijem selu; 9 osoba ženskog spola u Kući za mlade; 11 osoba ženskog spola na Programu polusamostalnog života	SOS dječije selo: Od 5 do 16 godina; Kuća za mlade: od 14 godina do završetka srednje škole; Program polusamostalnog života: od završetka srednje škole do najviše 3 godine
SOS Kinderdorf International dječije selo, Sarajevo	Predstavništvo strane humanitarne organizacije „SOS-Kinderdorf International“	Donacije i mjesečne uplate centara za socijalni rad za smještaj djece u Dječije selo. Najveći dio budžeta osigurava SOS Kinderdorf International, dok je 30% sredstava osigurano u BiH.	Trenutno je smješteno 83 djece u SOS dječijem selu, 36 djece u kućama za mlade, te 14 mladih osoba u Programu polusamostalnog života.			SOS dječije selo: Od 5 do 16 godina; Kuća za mlade: od 14 godina do završetka srednje škole; Program polusamostalnog života: od završetka srednje škole do najviše 3 godine
Ustanova za predškolski odgoj i socijalnu skrb "Majčino selo", Međugorje-Bijakovici	Pokojni fra Slavko Barbarić	Sredstva koja uplaćuju centri za socijalni rad za smještaj djece, te od prodaje suvenira koje izrađuju djeca. Donacije dobivaju od hodočasnika koji dolaze u Međugorje, te od domaćih poduzetnika	Trenutno je smješteno 47 djece	27	20	od 1 do 19 godina
Centar za djecu i mladež s teškoćama u razvoju „Duga“, Novi Travnik	Općina Novi Travnik	Centri za socijalni rad plaćaju za djecu koju oni upućuju i/ili čiji su roditelji u stanju socijalne potrebe. Ponekad plaćaju i sami roditelji.	U dnevnom i poludnevnom boravku smještena su 32 polaznika, a stacionar trenutno pruža usluge za 17 polaznika	31	18	od 3 do 45 godina
Centar za djecu i omladinu s posebnim potrebama „Los Rosales“ Mostar	Grad Mostar	Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta HNK; Grad Mostar; Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne zaštite HNK; projekti	141 korisnik	80	61	Od 7 do 52 godine

Centar za djecu s višestrukim smetnjama „Koraci nade”, Tuzla	Udruženje građana	Dio aktivnosti finansijski podržava Ministarstvo socijalne zaštite Tuzlanskog kantona.	140 korisnika			
Centar „Zaštiti me” Banja Luka	Vlada RS	Ministarstvo prosvjete i kulture RS-a, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite posredstvom centara za socijalni rad i administrativne službe Grada Banje Luke	Školu pohađaju 172 učenika, od kojih je 50 smješteno u internat	114	58	od 10 do 21 godina
Dom za djecu ometenu u tjelesnom ili psihičkom razvoju „Marija-naša nada” Široki Brijeg	Fondacija Don Carlo Gnoch i iz Italije	Fondacija Don Carlo Gnoch i drugi strani i domaći donatori, te djelimično Ministarstvo obrazovanja HNK .	Ukupan broj djece u Domu je 53.	36	17	od 1 do 24 godine
Udruženje „Humanost-societas humanitatis”, Zenica	Udruženje "Humanost", Zenica	Finansiranje na način da se pilotna faza projekta završava u septembru 2010. godine i finansiraju je Zeničko-dobojski kanton i sve općine Kantona sa 60%, dok 40% sredstava doniraju strani donatori	43 djece			od 6 do 22 godine
KJU Disciplinski centar za maloljetnike, Vogošća	Kanton Sarajevo	Budžet Kantona Sarajevo preko Ministarstva za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice KS	Upućeno 13 maloljetnika koji su na osnovu sudskog rješenja upućeni na izvršenje odgojno-disciplinske mjere.	13	/	od 14 do 18 godina
Vaspitno popravni dom za maloljetnike, Tunjice		Budžetska sredstva	Trenutno je smješteno 10 vaspitanika.	10	/	od 15 do 20 godina
Zavod za vaspitanje muške djece i omladine „Hum”, Sarajevo	Kanton Sarajevo	Budžet Kantona Sarajevo, preko Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta KS	U trenutku naše posjete u Zavodu je bilo 11 smješteno maloljetnika.	11	/	od 14 do 17 godina

Napomena: prazan prostor u tabeli ukazuje da istraživački tim ne raspolaže podacima za traženu oblast

AneksIII. Podaci o zaposlenima u ustanovama

Naziv ustanove ¹¹⁷	Struktura zaposlenih/angažiranih osoba				
	Uprava i administrativna služba	Odgajatelji	Stručni saradnici	Medicinsko osoblje	Pomoćno osoblje
Centar za djecu bez roditeljskog staranja "Duga", Kulen Vakuf	direktor	4 pedagoška radnika	/	4	4 pomoćne radnice, 2 kuharice, 1 spremačica, vozač/kućni majstor
„Dječiji dom“, Mostar	direktor, 3 zaposlena na administrativnim poslovima	8	/	/	5
Dječiji dom „Rada Vranješević“, Banja Luka	direktor, sekretar, tehnički sekretar, šef računovodstva, računovođa i magacioner	14 vaspitača, 2 noćna čuvara	2 pedagoga, socijalni radnik	9	2 kućna majstora, vozač, 4 čistačice, vešerka, 4 kuhara, 7 domaćica
„Dom i porodica“, Zenica	direktor, pravnik, sekretarica, 3 osobe u računovodstvu i magacioner	14 odgajatelja u Domu, 6 odgajatelja u Organizacionoj jedinici Mali porodični dom	pedagog-psiholog, psiholog, 2 socijalna radnika	9	18
Dom za djecu bez roditeljskog staranja „Bjelave“, Sarajevo	direktor, šef službe za vaspitno-pedagoški rad, šef službe za materijalno i finansijsko poslovanje, referent blagajne pravnik, ekonomista	2 školska odgajatelja, 7 predškolskih odgajatelja	pedagog, socijalni radnik povremeno angažiran, 1 stručni saradnik za socijalni rad - pripravnik	16	15 domaćica, 3 kuhara i 2 pomoćne radnice, 2 vešerke, 2 portira, vozač i domar
JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja Tuzla	direktor, sekretar-pravnik, ekonomista, blagajnik	2 noćna dežurna odgajatelja, 2 predškolska odgajatelja i 9 školskih odgajatelja	2 pedagoga-psihologa, 1 socijalni radnik, 1 defektolog-oligofrenolog	10	4 kuhara, 2 spremačice, 1 vešerica, vozač i domar

¹¹⁷ Ustanove su složene redoslijedom istim kao u izvještaju

Dom za djecu i omladinu „Kiseljak“, Zvornik	direktor	5 odgajatelja	2 socijalna radnika, 1 psiholog-povremeno angažiran	/	domar
Obiteljski centar „Papa Ivan Pavao II“, Vionica-Čitluk	direktor	4 odgajateljice, 7 časnih sestara	psiholog-pedagog, defektolog/ logoped	/	pomoćno osoblje koje učestvuje u izgradnji i širenju fizičkog kapaciteta centra
Osnovna škola i dječiji dom „Al Walidein-Gazzaz“, Sarajevo	izvršni direktor škole, sekretar škole-pravnik, direktor internata	12 dnevnih odgajatelja, 8 noćnih odgajatelja, 21 profesor u predmetnoj nastavi, 8 nastavnika, 3 osobe u produženom boravku	socijalni radnik, pedagog i školski pedagog		
Štadlerov Dječiji dom Egipat, Sarajevo		3 časne sestre			2 kuharice, vešerka, portirka, domar i spremačica
Ustanova za prihvati i odgoj djece „Mala škola“, Vareš	ravnateljica	ravnateljica i 4 odgajateljice	psiholog i socijalni radnik	1	kuharica, spremačica i domar
Fondacija Rudolf Walter Selo mira Turije, Lukavac	direktor, sekretarica, pedagoško vođstvo, knjigovođa i higijeničarka	14 pomajki ; 7 teta, 2 zamjene pomajkama, 3 odgajatelja	psiholog, 2 socijalne radnice, defektolog, logoped	1	4 kuharice, 2 vešerice, 4 portira i 1 kućni majstor, te 2 spremačice
„Priateljska kuća“, Doboj	/	1 odgajateljica	/	/	/
Sirotište “Duga”, Gradačac	/	1 odgajateljica	/	/	/
Socijalno-pedagoške životne zajednice Republike Srpske(Banja Luka, Laktaši, Gradiška, Novi Grad)	/	8 staratelja	7 stručnih saradnika iz centara za socijalni rad	/	/
Socijalno pedagoška životna zajednica (SPŽZ) Unsko-sanskog Kantona	direktorica, pravnik, računovođa, knjigovođa, tehnički sekretar	14 staratelja	6 stručnih saradnika- rukovodilaca staratelja, 4 stručna saradnika - rukovodioca vaspitne grupe, socijalni radnik i pedagog-psiholog		2 kuhara, 2 portira, domar i spremačica

SOS Kinderdorf International dječije selo, Gračanica	direktor, računovođa, sekretarica	12 SOS mama, 7 SOS teta/asistentica, 10 odgajatelja u SOS Kući za mlade	stručni saradnici za razvoj djece: pedagog-psiholog, profesor historije i socijalni radnik	/	2 majstora, 1 domaćica i 2 noćna čuvara
SOS Kinderdorf International dječije selo, Sarajevo	direktor, računovođa i sekretarica	16 SOS mama i 9 SOS teta/asistentica, 15 odgajatelja u SOS Kući za mlade	stručni saradnici za razvoj djece: pedagog, pedagog-psiholog, profesor sporta, socijalni radnik	/	2 majstora i 2 domaćice, 2 noćna čuvara
Ustanova za predškolski odgoj i socijalnu skrb "Majčino selo", Međugorje-Bijakovići	direktor, voditelj dječijeg sela i 2 ekonomista	14 odgajateljica i učiteljica razredne nastave	socijalni radnik, psiholog, socijalni pedagog	medicinska sestra, pedijatar i logoped	pomoćno osoblje
Centar za djecu i mladež s teškoćama u razvoju „Duga“, Novi Travnik	direktorica	2 njegovateljice i radni instruktori	3 volontera-pedagoga	2 defektologa, 4 asistenta defektologa, 1 fizioterapeut	vozač i kuharica
Centar za djecu i omladinu s posebnim potrebama „Los Rosales“, Mostar	direktorica, sekretarica, računovođa	2 odgajateljice, 6 profesora defektologa, 4 nastavnika defektologa, 2 učitelja, nastavnik tjelesnog i zdravstvenog odgoja, i nastavnik radnog i tehničkog odgoja, 5 terapeuta	stručni saradnici psiholog, pedagog i socijalni radnik,	medicinska sestra-njegovateljica	4 higijeničarke, vozač i domar
Centar za djecu sa višestrukim smetnjama „Koraci nade“, Tuzla	direktorica, sekretarica		7 stalno zaposlenih defektologa		
Centar „Zaštiti me“, Banja Luka	13 zaposlenih	18 osoba u centru, 11 osoba u internatu	psiholog, 2 logopeda, 2 fizioterapeuta, reedukator psihomotorike, socijalni radnik, specijalni pedagog i bibliotekar.	2	15 zaposlenih, te 6 kuhara/ica

Dom za djecu ometenu u tjelesnom ili psihičkom razvoju „Marija-naša nada” Široki Brijeg	direktor	5 odgajatelja, 2 radna terapeuta	psiholog, logoped, defektolog, viši radni terapeut, socijalni radnik	4 medicinska tehničara, specijalista fizijatar, viši fizikalni terapeut	
Udruženje „Humanost-societas humanitatis”, Zenica		1 edukator-rehabilitator, 1 nastavnik razredne nastave, 2 asistentice	1 psiholog na pola norme, 1 logoped na pola norme i 1 pedagog na pola norme		1 vozač i 1 spremačica
KJU Disciplinski centar za maloljetnike, Vogošća	direktor, pravnik, diplomirani ekonomist, viši referent za računovodstvo i materijalno-tehničke poslove	7 odgajatelja	šef službe- profesor pedagogije, socijalni radnik, profesor pedagogije, psiholog	/	2 higijeničarke, 2 recepcionera i domar
Vaspitno popravni dom za maloljetnike, Tunjice	rukovodilac odjeljenja, referent za evidencije i opće poslove	2 grupna vaspitača, 2 samostalna stručna saradnika, 1 referent za obrazovanje	socijalni radnik i psiholog		
Zavod za vaspitanje muške djece i omladine „Hum”, Sarajevo	direktor, pomoćnik direktora, tehnički sekretar, referent za pravne poslove	3 vaspitača	pedagog, socijalni radnik	/	15